

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA
TELPISKĀS ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS
PROFESIONĀLĀ MAĢISTRATŪRAS PROGRAMMA

**RĪGAS PILSĒTAS APBŪVES AIZSARDZĪBAS ZONAS
„MASKAVAS PRIEKŠPILSĒTA” REVITALIZĀCIJA
UN KULTŪRAS MANTOJUMA NOZĪME**

MAĢISTRA DARBS

Autors: Katrīna Kukaine
Stud. apliec. kk 09005

Darba vadītājs: Dr. arch. Jānis Lejnieks

RĪGA, 2011

DARBA SATURS

Anotācija latviešu valodā.....	3
Anotācija angļu valodā.....	4
Ievads. Problēmas izklāsts un pamatojums Maskavas priekšpilsētas izvēlei.....	5
1. Kultūrvēsturisku teritoriju revitalizācijas priekšnoteikumi un veidi teorijā un labas prakses piemēri ārvalstīs:	
1.1. kultūrvēsturisku teritoriju revitalizācijas priekšnoteikumi un veidi teorijā.....	9
1.2. labas prakses piemēri ārvalstīs.....	13
2. Darbā izmantoto metožu apraksts.....	24
3. Apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” situācijas analīze:	
3.1. telpiskā analīze.....	26
3.2. kultūrvēsturisko vērtību analīze.....	32
3.3. sociālās struktūras analīze.....	38
3.4. plānošanas situācijas analīze, attīstības iespējas un problēmas.....	47
4. Maskavas priekšpilsētas iedzīvotāju un teritorijas lietotāju redzējums par apkaimes vērtībām un iespējamo attīstību – aptaujas rezultāti.....	55
5.Maskavas priekšpilsētai atbilstošu revitalizācijas paņēmieni kritēriji.....	69
6. Priekšlikumi Maskavas priekšpilsētas revitalizācijai:.....	70
6.1.sasaiste ar pilsētas attīstības stratēģiskiem mērķiem.....	70
6.2. sasaiste ar normatīviem un plānošanas dokumentiem.....	71
6.3. priekšlikumi apkaimes revitalizācijas stratēģijai:.....	72
6.3.1.revitalizācijas koncepcija;.....	72
6.3.2. iesaistīto pušu definēšana;.....	74
6.3.3. rīcības plāna ievirzes.....	75
6.3.4. pārvaldes plāna ievirzes.....	83
Nobeigums. Secinājumi.....	86
Izmantotā literatūra un avoti.....	88
Pielikumi.....	93

Anotācija

Mūsdienu pētījumos pilsētu ilgtspējīgas attīstības principi norāda uz kultūrvēsturiskas vides potenciālu teritorijas attīstībā visos tās aspektos – pilsētībūvnieciskajā, vides, sociālajā un ekonomiskajā. Latvijā, īpaši Rīgas pilsētā, attīstības projekti vērsti uz telpiskām vai estētiskām kvalitātēm, bet pazaudējuši cilvēka-iedzīvotāja dimensiju. Rīgas pilsēta ir noteikusi piecpadsmit vēsturiskās apbūves aizsardzības teritorijas, taču tām trūkst integrētas revitalizācijas politikas, tādēļ darbā tiek meklēti šo teritoriju revitalizācijas paņēmieni. Kā pilotteritorija izvēlēta viena no apbūves aizsardzības teritorijām “Maskavas priekšpilsēta”, kas ir raksturīgs piemērs kultūrvēsturiski vērtīgai, bet fiziski un sociāli degradētai pilsētas apkaimei, kurā kultūras mantojums var kalpot par stimulu vietas revitalizācijā un iedzīvotāju vietizjūtas veidošanā.

Darbā teorijā un ārvalstu piemēros tiek meklēti kultūrvēsturisku teritoriju revitalizācijas veidi, kā arī veikta daudzpusīga apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” situācijas analīze: telpiskā, izmantojot K.Linča metodi, kultūrvēsturisko vērtību, izmantojot DIVE metodes principus, sociālās struktūras un plānošanas situācijas analīze. Lai apzinātu Maskavas priekšpilsētas iedzīvotāju un teritorijas lietotāju redzējumu par apkaimes vērtībām un iespējamo attīstību, veikta aptauja un mentālās kartēšanas metode, kuras rezultāti apkopoti darbā. Izpēte un tās secinājumi rezumējas priekšlikumos apkaimes revitalizācijas stratēģijai, kas ietver revitalizācijas koncepciju, definē iesaistītās puses, kā arī dod rīcības plāna un pārvaldes plāna ievirzes. Stratēģija paredz apkaimes fizisku un sociālekonomisku revitalizāciju. Priekšlikumi izstrādāti tā, lai kalpotu paraugam citu Rīgas pilsētas vēsturiskās apbūves aizsardzības teritoriju revitalizācijai.

Abstract

The principles of sustainable development and recent researches draw attention to the potential of historic environment in spatial planning in different aspects – urban, environmental, social and economic. In Latvia, especially Riga, development projects are seeking for spatial and aesthetic qualities but misplace human dimension for inhabitants. The Riga city municipality has stated fifteen urban protection zones but there is no integrated revitalization policy for them. The thesis searches for adapted ways of revitalization in these areas. The urban protection zone *Maskavas priekšpilsēta* (Moscow neighbourhood) has been chosen for the case study as characteristic example of historic neighbourhood of great value but in physical and social decline. The cultural heritage could serve here as an incentive for the revitalization and renaissance of sense of place.

The thesis searches in theory and foreigner cases studies revitalization methods adapted for historical environment and propose an extensive analysis of mentioned urban protection zone in Moscow neighbourhood: spatial analysis using K. Lynch theory, analysis of historic values using principles of the DIVE method, as well as analyses of social structure and planning situation. To gather opinion of inhabitants and users, a social inquiry has been carried out which results are summarized in the thesis. Research and its conclusions resulted in suggestions for the neighbourhood revitalization strategy. The strategy contains revitalization concept; it defines possible stakeholders and gives the orientation for action and management plan. The strategy foresees social, economic and physical revitalization of the area. The suggestions have been elaborated to serve as an example for revitalization also in other Riga city urban protection zones.

Ievads.

Problēmas izklāsts un pamatojums Maskavas priekšpilsētas izvēlei

Plānojot vēsturiskas apkaimes attīstību un meklējot to revitalizācijas paņēmienus, tiek diskutēts par izšķiršanos pilnībā saglabāt vietas tradicionālo veidolu vai radīt jaunu un modernu pilsētvidi. Arvien biežāk Eiropas valstīs pilsētu ilgtspējīgas attīstības principi norāda uz kultūrvēsturisku vērtību un kultūrvēsturiskas vides potenciālu teritorijas attīstībā visos tās aspektos – pilsētbūvnieciskajā, vides, sociālajā un ekonomiskajā, vienlaicīgi neierobežojot mūsdienīgas pilsētvides radīšanas iespējas. Mūsdienu demokrātiskas sabiedrības veidošanā ir būtiski balstīties uz tradicionālās pilsētvides radīto identitāti, tomēr kultūras mantojums prasa pārdomātu pārvaldi, jo tā resursi neatjaunojas. Vēsturiskās vides saglabāšana un kopšana nevar būt pilnvērtīga, ja tā balstās tikai uz reglamentējošu noteikumu un aizliegumu bāzes. Ir nepieciešama sabiedrības izpratne un cieņa, ko var veicināt regulārs dialogs ar visām ieinteresētajām pusēm.

Tēmas aktualitāti pastiprina arī starptautiskās konvencijās un rekomendācijās deklarētais. Vadlīnijas Eiropas kontinenta ilgtspējīgai attīstībai¹ aicina uz dialogu vietu saglabāšanā, reģenerācijā un attīstībā: uz harmoniju un radošu pieeju telpiskajās attiecībās starp moderno arhitektūru, pilsētu projektēšanu un kultūras mantojumu, kur kultūras mantojuma saglabāšana skatīta kā veicinošs faktors ekonomiskajai attīstībai un reģionālās identitātes stiprināšanai.

Dialogu meklē arī Leipcigas harta², norādot uz integrētu pilsētu attīstības politiku kā vienlaicīgu un vienlīdzīgu to problēmu un interešu izskatīšanu, kas attiecas uz pilsētu attīstību. Integrēta pilsētu attīstības politika ir process, kurā tiek saskaņoti visi urbānās politikas teritoriālie, nozaru un laika aspekti, tiek iesaistīti ekonomikas jomas dalībnieki, citas ieinteresētās puses un sabiedrība kopumā. Tā dod iedzīvotājiem iespēju aktīvi darboties, pilnveidojot savu apkārtējo vidi.

Vēsturisku pilsētas apkaimju, daļu vai kvartālu revitalizācijas un attīstības plānošanas atšķirīgie paņēmieni ir plaši pētīti zinātniskajā literatūrā. Arvien biežāk starptautiskās konvencijās, hartās un normatīvos kultūras mantojums ir izcelts kā īpašs izaicinājums attīstības plānotājiem - kā attīstību veicinošs, nevis kavējošs faktors. (Bond, Teller, 2002). Jau Dž. Džeikobsa (Jacobs, 1961) uzsvēra vēsturisku ēku nozīmi dzīvotspējīgās pilsētās, lai saglabātu to daudzveidību. Jaunākā literatūrā vietas vēstures un vietizjūtas nozīmi nākotnes plānošanā ir aprakstījis J.Andersons (Anderson, 2010). Arvien biežāk izskan viedoklis, ka pilsētu vēsturisko daļu revitalizācija jāskata integrēti (Gale, 2004): kā ekonomisku, fizisku, sociālu, vides, politisku pasākumu komplekss.

¹ Guiding principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent. 2002, Council of Europe. Pieejams http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/CEMAT/VersionPrincipes/rec-2002-1_en.pdf , konsultēts 17.05.2011

² Leipcigas harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām, pieņemta neformālajā ministru sanāksmē par pilsētu attīstību un teritoriālo kohēziju, kas notika Leipcigā, 2007. gada 24.–25. maijā

Vēsturiskas apkaimes ilgtspējīgā attīstībā tiek minēta kultūras mantojuma ekonomiskā un sociālā nozīme (Listokin, B. et al., 1998; Veschambre, 2005; Collin-Delavaud, 2006; Vehbi, 2009; Malkki, 2010). Eksistē dažādi, pat pretēji uzskati: pilnībā saglabāt vēsturisko, limitējot jaunu struktūru ienākšanu, un ar aizsardzības zonu noteikšanu celt īpašumu vērtību (Gale, 1991), vai arī atbrīvot teritoriju no vidi degradējošiem „graustiem”, priekšroku dodot cilvēka dzīves komfortam (Launius, 2000; Veschambre, 2005; Woodward, 2007). Jaunākās tendences Eiropā, runājot par kultūrvēsturisku pilsētas apkaimju revitalizāciju, cenšas meklēt vidusceļu un veicināt dialogu starp veco un jauno, svarīgāko akcentu liekot uz iedzīvotāju vēlmēm, tradīcijām, kultūras identitāti un nepieciešamību pēc kvalitatīvas dzīves telpas (Malkki, 2010; Vehbi, 2009; Collin-Delavaud, 2006; Veschambre, 2005).

Latvijā vēl samērā maz pētnieku pievērsušies minētajai problemātikai, skatot to integrēti. I. Stūre ir īpaši izcēlusi skandināvu pieredzi vēsturisku pilsētu saglabāšanā, aprakstot Hallandes modeli Zviedrijā kā piemēru resursu apvienošanai pilsētu revitalizācijā, kultūras mantojumu izmantojot sabiedrības sociālekonomisku problēmu risināšanā, šajā gadījumā – risinot bezdarba problēmas (Stūre, 2004). Latvijā līdzīgu piemēru trūkst, tādēļ savā darbā esmu pievērsusies integrētu revitalizācijas paņēmieni meklējumiem Latvijas situācijai. Latvijā, īpaši Rīgas pilsētā, bieži vien teritoriju revitalizācijā tiek piemirsts būtisks aspekts – iedzīvotāju izpratne par vietu un līdz ar to vēlme un iespējas līdzdarboties tās atveseļošanā, iedzīvotāju vietizjūta un piederība kopienai. Bieži vien attīstības projekti vērsti uz telpiskām vai estētiskām kvalitātēm, bet pazaudējuši cilvēka-iedzīvotāja dimensiju. Maskavas priekšpilsētā reurbanizācijas procesi ir novērojami retāk, jo to sociālā vide ir attīstību kavējošs faktors, kaut arī šīs teritorijas atrodas tuvāk pilsētas centra kodolam. Lai veicinātu pilsētvides revitalizāciju un iespējamus reurbanizācijas procesus nepieciešama pašvaldības iesaistīšanās teritorijas sakārtošanā pēc publiskās un privātās partnerības principa. Ar šo reurbanizācijas procesu saistītie negatīvie aspekti ir vēsturiskās apbūves iznīcināšana un jaunās apbūves arhitektoniskā kvalitāte, kas ne vienmēr atbilst apkārtējās pilsētvides raksturam. (Šolks, 2010) Tā kā Latvijā nav izveidojusies kvalitatīvas arhitektūras un dizaina patērētāju paaudze, Rīgas arhitektoniski telpiskās vides attīstībā mūsdienīgas pieejas trūkums kavē kvalitatīvas pilsētvides veidošanu (Dambis, 2010).

Maskavas priekšpilsēta ir raksturīgs piemērs kultūrvēsturiski vērtīgai, bet fiziski un sociāli degradētai pilsētas apkaimei, kurā kultūras mantojums var kalpot par stimulu vietas revitalizācijā un iedzīvotāju vietizjūtas veidošanā. Pilsētas pārstāvji Maskavas priekšpilsētu raksturo kā „daudznacionālu, bagātu ar kultūrvēsturiskiem pieminekļiem un vienlaikus pazīstamu gan ar teicami sakoptas, gan arī pilnīgi nesakārtotas vides piemēriem, t.sk. ar narkomānu un

bezpajumtnieku rajona reputāciju”.³ Tā šodien tiek uzskatīta par vienu no "slimajām" Rīgas vietām – problemātisku teritoriju, kur vērtīgā, bet nolietotā apbūve mijas ar sociāli degradētu vidi. Laika gaitā kļuvusi par sava veida „salu”, kas vāji integrēta pilsētas vidē, neskatoties uz tās tuvumu pilsētas vēsturiskajam centram un it kā labi veidotām, bet bieži funkcionāli amorfām saiknēm. Raksturīgi, ka daudzi no sabiedrībā pēdējā laikā Maskavas priekšpilsētai piedēvētiem mezgliem nepieder šai teritorijai: ne Spīķeru kvartāls Centrāltirgus teritorijā ar radošo industriju projektiem, ne Mūrnieku iela Grīziņkalnā ar publiskās-privātās partnerības piemēru. Arī jaunā Daugavas labā krasta telpiskās un plānojuma attīstības koncepcija⁴ skar Krasta ielu un krastmalas teritoriju (izņemot teritoriju pie Salu tilta starp Lāčplēša, Maskavas, Bārddziņu un Mazo Krasta ielu), kura vēsturiskajai Maskavas priekšpilsētai ir zudusi līdz ar Salu tilta un Krasta ielas maģistrāles izbūvi, zaudējot mērogu un raksturu. Maskavas priekšpilsēta jau no pirmsākumiem bijusi nomale – kā izgāztuve, kapa vieta, patvēruma atstumtajiem, citādajiem un nabagajiem, vieta nelegālai rosībai un visbeidzot ebreju geto teritorija 2.Pasaules kara laikā. Vēsturiskie fakti un tas, kā mēs apkaimi uztveram šodien, liecina par likumsakarībām kultūrvēsturiskas vietas dzīvē un priekšstatos par to.

Maskavas priekšpilsēta kā pilsētībūvniecisks kopums tiek aizsargāta lokāli, t.i., ar Rīgas Domes saistošajiem noteikumiem, nosakot to kā apbūves aizsardzības teritoriju (kopumā Rīgas pilsētā tāds ir piecpadsmit)⁵. Noteikumos tiek definētas galvenās kultūrvēsturiskās vērtības, ko teritorijā būtu jā saglabā, bet pārāk vispārīgi norāda virzienu, kurā teritorijai būtu iespēja attīstīties. Turklāt šāds pašvaldības aizsardzības statuss var viegli mainīties līdz ar jaunu politisko varu pilsētas priekšgalā – tam nav nodrošināta „aizmugure”, lai kultūrvēsturisku vērtību aizsardzība nebūtu pakļauta politiskām pārmaiņām. Noteiktais teritorijas lokālās aizsardzības statuss nedod nekādas priekšrocības pilsētas revitalizācijas programmās, kuru galvenais attīstības virziens balstītos vietas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā. To var uzskatīt par resursu izšķērdēšanu, kas sākotnēji ieguldīti vietas izpētē un vērtību apzināšanā, un acīmredzama potenciāla neizmantošanā pilsētas attīstībai ilgtermiņā.

Iespējams izvirzīt četras galvenās problēmas Latvijā vēsturisku teritoriju revitalizācijā, kuru dēļ esmu pievērsusies minētajai problemātikai ar mērķi atrast piemērotāko virzienu to risināšanai:

- Pilsētu vēsturisko daļu revitalizācija netiek skatīta integrēti kā ekonomisku, fizisku, sociālu, kultūras, vides, politisku pasākumu kopums, kurā tiktu dažādota partnerība resursu ieguldīšanā.
- Kultūras mantojuma potenciāls tiek saistīts pārsvarā ar tūrisma nozari, nepietiekoši ar citām sociālekonomiskajām jomām.

³ Rīgas Austrumu izpilddirekcija [Bez dat.]. Sk. 15.12.2010. Pieejams <http://www.rigasaustrumi.lv>

⁴ Daugavas labā krasta telpiskās un plānojuma attīstības koncepcija, pieejams: http://www.rdpad.lv/uploads/arhitektu_kolegija/ABProtokoli/3_45_kolegija.pdf, konsultēts 15.12.2010; pieejams: <http://www.a4d.lv/raksti/pilsetas-arhitekta-kolegijas-45-46-sede/>, konsultēts 16.12.2010; Lejnicks, J. 2009. Maskāckas 3D. *Latvijas Arhitektūra*, 2009.gada decembris, burtnīca Nr. 86. 80.-82.lpp.

⁵ Rīgas domes 20.12.2005. saistošie noteikumi Nr.34 “Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, 4.3.punkts 405.apakšpunkts

- Nepietiekams ieguldījums iedzīvotāju izpratnes par vietas vērtībām un vietizjūtas veidošanā.
- Rīgā apbūves aizsardzības zonas statuss nekalpo kā arguments pilsētas revitalizācijas politikā.

Darba mērķis un uzdevumi

Darba mērķis: Izstrādāt Rīgas pilsētas apbūves aizsardzības zonai „Maskavas priekšpilsēta” kā kultūrvēsturiski vērtīgai teritorijai piemērotus priekšlikumus revitalizācijai.

Darba apakšmērķis: Radīt paraugu revitalizācijas plānošanai pilsētas apbūves aizsardzības zonās kā kultūrvēsturiski vērtīgās teritorijās.

Darba uzdevumi un uzdevumu ietvaros veiktie pētījumi mērķa sasniegšanai:

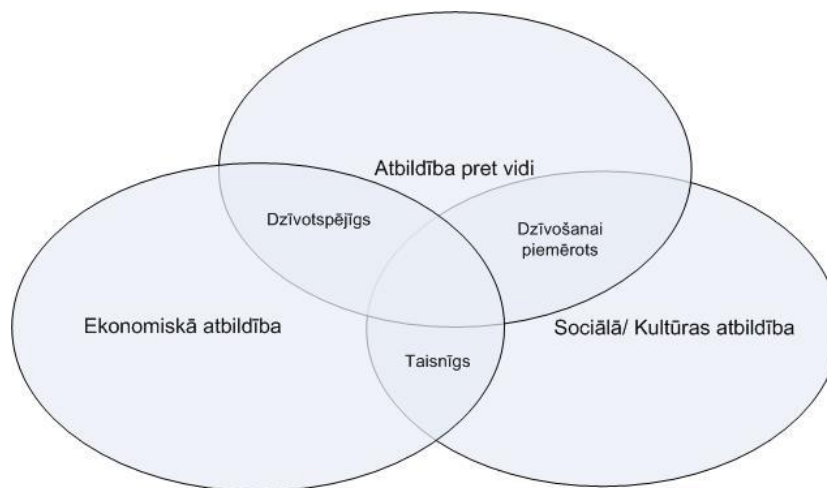
- 1) Kultūrvēsturiskām, īpaši aizsardzībā esošām, teritorijām piemērotu plānošanas un revitalizācijas priekšnoteikumu un paņēmieni studijas teorijā un to analīze.
- 2) Praktisku ārvalstu piemēru, kuros apskatīta kultūrvēsturisku teritoriju revitalizācija un attīstības plānošana, studijas dažādos avotos un piemēru analīze.
- 3) Maskavas priekšpilsētas plānošanas situācijas analīze, ietverot vietas kultūrvēsturisko, telpisko un sociālo analīzi, kā arī attīstības iespēju un problēmu definēšana.
- 4) Sociālā aptauja, lai noskaidrotu teritorijas iedzīvotāju un lietotāju izpratni par vietas kultūrvēsturiskajām vērtībām un to nozīmi, vietas telpisko uztveri, vietas attīstības iespējām un vajadzībām, savu gatavību iesaistīties vietas atvēršanas un attīstības plānošanā.
- 5) Kritēriju izvirzīšana Maskavas priekšpilsētai piemērotu revitalizācijas paņēmieni izvēlei, atbilstoši iepriekš veiktajiem teorētiskajiem un empīriskajiem pētījumiem.
- 6) Priekšlikumu izstrāde Maskavas priekšpilsētas revitalizācijai.

1. Kultūrvēsturisku teritoriju revitalizācijas priekšnoteikumi un veidi teorijā un labas prakses piemēri ārvalstīs

1.1. Kultūrvēsturisku teritoriju revitalizācijas priekšnoteikumi un veidi teorijā

Pilsētu revitalizācija teorijā tiek definēta kā atjaunošanas process, kas uzlabo vietu un to iedzīvotāju dzīves ekonomisko, vides un sociālo ilgtspēju. Revitalizācijas metodes tiek piemērotas pilsētas daļās, kas laika gaitā panīkušas, un līdz ar to cilvēku interese un pieplūdums tajās ir samazinājies.⁶ Mūsdienās tiek runāts par holistisku un koordinētu revitalizāciju, lai uzlabotu dzīves kvalitāti pilsētās, iesaistot partnerus un visas ieinteresētās puses. Vēsturisku pilsētas daļu revitalizācija kombinē iniciatīvas, kas meklē jaunas attīstības iespējas, atvērto un saglabā esošās vērtības.⁷

Vēsturisku kvartālu revitalizācijā vēsturiskās apbūves atjaunošanu argumentē ar kultūras vai simbolisku nozīmi. Tomēr arvien biežāk teorētiski meklē arī ekonomisku un sociālu pamatojumu. Visprecīzāk ilgtspējīgas attīstības komponentus ar vēsturiskā mantojuma saglabāšanu ir salīdzinājis Donovan Ripkema (Rypkema, 2010). Lai kopiena būtu dzīvotspējīga, tās vajadzībām jābūt līdzsvarā starp atbildību pret vidi un ekonomiku; lai kopiena būtu dzīvošanai piemērota, tās vajadzībām jābūt līdzsvarā starp vides un sociālo atbildību; bet lai kopiena būtu taisnīga, tās vajadzībām jābūt līdzsvarā starp ekonomisko un sociālo atbildību. (1.1.attēls)

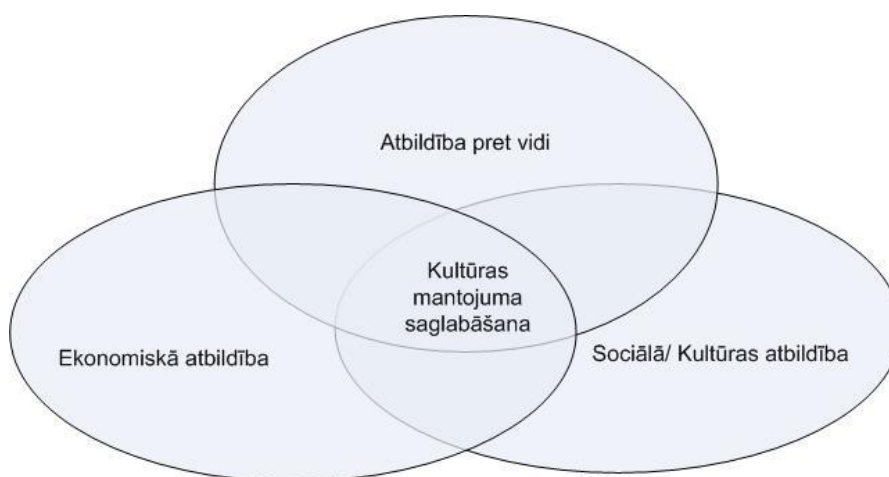

1.1.attēls. Ilgtspējīgas attīstības komponenti. (Rypkema, 2010)

⁶ Urban revitalization [S.a.] Wisser Earth, a social network for sustainability. Sk.16.05.2011. Pieejams: <http://www.wiserearth.org/aof/285>

⁷ Revitalisation [S.a.] Hong Kong Urban Renewal authority. Sk. 16.05.2011. Pieejams: <http://www.ura.org.hk/html/c600000e1e.html>

Ilgspējīgai ekonomikai jāatbilst desmit raksturiezīmēm: jābalstās uz vietējām vērtībām; jāgūst plaši izplatīts, izmērāms labums vietējai kopienai; vispirms jābalstās uz privāto sektoru, īpaši mazo uzņēmējdarbību; jāņem dalība gan ekonomikas kāpienos, gan kritienos; jāpielāgas ekonomikas, bet ne kultūras globalizācijā; jāatzīst dzīves kvalitāte kā ekonomiskās konkurētspējas galvenā komponente; tās stratēģijām jābūt ilgtermiņa; tai nav jābūt vienpersoniskai spēlei, kur viena valsts iegūst, bet cita zaudē; jāsekmē atbildība pret vidi; jāsekmē sociāla un kultūras atbildība. Ripkema ir pierādījis, ka visas šīs ilgtspējīgas ekonomikas iezīmes piemīt vēsturiskas pilsētvides revitalizācijas politikai, kas balstās uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, pielāgošanu mūsdienu vajadzībām un izmantošanu.

1.2.attēls. Kultūras mantojuma saglabāšana (Rypkema, 2010)

Savukārt, Lielbritānija jau 1999.gadā valsts ilgtspējīgas attīstības stratēģijā ir definējusi vēsturiskas vides saglabāšanas svarīgumu – „vietējās iezīmības un kultūras mantojuma saglabāšana ir ilgtspējīgu kopienu veidošanas pamatā.”⁸ Tas nozīmē vēsturisku ēku saglabāšanu un izmantošanu no jauna, kā arī attīstību, kas ciena vietas vēsturi un ainavu. Kultūras mantojuma saglabāšana var kalpot kā attīstības instruments, gan tiešā, gan netiešā veidā, dodot pienesumu vietējai ekonomikai (piemēram, ceļot nekustamā īpašuma vērtību, risinot nodarbinātības jautājumus, veicinot tūrisma industriju utt.) (Mason, 2005). Vēsturiskas pilsētvides, kurā ir saglabājamās vērtības, revitalizācija prasa atšķirīgu pieeju, jo revitalizācijas materiāls ir trausls un problemātiska daudzšķautņaina. Kultūras mantojumu var uzskatīt par neatjaunojamu resursu, ko zaudējot neatbilstošu pārmaiņu rezultātā, atgūt vairs nav iespējams. Piemēram, nepiemērotu jaunu funkciju piemērošana var novest pie kopienu pārvietošanās un kultūras tradīciju zuduma, kas noved pie vietu identitātes un rakstura zaudējuma. Revitalizācija skar dažādas vietas dimensijas: ekonomisko, fizisko, sociālo, psiholoģisko, politisko, vides un dizaina. Tā var tikt realizēta kā publiska, privāta vai publiska-

⁸ A Better Quality of Life: A Strategy for Sustainable Development for the UK, Department for Environment, Transport and the Regions (1999), paragraph 7.70.

privāta iniciatīva. Tā var izpausties caur nojaukšanu un jaunu attīstību vai caur saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī kombinējot abas stratēģijas (Gale, 2004).

Visizplatītākais revitalizācijas virziens ir apbūves atjaunošana, piemērojot to mūsdienu prasībām, vērtīgākām ēkām veicot paraugrestaurāciju, bet no nevēlamiem un videi liekiem uzslāņojumiem atbrīvojoties. Tādā revitalizācijas modelī svarīga ir nodokļu politika, kā arī spēja realizēt privātās-publikās partnerības projektus (Heath, Oc, Tiesdell, 1996). Šim virzienam tiek meklēti arī ekonomiski pamatojumi. Lielbritānijas ekonomikas procesu pētnieki (*National Economic Research Associates*) savā ziņojumā par arhitektūras mantojuma vērtību⁹ ir definējuši veidus kā vēsturiska vide piešķir valsts ekonomikai „pievienoto vērtību”:

- vēsturiskas ēkas dod vietu dzīvošanai un strādāšanai;
- cilvēkiem patīk apmeklēt vēsturiskas vietas un zaļās zonas;
- vēsturiskas ēkas piešķir vietām pievilcību;
- vēsturiskām vietām piemīt „fakultatīva vērtība”, jo sabiedrība labumu iegūst no fakta, ka tās eksistē un kādreiz nākotnē var tikt apmeklētas;
- vēsturiskām vietām piemīt „eksistenciāla vērtība”, jo sabiedrība novērtē to eksistenci, pat tad, ja nekad neplāno tās apmeklēt;
- sabiedrība iegūst apmierinātību un iemaņas piedaloties vēsturiskas vides sakopšanā, piemēram, kā brīvprātīgie;
- vēsturisku ēku saglabāšana rada darba vietas, nodarbina speciālistus ar īpašām prasmēm;
- vēsturiskas vides saglabāšana šodien rada labumu nākotnes paaudzēm;
- vēsturiska vide ir noderīgs līdzeklis izglītībā;
- vēsturiska vide indivīdiem un kopienām nodrošina identitāti un piešķir dzīvei jēgu.

Ar apbūves atjaunošanu un mājokļu politiku ir saistīts sociālās daudzveidības veidošanas modelis. Saskaroties ar vienu no izteiktākajām problēmām revitalizējot vēsturiskas apkaimes – iedzīvotāju ģentifikāciju, Rietumeiropas valstīs 20.gadsimta beigās un 21.gadsimta sākumā meklē risinājumus sociālekonomiskām pārmaiņām nelabvēlīgās vēsturiskās apkaimēs – „ģentifikāciju bez pārvietošanās” (Keddie, Tonkiss 2010). Modelis balstās uz iedzīvotāju sociālās daudzveidības veidošanu, paredzot mājokļu īres maksu daudzveidību, uzlabojot dzīves apstākļus vēsturiskajās ēkās, attīstot publiskos pakalpojumus tuvākā apkārtnē. Kā arī pretēji – lai neizstumtu vēsturiskos iedzīvotājus, bet veicināt jaunu iedzīvotāju ienākšanu, paredzēt mājokļu izbūvi bijušajās industriālajās teritorijās vai plānojot *in-fill* arhitektūru (jaunu ēku būvniecību zaudētās apbūves vietā). Lielāka daļa šādu sociāli orientētu revitalizācijas modeļu tiek finansēti no īpašām valsts un

⁹ Kopsavilkums publicēts *English Heritage*. (2003) *The economic value of the historic environment*. Pieejams <http://hc.english-heritage.org.uk/content/pub/SUMMARY-03.pdf>; konsultēts 16.05.2011.

pašvaldību mājokļu attīstības programmām vai ar nodokļu politiku stimulējot investoru ieinteresētību jaunai būvniecībai un sociālo dzīvokļu nodrošināšanai. Skandināvijas pieredzē šādu sociāli orientētu modeli izmanto arī bezdarbnieku jautājuma risināšanā (tā sauktais, Hallandes modelis Zviedrijā) (Stūre, 2004).

Populārs revitalizācijas modelis ir orientēts uz kultūras sfēru un tūrisma produktu veidošanu. Kultūra un radošas aktivitātes var kļūt par atslēgu vietas popularizēšanai (mārketingam) un kvartāla negatīvā tēla mainīšanai, kā arī palīdz finansējuma piesaistē. Cieši saistīta ir arī vietas integrēšana tūrisma aprītē: veidojot tūrisma pakalpojumu *klāsterus*, simboliski un saturiski spēcīgus galamērķus. Uz tūrismu orientēta revitalizācija var kalpot gan tēla veidošanai, gan vietējās ekonomikas veicināšanai, tomēr nevar būt kā vienīgais atveseļošanas pasākums. Drīzāk papildinošs, kas palīdz komunikācijā ar sabiedrību. Šajā modelī liela nozīme ir nelielām privātajām investīcijām, bet tām jāskatās ar apkaimes kultūrvēsturisko raksturu, kā arī izvēlēto attīstības politiku (Heath, Oc, Tiesdell, 1996). Ir veikti pētījumi, ka pastāv trīs enkuri apkaimē ar spēcīgu lokālo kultūru: 1) tirgus; 2) etniskie kvartāli un kultūras pieminekļi; 3) mākslas un kultūras iestādes un kvartāli. Kaut arī līdzsvars starp vietējās kultūras saglabāšanu un attīstību katrai vietai būs atšķirīgs, tomēr ir vispārīgi principi, kas aktuāli ikvienai vēsturiskai apkaimē: 1) iesaistīt iedzīvotājus; 2) atrast vērtības vietējās vajadzībās; 3) labāk nodot zināšanas nākamām paaudzēm, nekā kopēt kāda jau paveikto; 4) radīt iespējas privātpašniekiem; 5) līdzsvarot kultūru un komerciju (Carr, Servon 2009).

Jauna pieeja, kas īpaši piemērota kultūrvēsturiskām apkaimēm, ir radošas vides (*creative milieu*) veidošana un kultūra kā potenciāls vietas attīstībā (Landry, 2000). Š.Landrī, kas pievērsies kreativitātei pilsētplānošanā apgalvo, ka radošums var pastāvēt gan kultūras, gan sociālajā vai politikas jomā. Kultūras un radošuma potenciālu viņš saskata kā nozīmīgāko revitalizācijas iniciatīvās. Pilsētas kultūras resursi ir vēsturiskais, industriālais un mākslinieciskais mantojums, ko pārstāv arhitektūra, ainavas un pilsētas vietzīmes, tāpat vietējās sabiedriskās dzīves tradīcijas, kā festivāli, rituāli un hobiji. Bet kultūras resursi ir apslēpti arī pašu iedzīvotāju prasmēs, zināšanās un talantos. Pareizi tos izmantojot, kultūra spēj nodrošināt sociālo kohēziju, vairot cilvēku uzticēšanos un uzlabot iemaņas, cilvēku fizisko un garīgo dzīvi pilsētā, kā arī veicināt pilsoniskumu iedzīvotājos.¹⁰

Daudzos gadījumos tiek uzsvērtā arī vēsturiskās apkaimes statusa nozīme – vai teritorijai ir piešķirts kāds īpašs aizsardzības veids. Tas kalpo vietas vērtības pamatojumam, finansējuma piesaistei, kā arī dod priekšrocības pilsētas attīstības stratēģijās un programmās.

¹⁰ Landry, Ch. 2000, *The creative city: a toolkit for urban innovators*. London, Sterling VA, Earthscan, Political Science; pp. 8-9.

1.2. Labas prakses piemēri ārvalstīs.

Integrēta atvесеļošana kultūras mantojuma aizsardzības teritorijā

Kopš 1983.gada **Francijas pilsētās** tiek noteiktas Arhitektūras, pilsētbūvnieciskā un ainaviskā mantojuma aizsardzības zonas (APAMAZ), kas savā būtībā līdzinās Rīgas apbūves aizsardzības zonām, tikai ietverot arī ainavisko aspektu (kopš 1993.gada). Šāda aizsardzības forma tika izveidota, lai vienkāršotu aizsardzības sistēmas attiecībā uz vietām, kur sajaucas gan kultūras, gan dabas mantojums, lai izveidotu attīstībai elastīgāku aizsardzības mehānismu nekā apbūves aizsardzības teritorijas vai kultūras pieminekļu aizsardzības zonas (Loew, 1998). Īpaši šāda zona tiek veidota vietās, kur tuvā nākotnē nepieciešamas būtiskas revitalizācijas aktivitātes. Atšķirībā no Rīgas situācijas, šīs zonas tiek akceptētas arī valsts līmenī (kaut arī to vērtība ir lokāla), kas dod iespēju pretendēt arī uz atsevišķām valsts atbalsta programmām. Kā arī zonas vērtību noteikšanā un pārvaldes plāna izstrādē piedalās visas ieinteresētās puses, tai skaitā iedzīvotāji. Zonas pārvaldības plāns ir instruments, kas vada dažādas aktivitātes teritorijā un piesaista finansiālu atbalstu (subsīdiju vai nodokļu atvieglojumu veidā). Būtiskākās APAMAZ atbalsta programmas¹¹:

- 1) ēku restaurācijas perimetrs – tiek noteikts ar mērķi veicināt nolietotu dzīvojamo ēku pilnīgu atjaunošanu, kalpo par līdzekli vesela kvartāla pārvērtēšanai un revitalizācijai. Darbus vada pašvaldība vai uzņēmums vai iedzīvotāju kooperatīvi uz līguma pamata vai ēku īpašnieki, par to saņemot nodokļu atvieglojumus;
- 2) mājokļu apstākļu uzlabošanas programma – tā ir valsts programma, ko APAMAZ izmanto, lai uzlabotu sadzīves apstākļus vēsturiskajās ēkās vietējiem iedzīvotājiem. Var tikt apvienots ar ēku restaurācijas perimetru;
- 3) remontdarbi ar arhitektonisku interesi – finansiāls atbalsts īpašniekiem, kas veic remontdarbus APAMAZ ēkās ar īpašu arhitektonisko nozīmi (iepriekš noteikts APAMAZ plānā). Papildus atbalsts no valsts programmas var tikt piešķirts tiem mājokļu iznomātājiem, kuru ēkās atrodas sociālie dzīvokļi;
- 4) fasāžu sakopšana – pašvaldība ar daļēju finansiālu atbalstu palīdzību īpašniekiem, iznomātājiem vai nomniekiem veicina veikt ēku fasāžu sakopšanu publiskajai ārtelpai nozīmīgākajās APAMAZ vietās;
- 5) pilsētvides labiekārtojumi – izvērtējot APAMAZ degradētās vietas, veic to revitalizāciju, atsevišķos gadījumos arī ar valsts (reģionālās padomes) atbalstu.

¹¹ Ministère de la culture et de la communication. 2001. Les Zones de protection du patrimoine architectural, urbain et paysager. Paris, pp.40-44.

Būtisks faktors - iedzīvotāji jau iepriekš ir devuši savu akceptu visām aktivitātēm, piekrītot APAMAZ pārvaldības plānam, kā arī plāna izstrādes laikā jau ir veikti visi svarīgākie vietas revitalizācijas priekšdarbi – izpēte, vērtību noteikšana u.c.

Viens no spilgtiem piemēriem APAMAZ plāna ieviešanai dzīvē ir **Croix-Rousse vēsturiskā audēju kvartāla revitalizācija Lionā, Francijā.**

1.3.attēls. Croix Rouse kvartāls Lionā - arhitektūras, pilsēt būvnieciskā un ainaviskā mantojuma aizsardzības zona

(avots: http://www.polville.lyon.fr/polville/sections/fr/les_quartiers/les_pentes)

Senais strādnieku-zīda audēju mājokļu un darbnīcu kvartāls atrodas blakus Lionas pilsētas vēsturiskajam centram, un kvartālu ar 15 443 iedzīvotājiem raksturo vēsturiski izveidojusies iedzīvotāju sociālā un etniskā daudzveidība. Zonas noteikšana bija par iemeslu, lai izstrādātu apkaimes revitalizācijas programmu un izmantotu subsīdiju iespējas, jo pēdējos gadu desmitos kvartāls bija gan fiziski, gan sociāli degradējies (liels bezdarba līmenis, marginālu grupu pulcēšanās vieta). Tika noteiktas 4 prioritātes: saglabāt sociālo daudzveidību, pateicoties sociālo mājokļu piedāvājuma pieaugumam; radīt pievilcīgāku dzīves telpu (drošība, sasniedzamība, kvalitatīva publiskā ārtelpa); uzņēmjdarbības aktivitātes virzīt uz komerciju dzīvesvietas tuvumā; meklēt atbildes uz vistrauslākajām vajadzībām (sociāli sensiblām grupām) un radīt vidi, kur visiem ļauts dzīvot kopā (etniskā daudzveidība).¹²

Šobrīd, atbilstoši katrai prioritātei, apkaimē ir 10 035 mājokļi, no kuriem 1192 ir sociālie dzīvokļi. Zaudētās vēsturiskās apbūves vietā ir izveidots jauns publiskais skvērs. Attīstās radošo

¹² Projet de Quartier Lyon Croix-Rousse. 2007-2009. Vers un quartier ou l' on vit mieux ensemble. Pieejams http://www.polville.lyon.fr/polville/sections/fr/les_quartiers/les_pentes; konsultēts 15.12.2010

darbnieku un mākslinieku salonu tīkls ēku pirmajos stāvos, jo tika dotas privilēģijas tiem uzņēmumiem, kas bija gatavi aizpildīt ēku pirmos stāvus – piemēram, par pašvaldības līdzekļiem renovējot telpas. Ir izstrādāta un uzsākta vēsturisko dzīvojamo ēku renovācijas un restaurācijas programma, panāktas vienošanās ar īres namu īpašniekiem: veicot ēku rekonstrukciju, renovāciju vai arī jaunbūvi 10-13 % dzīvokļiem ēkā ir jābūt ar samazinātu īres maksu. Noris arī fasāžu sakārtošana vēsturiskajām ēkām. Minētās aktivitātes pavada kultūras pasākumi, lai izceltu kvartāla kultūrvēsturiskās vērtības un izglītības pasākumi, lai sensibilizētu iedzīvotājus pret savu dzīves vidi. Projektu koordinēšana ir uzticēta pašvaldības aģentūrai „Vēsturisko kvartālu misija”, ar *Croix Rousse* kvartāla projektiem nodarbojas 7 cilvēki, katrs savā nozarē – uzņēmējdarbība, sociālās problēmas, kultūra, ēku restaurāciju utt.

1.4.attēls. Zaudētās apbūves vietā izveidots publisks skvērs Lionā, *Croix-Rousse* kvartālā
(foto: A.Cinis, 2008)

„Kultūras kvartāls” kā atveseļošanas modelis

Klasisks piemērs apkaimes revitalizācijai, izveidojot „Kultūras kvartālu”, ir *Temple Bar kvartāls Dublinā, Īrijā*, kura radīšanu konsultēja pilsētplānotājs un ekonomists, urbānās kultūras pētnieks Dr. Džons Montgomerijs (John Montgomery). 1980-to gadu beigās valdība uzsāka degradētās apbūves nojaukšana kvartālā Lifejas upes D krastā Dublinas centrālajā daļā, lai veidotu sabiedriskā transporta termināli. Bet kultūras mantojuma sargātāji un aktīvistu no iedzīvotāju vides veica pētījumus, kas apliecināja vēsturiskās apbūves vērtību un vietas potenciālu kļūt par pievilcīgu kvartālu tūristiem un iedzīvotājiem, nesot arī peļņu vietējai ekonomikai (Heath, Oc, Tiesdell, 1996).

1.5.attēls. *Temple Bar* kvartāls Dublinā Īrijā (Heath, Oc, Tiesdell, 1996)

Izveidojot *Temple Bar* Attīstības padomi, tika nolemts kvartālu veidot arī par enkurvietu, 1991.gadā Dublinai kļūstot par Eiropas kultūras galvaspilsētu. Apturot iepriekšējo projektu, valsts iepirkšanās ēkas tika nodotas izīrēšanai ar zemāku īres maksu. Nākamās kultūras apkaimes potenciālu novērtēja radošo industriju pārstāvji. 1990.gadā tika veiktas rūpīgas izpētes zemes izmantošanai, satiksmei, ēku fiziskajam stāvoklim, publisko ārtelpu un vides kvalitātei, īpašumtiesībām, kas rezultējās rīcības plānā un tālāk - ietverot nodokļu iniciatīvas - fiziskos atjaunošanas pasākumos un jauna rietumu-austrumu gājēju ceļa izveidē (*Temple Bar* attīstības plānā). 1991.gadā valdība izveidoja sabiedrības ar ierobežotu atbildību *Temple Bar Properties* un *Temple Bar Renewal*, kas nodarbojās ar kvartāla revitalizācijas projektiem, kuri ilga līdz pat 2001.gadam. Projektiem tika piesaistīts valsts, pašvaldības, Eiropas Savienības fondu un privātais finansējums. 1992. gadā tika izstrādāta *Temple Bar* Attīstības programma, kas paredzēja jauktu funkciju ieviešanu, izstrādāja zemes izmantošanas vertikālo zonējumu. Politika koncentrējās uz sociālo sfēru un veicināja aktīvu ēku 1.stāvu lietošanu mazumtirdzniecībai, aktivitātēm visu diennakti, lai paaugstinātu arī drošības līmeni kvartālā. Tika radīts sava veida tūrisma *klāsteris*, pamatojot tūristu vēlmi pēc interesantām, kompaktām vietām ar izteiktu kultūras identitāti un tuvu pieejamiem pakalpojumiem. Vietējo iedzīvotāju interese balstījās vietējā ekonomikā, uz ko tūrisma nozare varētu atstāt pozitīvu iespaidu. Būtiski bija, lai privātās investīcijas saskanētu ar vietējai kopienai nepieciešamo, kā arī, lai mazās kultūras aktivitātes, no kurām atkarīgs kvartāla raksturs, saskanētu ar nodokļu atvieglojumu politiku un citiem veicinošiem faktoriem.

Ja salīdzina skaitļos, 1992.gadā *Temple Bar* kvartālā atradās 2 viesnīcas, 27 restorāni, 100 veikali, 200 iedzīvotāju. Savukārt, 1996.gadā jau 5 viesnīcas, 40 restorāni, 200 veikali, 2000 iedzīvotāju, 12 kultūras centri, un kvartāls nodarbināja aptuveni 2000 darba ņēmēju.¹³ Šobrīd *Temple Bar* kvartāls ir viens no nozīmīgākajiem Dublinas tūrisma mērķiem. Lai tas saglabātu savu Kultūras kvartāla identitāti, darbojas neatkarīga sabiedrība ar ierobežotu atbildību *Temple Bar*

¹³ Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. 1996. *Revitalizing historic urban quarters*. Oxford, Architectural Press. pp. 94.

*Cultural Trust*¹⁴, ko Īrijas valdība dibināja jau 1991. gadā, lai tā piedalītos kvartāla revitalizācijā un ko pārrauga Dublīnas pašvaldība. Minētā kompānija iegūst līdzekļus no kvartālā piederošajiem īpašumiem un izmanto bezpeļņas mērķiem, organizējot kvartāla kultūras dzīvi (gandrīz visi pasākumi tiek rīkoti bez maksas).

1.6.attēls. Temple Bar kvartāls ir pilnībā atvēlēts gājējiem.

(Foto: F.Alamillo, avots: <http://www.cooltownstudios.com/2006/06/28/cultivating-your-own-temple-bar-district/>)

Apkaimes galvenās ielas atveseļošana kā projekta mugurkauls

ASV jau trīsdesmit gadu garumā darbojas vērienīga **programma - Main Street®**, ar kuras palīdzību tiek revitalizētas pilsētu vai pilsētas apkaimju galvenās komerciālās ielas. Līdz šim brīdim programmā ir iesaistījušās vairāk kā 2000 kopienas un kopumā investēti 49 miljardi \$. Kustība radusies ar mērķi atdzīvināt tradicionālās ielas, ekonomiski atveseļojot mazos uzņēmumus, atjaunot arhitektūras mantojumu, kā arī ļaujot iedzīvotājiem iepazīt kopienas kultūru un spēcīnāt identitāti. Pašvaldību iniciatīvas koordinē valsts uzņēmums *The National Trust Main Street Center*. Projektos kopā saplūst publiskais un privātais finansējums. Main Street® revitalizācijas projekti balstās trīs aspektos: pierādītā revitalizācijas stratēģijā, plašā kopienu sadarbības tīklā un nacionālā atbalsta programmā. Main Street® modeļa radītāji to uzskata par unikālu kultūras mantojuma saglabāšanā un ekonomikā balstītu instrumentu, kas palīdz atveseļot apkaimes ar vietējām vērtībām – vēsturiskām, kultūras, arhitektūras, uzņēmējdarbības un iedzīvotāju vietizjūtu.¹⁵ Veiksmīgiem projektiem ir četri principi:

1) svarīga ir organizācija, kas nodrošina vienošanos starp dažādām iesaistītajām pusēm un partneriem;

¹⁴ Temple Bar Cultural Trust [S.a.]. Sk.15.12.2010. Pieejams <http://www.templebar.ie>

¹⁵ The National Trust Main Street Center, pieejams: <http://www.preservationnation.org/main-street>, konsultēts 25.12.2010

- 2) popularizēšana ar mērķi radīt pozitīvu apkaimes tēlu;
- 3) pilsētvides arhitektūra ar mērķi radīt drošu, aicinošu vidi iedzīvotājiem, darbiniekiem un viesiem;
- 4) ekonomiskā reorganizācija, spēcinot kopienas esošās ekonomiskās vērtības un daudzveidojot ekonomisko bāzi.

Līdz 2010.gada programmas ietvaros ir radīti 83 000 jauni uzņēmumi, radītas 370 000 jaunas darba vietas, atjaunotas 200 000 vēsturiskas ēkas. Katrs programmā investētais dolārs piesaistījis vēl \$27 no citām investīcijām.¹⁶

Kolambusas pilsētas piemērs Misisipi štatā: tika revitalizēta viena no galvenajām pilsētas ielām ar jauktu dzīvojamo un komercfunkciju, atjaunojot vēsturiskās ēkas.

1.7.attēls. Kolambusas pilsēta ASV, Misisipi štatā – Main Street projekts apbalvots 2010.gadā
(avots: http://www.msmainstreet.com/index.php/town_albums)

Skaitļos: 25 944 iedzīvotāji

Radītas jaunas darbavietas: 827

Jauni uzņēmumi: 175

Restaurētas ēkas: 98

Jaunas ēkas: 2

Brīvo platību koeficients pirms programmas: 21%

Brīvo platību koeficients šodien: 11%

Publiskās investīcijas: \$6,671,347

Privātās investīcijas: \$31,782,273

¹⁶ Rypkema, D. 2010. The Role of Heritage Conservation in a Sustainable Economy. In: *Integrating aims – built heritage in social and economic development*. Malkki, M., Schmidt-Thome, K. (eds.). Espoo, Centre for Urban and Regional Studies Publications. pp.200.

Ferndeilas apkaimes Detroitā piemērs Mičiganas štatā: pirms desmit gadiem tā bija degradēta apkaime pie Detroitas pilsētas, kurā 30% bija neaizņemtas komercplatības, iedzīvotāju neapmierinātība un negatīvs tēls. Pēc Main Steet® programmas realizācijas, apkaime ir zināma ar savu kultūras daudzveidību, radošumu un pievilcīgo pilsētvidi.

1.8.attēls. Radošas aktivitātes Ferndeilas apkaimē Detroitā ASV, Mičiganas štatā – Main Street projekts apbalvots 2010.gadā. (avots: <http://www.cyburbia.org/aggregator/sources/389?page=6>)

Skaitļos: 21 000 iedzīvotāji

Radītas jaunas darbavietas: 699

Jauni uzņēmumi: 33

Restaurētas ēkas: 163

Jaunas ēkas: 12

Brīvo platību koeficients pirms programmas: 30 %

Brīvo platību koeficients šodien: 6%

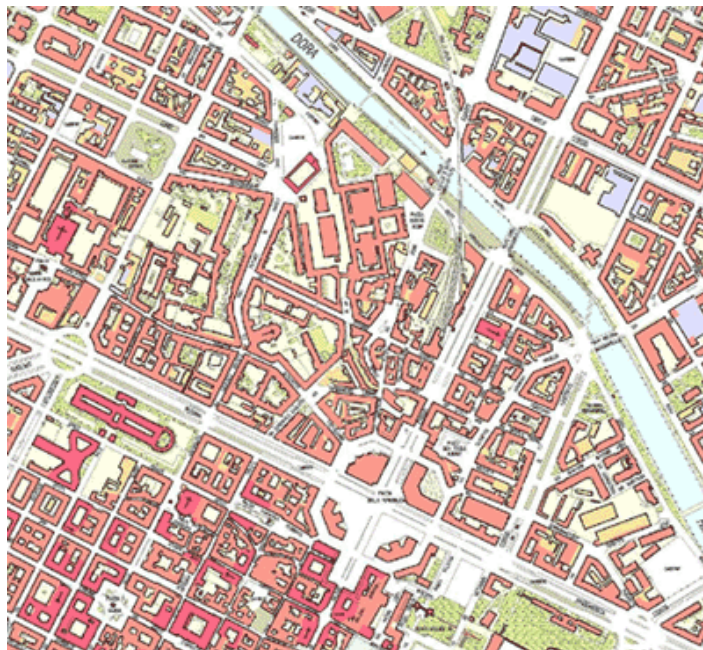
Publiskās investīcijas: \$4,881,785

Privātās investīcijas: \$35,182,705

Daudzkultūru sabiedrības līdzdalība un veiksmīga pārvaldības shēma

1997.gadā **Turīnā - pilsētā Itālijas ziemeļos** - tika uzsākta multietniska vēsturiska pilsētas kvartāla **Porto Palazzo revitalizācija** URBAN projekta ietvaros (Curti, Spill, 2007). Šis kvartāls, tuvu pilsētas vēsturiskajam centram, lielā imigrantu daudzuma dēļ, kuri gadu gaitā apmetušies blakus vecajiem Turīnas iedzīvotājiem, kļuvis izteikti multietnisks ar daudzkultūru ietekmi, kas bijis par iemeslu iekšējām nesaskaņām un sociālai degradācijai. Turklāt vērtīgā vēsturiskā apbūve bija nolietojusies un nekopta, tās vērtību neviens vairs neuztvēra, bet kvartālu uzskatīja par nedrošu - vietu bezpajumtniekiem, narkotiku izplatītājiem, prostitūcijai un citām nelegālām darbībām. Šo faktoru pastiprināja arī kvartāla centrālais elements – Eiropā lielākais atklātais tirgus *La Piazza*

della Repubblica laukumā. Katru dienu ap 1000 tirgotāju pulcējas laukumā ar 4 paviljoniem, kur atrodas vēl 250 veikalu un 300 amatnieku tirgotavas. Pašā kvartālā dzīvo ap 10 000 iedzīvotāju, bet tirgu apmeklē ap 40 000 klientu darbdienu rītos, bet 100 000 sestdienās. Blakus tirgum izveidojies „blusu” tirgus ar aptuveni 700 tirgotājiem ik dienu. Nesakārtotais tirgus radīja nekārtības, piesārņotību un sociāli degradētas sabiedrības pulcēšanos. Apkārtnes iedzīvotāji piedzīvojuši strauju nabadzības līmeņa pieaugumu līdz ar bezdarbu, bet kvartāls ieguvis negatīvu tēlu līdz ar nelegālo imigrantu ienākšanu. Pastāvīgie iedzīvotāji tirgu neuztver vairs kā vērtību, bet traucēkli. Saspringts bija arī mājokļu jautājums ar tikai 9 500 mājokļiem, un kā citās Eiropas vēsturiskajās pilsētās, arhitektūras mantojums bija piedzīvojis ilgu degradācijas procesu, jo privātpašnieku rīcībā nav bijuši līdzekļi vai vēlme to kopt. Tomēr kvartālam piemīt spēcīga, vēsturē sakņojusies teritoriālā identitāte un kolektīvā atmiņa, kas radīja saspringumu jauno un veco iedzīvotāju attiecībās.

1.9.attēls. Porto Palazzo kvartāla plānojuma struktūra

(Kartogrāfiskais materiāls: aģentūra *The Gates*, <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/eng/comitato.htm>)

Uzsākot projektu, tika ņemta vērā kritika pret pēdējo gadu pilsētvides revitalizācijas projektiem, kas savas aktivitātes vairāk vērsa uz apbūves atjaunošanu, neņemot vērā iedzīvotāju problēmas un neizvirzot par galveno mērķi – vecos iedzīvotājus noturēt savā apkaimē, tātad nepieļaut ģentrifikāciju. *Porto Palazzo* stratēģija paredzēja mobilizēt vietējo kopienu ar tās pašas resursiem, radīt pārmaiņas, kuru galvenie ieguvēji būtu paši iedzīvotāji. Vienlaicīgi bija jārosina politisko lēmumu pieņēmēji atrast privātos partnerus, lai izceltu vietējo potenciālu. Projekta ideja balstījās trīs galvenajos princīpos: pārvalde, līdzdalība, ilgtspējīga teritoriālā attīstība. Projekta 1.fāzes (1997-2001) budžetu veidoja 5 miljoni eiro: 50 % no Eiropas Reģionālās attīstības fonda, 30 % no pilsētas pašvaldības un 20 % no privātā sektora. 2.fāzē (2002-2006) bija plānots piesaistīt vēl

lielāku privātā sektora iesaistīšanos. No projekta sākuma līdz 2004.gadam jau bija investēti 8.5 miljoni eiro (Curti, Spill, 2007).

Veiksmīgas pārvaldes galvenais kodos ir pašvaldības īpaši projektam izveidotā Pilsētvides reģenerācijas aģentūra *The Gate*. Aģentūra deva iespēju realizēt publiskās/privātās partnerības modeli (kas Itālijā 1990-tajos gados vēl bija jaunums) gan finansiālajā aspektā, gan lēmumu pieņemšanā un atbildības sadalē. Aģentūra, ko veido arhitekti, pilsētplānotāji, psihologi, sociologi, kalpo kā vidutājs starp deputātiem, pilsētas administrāciju un vietējiem darboņiem. Lēmuma tiesības pieder Administratīvajai padomei, ko prezidē Turīnas vice-mērs. Tajā iekļauti pašvaldības deputāti, Turīnas ekonomikas un finanšu sfēras pārstāvji, sociālo institūciju pārstāvji, arī iedzīvotāju apvienības, profesionālo organizāciju un asociāciju pārstāvji. Tiek veidots arī Līdzdalības forums pastāvīgām konsultācijām ar aptuveni 50 brīvprātīgajiem biedriem, kas ir teritorijas aktīvisti (NVO, skolotāji, kultūras darbinieki u.c.).

Līdz 2007.gadam kvartālā tika realizētas 19 īpašas aktivitātes piecās jomās – apbūves, sociālajā vidē, kultūrā, ekonomikā un kvartāla ekoloģijā – un tās var sagrupēt 3 galvenajos virzienos: ekonomikas aktivizēšana, sociālā tīkla atvēršana un dzīves vides uzlabošana. Problemātiski, ka aģentūra nevar tieši finansēt dzīvokļu uzlabošanu vēsturiskās ēkās, tikai ieguldīt 50% koplietošanas telpu atjaunošanā, ja īpašnieks piekrīt segt otru pusi. Tādā veidā līdz 2004.gadam tika atjaunotas 63 ēkas. Šis ieguldījums pamudināja lielu daļu īpašnieku turpināt atjaunošanas darbus savos dzīvokļos, kuri tam izmantoja aģentūru kā padomdevējus finansējuma atrašanā. Vēl aizvien turpinās fasāžu sakopšana pēc līdzīga modeļa, kas dod ieguldījumu kvartāla vēsturiskās identitātes nostiprināšanā. Ekonomiskai stimulēšanai vietējiem mazajiem uzņēmumiem, kas bieži vien ir grūtībās, tiek piedāvāta bezmaksas konsultatīvā palīdzība grāmatvedībā, partneru un klientu piesaistīšanā, finansējuma atrašanā. Grūtības, ar kurām aģentūrai nācies sastapties projekta gaitā, raksturo veids, kā tā četrus gadus strādāja ar „blusu” tirgus legālajiem un nelegālajiem tirgotājiem, lai piespiestu tos izveidot pārstāvošu asociāciju, ar ko vest sarunas un kas pārstāvētu šo sabiedrības daļu lēmumu pieņemšanā un tirgus reorganizācijā. Tas izdevās, un pārstāvji piedalījās arī tirgus telpiskajā pārplānošanā, norādot tās vietas, kuras tirgotājiem būtu būtiski pārveidot vispirms. Aģentūra palīdzēja vairāku starpkultūru apvienību radīšanā, kurām tika uzticēts organizēt kultūras pasākumus, kā arī kvartāla apmeklējumus ar nolūku apzināt kultūrvēsturiskās vērtības.

1.10.attēls. La Piazza della Repubblica tirgus.

(avots: aģentūra *The Gates*, <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/eng/comitato.htm>)

Pirmie rezultāti jau ir acīmredzami – atjaunoto īpašumu vērtība ir pieaugusi, ir parādījušies jauni iedzīvotāji ar augstāku sociālekonomisko līmeni. Ir gan telpiskas izmaiņas, gan pārmaiņas drošības ziņā, gan veco iedzīvotāju dzīves kvalitātē. Tomēr vēl ir pārāgri vērtēt galīgos rezultātus, jo darbs vēl turpinās, bet rezultāti – ilgtermiņa. Neņemot vērā to, ka ar sociālo un kultūras daudzveidību ir bijuši centieni panākt, lai neveidotos sava veida geto zona, tomēr bažas par nākotnē iespējamo ģentrifikāciju nav izzudušas (Curti, Spill, 2010).

Secinājumi, kas radušies no teorijas un labas prakses piemēriem un ko iespējams izmantot, izstrādājot vietas revitalizācijas priekšlikumus:

- Dzīvotspējīgs un rezultatīvs vēsturiskas apkaimes revitalizācijas modelis skar trīs būtiskākās sfēras: sociālo, ekonomisko un kultūras. Kultūrvēsturiskais mantojums kalpo kā potenciāls rezultātu sasniegšanai katrā no tām.
- Bieži attīstības projektu īstenošanas problēma ir sadrumstalotas un jauktas (pašvaldība, privāts) īpašumtiesības, bet tas nav nepārvarams šķērslis, meklējot radošu pieeju, piemēram, caur privātās-publiskās partnerības projektiem.
- Lielākie draudi neatbilstošu attīstības paņēmieni lietošanā kultūrvēsturiskā apkaimē ir vēsturisko iedzīvotāju zaudēšana (ģentrifikācija), tādēļ uzmanību īpaši tiek pievērsta sociāli atbildīgiem risinājumiem un iedzīvotāju līdzdalībai.
- Projektu veiksmi nosaka pārdomāts publiskās-privātās partnerības modelis, kā arī efektīva projekta ieviešanas pārvaldība, parasti, īpaši izveidotas pārvaldības organizācijas veidolā.

- Projektu veiksmi nosaka arī tas, cik spēcīga ir vietējā kopiena un vietējā kopienā balstītas organizācijas, kas nodrošina iedzīvotāju pārstāvniecību un līdz ar to, projektu ilgtspēju. Svarīgi apzināt visas ieinteresētās puses.
- Projektos nedrīkst par zemu novērtēt apkaimes publiskās ārtelpas nozīmi un pilsētvides arhitektūru, īpaši, ja runa ir par daudz kultūru kopienām. Tās ir vietas, kur iedzīvotāji pulcējas.
- Vietas tēla veidošanā ir svarīgs vietas mārketingu, kurā lielu lomu spēlē kultūrvēsturiskais mantojums. Ar veiksmīgu mārketingu ir iespējams lauzt iesakņojušos negatīvus stereotipus par apkaimi.
- Kultūrvēsturiskai apkaimei ekonomikas stimulēšanai īpaši svarīga ir balstīšanās vietējās vērtībās un mazajā uzņēmējdarbībā.
- Publiskās investīcijas (vai cita veida atbalsts, piemēram, ar nodokļu politiku) ir stimuls daudz lielākām privātām investīcijām.

2. Darbā izmantoto metožu apraksts

Lai izvērtētu Maskavas priekšpilsētas **teritorijas telpisko uzbūvi** tika veikti lauka darbi un kartēta teritorija izmantojot K.Linča (Lynch, 1960) piedāvātās pilsētas vai tās daļas analīzes metodes. Papildus, apsekojot teritoriju, tika fiksētas vizuāli degradētas vietas, kā arī galvenās cilvēku plūsmas, teritorijas izmantošana un pulcēšanās mezgli, sabiedriskā transporta kustība, saiknes ar apkārtējām teritorijām.

Lai definētu vietas **kultūrvēsturiskās vērtības**, iepazīnos ar literatūru, arhīva materiāliem, kartogrāfisko materiālu. Teritorijas vēsturiskās apbūves detalizēts izvērtējums veikts Rīgas Domes Attīstības departamenta 2006. un 2009.gadā pasūtītos un SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” veiktos pētījumos par apbūves aizsardzības zonu kultūrvēsturiski vērtīgo apbūvi (Arhitektoniskās izpētes..., 2006; Arhitektoniskās izpētes..., 2009). Minēto pētījumu secinājumi ņemti vērā, analizējot teritorijas kultūrvēsturiskās vērtības. Visu iegūto informāciju analizēju, balstoties uz DIVE metodes vēsturisku pilsētas struktūru analīzei (Reinar, 2009) pamatprincipiem un metodes 1.stadiju – aprakstīt teritoriju. Analīzē izmantoju vienu no 1.stadijas instrumentiem - Laika-vietas matricu.

2.1.tabula

DIVE metodes Laika-vietas matrica (Reinar, 2009)

Laika-telpas matrica				
Vēsturiskā attīstība	[Telpiskā un fiziskā ass] Sociālais, ainaviskais un pilsētībūvnieciskais konteksts			
Laika ass ▼	Ainava un vide	Galvenā strukturālā organizācija	Strukturālā organizācija lokālā līmenī	Individuālais un detaļas
Nākotnes attīstība				
Šodienas situācija				
Vēsturiskā situācija				

Metode veidota kā paņēmieni vēsturiskas vietas vērtību un attīstības iespēju analīzei, kā arī kalpo komunikācijai ar sabiedrību. Metode satur četras stadijas: aprakstīt, interpretēt, novērtēt un sekmēt. Tā izmēģināta un pilnveidota pārsvarā Skandināvijas valstīs (Norvēģijā, Zviedrijā un Somijā), kā arī veikti atsevišķi pilotprojekti Lietuvā.

Priekšpilsētas **plānošanas situācijas noteikšanai** tika analizēti Rīgas pilsētas Attīstības plāns, ilgtermiņa stratēģija un vidēja termiņa attīstības programma, ar to izstrādi saistītie pētījumi, kā arī pašvaldības izpilddirekcijas izstrādātā Maskavas priekšpilsētas attīstības stratēģija un citi attīstības projekti. **Problēmu un iespēju identificēšanai** tika izmantota SVID analīzes metode.

Sociālās struktūras analīzei tika vākta informācija no publiski pieejamiem avotiem – datu bāzēm – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP), Centrālā Statistikas biroja (CSB), kā arī

izmantots materiāls – 2004.gadā Latgales priekšpilsētas izpilddirekcijas pasūtītais pētījums – iedzīvotāju aptauja Maskavas forštatē (Niklass, 2004). Lai iegūtu aktuālākus datus un priekšstatu par iedzīvotāju un lietotāju izpratni par vietas kultūrvēsturiskajām vērtībām un to nozīmi, vietas attīstības iespējām un vajadzībām, savu gatavību iesaistīties vietas atveseļošanas un attīstības plānošanā tika veikta **sociālā aptauja** ar anketēšanas palīdzību (anketa latviešu un krievu valodā, skat. 1.pielikums) Tika aptaujāti 100 respondenti dažādās kategorijās – priekšpilsētas iedzīvotāji, lietotāji, rīdzinieki un ārpus Rīgas dzīvojošie. Analizējot rezultātus, īpaši tika pievērsta uzmanība, vai respondents ir iedzīvotājs vai apkaimes lietotājs, lai izprastu atšķirības uztverē un vajadzībās. Anketēšana tika veikta dažādos veidos: tieši – veicot intervijas, pastarpināti – izplatot sabiedriskās vietās un elektroniski.

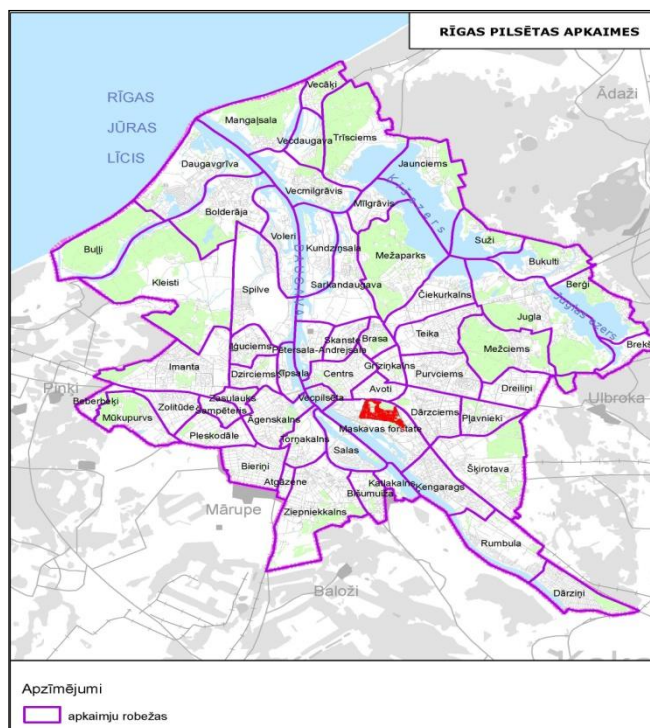
Tika veikts eksperiments, iesaistot Latvijas kultūras akadēmijas studentus - vietas telpiskā uztveres analīze ar **mentālās kartēšanas palīdzību**. Metode balstījās K.Linča (Lynch, 1960) teorijas principos, kā arī jau minētās DIVE metodes vēsturisku pilsētu struktūru analīzei (Reinar, 2009) 3.stadijas metodikā – vērtību un izjūtu kartē (*value and sensitivity map*). Respondenti tika aicināti ar sarkanu krāsu īpaši sagatavotā apkaimes kartē (skat. 2.pielikums) atzīmēt vietas, kuras tiem šķiet nozīmīgas, patīk un izraisa pozitīvas emocijas. Savukārt, ar melnu krāsu – vietas, kuras šķiet nekoņas, pilsētvidi degradējošas, bīstamas, nepatīkamas un negatīvas emocijas izraisošas. Kartēšana notika intervētāja klātbūtnē.

Katras veiktās analīzes nobeigumā tika izvirzīti attiecīgi secinājumi, kas kalpoja par pamatu Maskavas priekšpilsētai atbilstošu revitalizācijas paņēmieni kritēriju izstrādei. Savukārt, darba mērķis – priekšlikumi revitalizācijai – tika sasniegts, balstoties uz minētajiem kritērijiem.

3. Apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” situācijas analīze

3.1. Telpiskā analīze.

150 ha lielā apbūves aizsardzības teritorija ir tikai 1/5 daļa no pašvaldības definētās apkaimes „Maskavas forštate”.¹⁷ Lielu teritorijas daļu aizņem zaļās struktūras (parki, kapu teritorija) – 27.6 ha. Bet zaļo struktūru turpina arī Maskavas un Kojusalas dārzs, kas atrodas ārpus teritorijas, radot zaļos koridorus līdz pat Daugavas malai.

3.1.attēls. Apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” Rīgas pilsētas apkaimju kontekstā, Rīgas Attīstības plāns 2006-2018

■ – apbūves aizsardzības zona „Maskavas priekšpilsēta”; kartogrāfiskais materiāls - Rīgas Dome, pieejams <http://www.rdpad.lv/rpap>

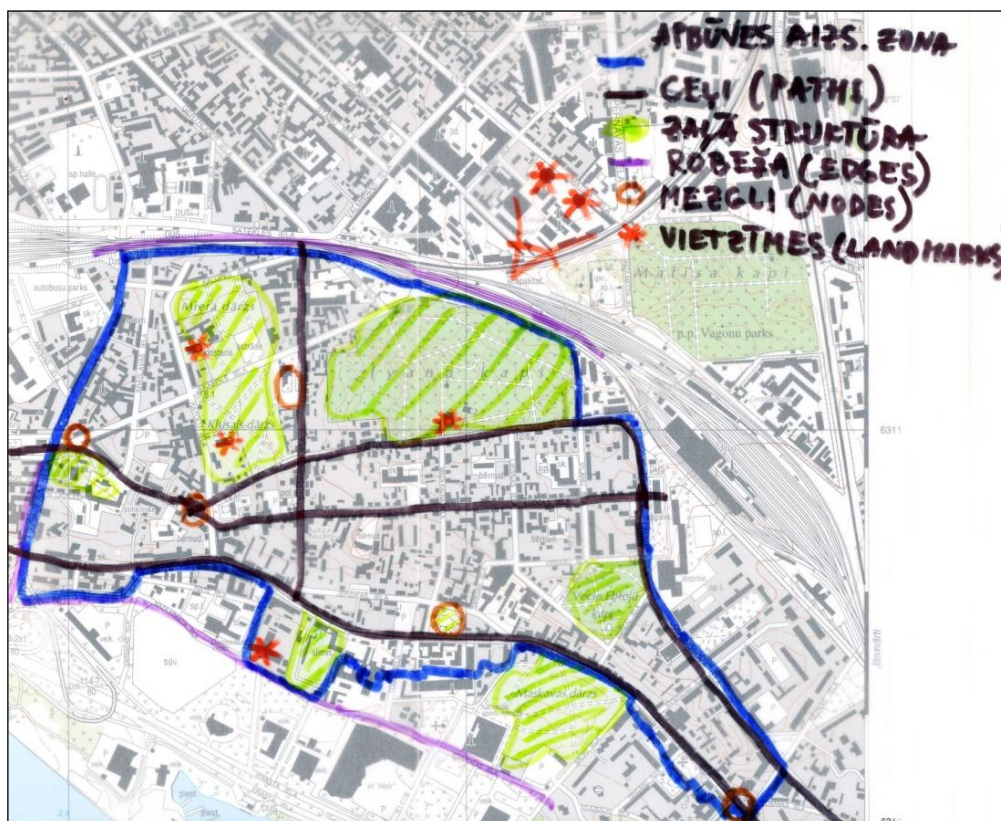
Teritorija tika analizēta, izmantojot K.Linča (Lynch, 1960) metodi telpas analīzei no vērotāja skatu punkta, nosakot galvenos telpu veidojošos elementus: ceļus, robežas, mezglus un vietzīmes.

Galvenie ceļi, kuros novērojamas gan gājēju, gan autotransporta plūsmas, iezīmējas arī kā galvenās transporta līnijas (Maskavas, Ludzas, Lomonosova un Lielā Kalna iela, arī Daugavpils iela). Maskavas iela ar tramvaja līniju veido apkaimes mugurkaulu. Teritorija ir nogriezta no pārējās pilsētas ar telpiskām robežām – dzelzceļa loku, Lāčplēša ielas maģistrāli un Salu tilta uzbrauktuvi, teritorijas D daļā robežu rada neattīstītie kvartāli līdz Krasta ielas maģistrālei.

¹⁷ Maskavas forštate. [Bez dat.] Portāls apkaimes.lv. Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. Sk. 09.12.2010. Pieejams <http://www.apkaimes.lv/sakums/maskavas%20forstate/begin/>

Teritorijas mezgli saistīti ar transporta mezgliem (pie Fridriķa ielas tramvaja depo), ceļu krustpunktiem (Sadovņikova un Ludzas ielas krustojums), svarīgu publisko ārtelpu (Siena tirgus) un nozīmīgām sabiedriskām iestādēm (izpilddirekcija Daugavpils ielā). Svarīgi sociālie mezgli: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, *Bikur Holim* slimnīca, Diagnostikas centrs, Veselības aprūpes centrs Sadovņikova ielā, jauniešu izglītības centrs „Daugmale” (bijusī bērnu patversme) Jēkabpils ielā, četras augstākās izglītības iestādes (Latvijas Kultūras akadēmija, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultāte, Psiholoģijas augstskola, Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola), četras vispārizglītojošās skolas, trīs pirmsskolas izglītības iestādes¹⁸, sociālā māja Rēznas ielā, Sieviešu patversme un naktspatversme „Dezinfekcijas stacija” Bārdziņu ielā, dienas centrs un zupas virtuve bezpajumtniekiem un maznodrošinātajiem Katoļu ielā, „LELB Diakonijas centrs” atbalsta centrs bērniem un ģimenēm „Roku rokā” Līksnas ielā¹⁹.

Vietzīmes – dominantes pārsvarā liecina par sakrālo celtņu klātbūtni un raksturo vietas daudzkonfesionālo savdabību. Atsevišķas dominantes atrodas ārpus teritorijas (bijušās rūpnīcas „Vārpa” skurstenis) un pat aiz fiziskas robežas – dzelzceļa (ūdenstorņi).

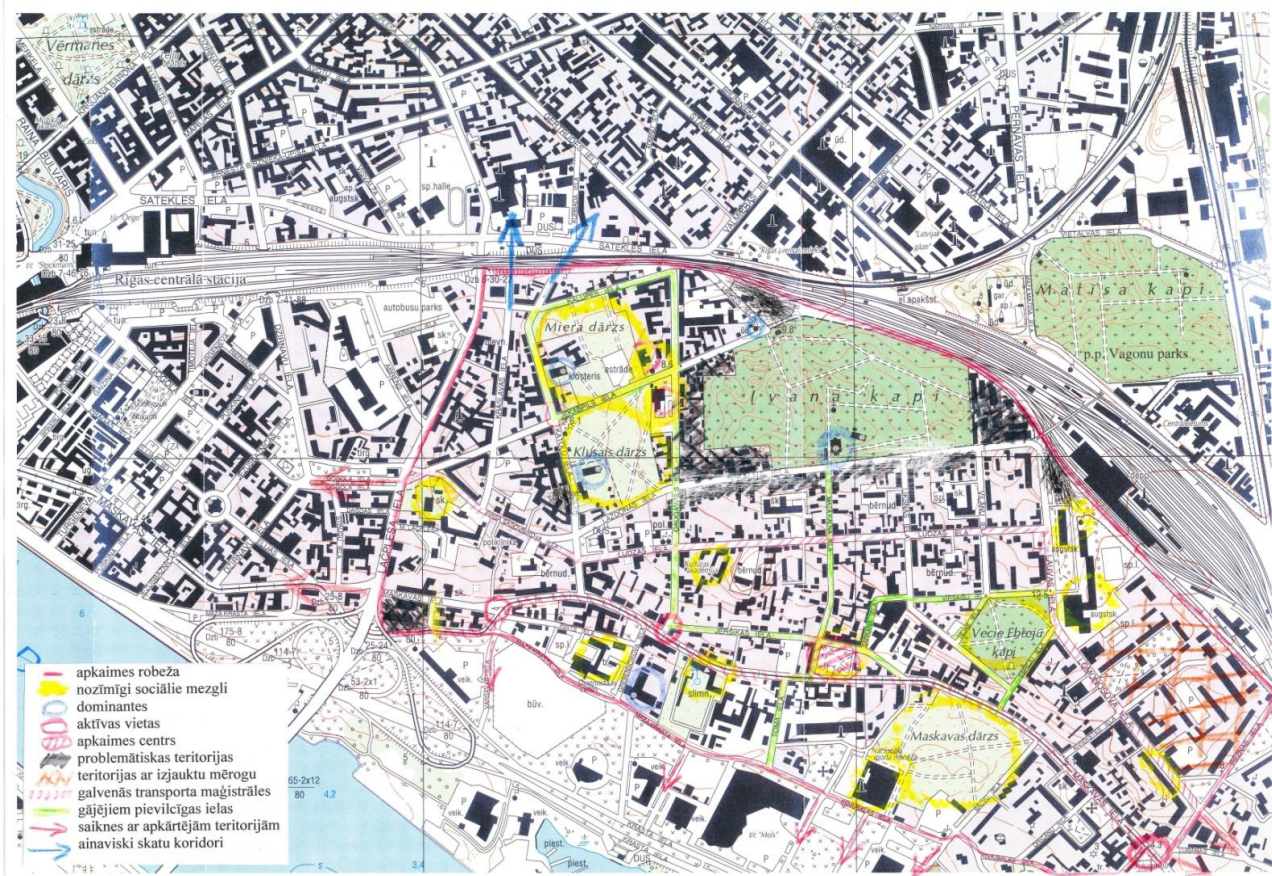

3.2.attēls. Kartēšanas rezultāti pēc K.Linča metodes
(karti zīmējusi autore, kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

¹⁸ Izglītības iestāžu saraksts. [Bez dat.]. Latvijas skolu portāls skolas.lv. Sk. 05.10.2010. Pieejams http://www.skolas.lv/skolu_saraksts/Lapas/Izglitiba_iestazu_saraksts.aspx

¹⁹ Sociālie pakalpojumi. [Bez dat.]. Rīgas Domes Labklājības departaments. Sk. 05.10.2010. Pieejams <http://www.ld.riga.lv/socialie-pakalpojumi.html>

Apsekojot teritoriju, jāsecina, ka apkaimes degradētākās teritorijas izveidojušās gar telpiskajām robežlīnijām. Lai izprastu vietu vizuālo degradēšanos, jāanalizē, kā šīs robežas veidojušās. 1861.gadā priekšpilsētu attīstību ietekmēja dzelzceļa loka izbūve. Pretēji priekšlikumam apvienot priekšpilsētas, tās tomēr tika nošķirtas (Bākule, Sikсна, 2009).²⁰ Gar dzelzceļu vide ir nepievilcīga un nedroša. Savukārt, 1976.gadā uzbūvētais Salu tilts un Krasta ielas maģistrāle nošķir teritoriju no Daugavas krastmalas, līdz ar to arī Lāčplēša iela kļuva par sadalošu elementu, nogriežot teritoriju no Centrāltirgus kvartāliem un Maskavas priekšpilsētas senākās daļas. Pārraujot Maskavas ielu pie Lāčplēša ielas un atstājot kā savienojumu vienīgi gājēju tuneli, ielas posms no Lāčplēša līdz Bārdziņu ielai ir *nokaltis*, radot sociāli degradētu un nedrošu vidi. Vēsturiskā apbūve šeit ir ļoti interesanta, neskatoties uz to, ka neapdzīvota – sešstāvu īres nams Maskavas ielā 76 un Kārļa Balka (*Karl Balk*) Spirta rūpnīcas²¹ ēkas, kas šajā vietā atradās kopš 19.gadsimta beigām. Degradēta vēsturiskā apbūve un nekopta vide vērojama arī apbūves aizsardzības zonas vidusdaļā (piemēram, pagalmi Krāslavas, Katoļu ielā). Dienvidos teritoriju aprauj padomju gados uzbūvētais Krasta masīvs ar citu, vēsturiskajai Maskavas priekšpilsētai svešu pilsētībūvniecisko mērogu.

3.3.attēls. Kartēšanas rezultāti – teritorijas raksturlielumi
(karti zīmējusi autore, kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

²⁰ I.Bākule, A.Sikсна. Rīga ārpus nocietinājumiem. Pilsētas plānotā izbūve un pārbūve no 17.gadsimta līdz Pirmajam pasaules karam. Neputns, 2009., 129.lpp.

²¹ Pēc vēsturnieka V.Eihenbauma sniegtās informācijas pēc *Riga Adressbuch 1913*

Telpiskās analīzes nobeigumā veicu SVID analīzi, kas atspoguļoja teritorijas problēmas, kā arī stiprās puses un iespējas - īpaši saistītas ar teritorijas attīstību, balstoties uz kultūrvēsturiskajām vērtībām.

3.1.tabula.

Apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” SVID analīze

<u>Stiprais</u> Tuvums pilsētas vēsturiskajam centram, UNESCO aizsardzības zonai Sasniedzamība. Ērta un daudzveidīga sabiedriskā transporta satiksme (īpaši, tramvajs) Cilvēcisks apbūves mērogs Daudzveidīga apbūves morfoloģija Skaidra un vēsturiski saglabājusies plānojuma struktūra Vērtīgs kultūrvēsturiskais mantojums, īpaši koka apbūve Pievilcīga pilsētvides ainava, ainaviskas vērtības. Izteikti skatu koridori Plašas zaļās teritorijas Garīgās dominantes. Konfesiju daudzveidība Daudznacionāls raksturs. Kultūru daudzveidība Bagāta teritorijas vēsture ne tikai pilsētas, bet valsts kontekstā Ieinteresēta vietējā pārvalde Spēcīga teritorijas identitāte Lokāli aizsargāta apbūves teritorija	<u>Vājais</u> Sociāli degradētas teritorijas Nogrieztas saiknes ar apkārtējām teritorijām, zaudēta krastmala Nolietota un regulāri nekopta vēsturiskā apbūve Vietām degradēta publiskā ārtelpa, degradēta privātā telpa – iekšpagalmi Zems vidējais iedzīvotāju ienākumu līmenis Iedzīvotāju noslāņošanās. Sensibli sociālie slāņi Nedroša, kriminogēna vide Maz pašvaldībai piederošu īpašumu Sadrumstalotas un jauktas īpašumtiesības Iedzīvotāju nepietiekama izpratne par apkaimes kultūrvēsturiskām vērtībām Sāpīga, mulsinoša pagātne
<u>Iespējas</u> Attīstīties kā sociāli daudzveidīgai teritorijai tuvu vēsturiskajam centram (sociāli pieejami mājokļi, sociālā miksēšana) Attīstīt kvalitatīvu publisko ārtelpu, kas palīdz iedzīvotāju socializācijā un integrācijā	<u>Draudi</u> Degradēto teritoriju pieaugums Vēsturiskās apbūves zaudēšana Iedzīvotāju skaita samazināšanās, vēsturiskās dzīvojamās apbūves zaudēšanas rezultātā

(mentalitātei atbilstoša publiskā ārtelpa) Radīt labvēlīgus apstākļus kvalitatīvu mājokļu fonda palielināšanai teritorijā (moderētās īres maksas) Radīt labvēlīgu vidi maziem un vidējiem uzņēmumiem (sabiedrisko pakalpojumu uzņēmumi un sīktirdzniecība pēc „tuvu dzīvesvietai” principa) Iespēja attīstīties sociālām un publiskām institūcijām (ar nolūku vidi padarīt drošāku) Pateicīga platforma urbānām inovācijām, kļūt par pilsētas attīstības izmēģinājumu poligonu kultūrvēsturiskas apkaimes attīstībai Turpināt attīstīt mūsdienīgas infrastruktūras saiknes, balstoties uz jau esošajām (piem., zemās grīdas tramvaja līnija) Pamats kultūru daudzveidības popularizēšanai, piesaistot radošu, ekonomisku un sociālu, kā arī kultūrtūrisma interesi Radīt interesantu kultūras tūrisma produktu Izmantot apbūves aizsardzības statusu vietas attīstībai Caur apkaimes vēstures un kultūrvēsturisko vērtību popularizēšanu, veicināt sabiedrības izglītošanu un iedzīvotāju iesaistīšanu apkaimes plānošanā Kļūt par ilgtspējīgu, zaļu un pašpietiekamu Rīgas apkaimi	Pamatiedzīvotāju izspiešana vai nomaiņa (ģentrifikācija) un savdabīgās daudznacionālās un multikulturālās identitātes zaudēšana Nekvalitatīva un nepārdomāta, tirgus prasībām kalpojoša attīstība Raksturīgā mēroga zaudēšana ar nepiemērotu jauno apbūvi No pilsētas atrauta teritorija, saglabājot nosacītu „geto” statusu Kļūt par tranzītjoslu starp 2 tiltiem Ilgstoši, neefektīvi sabiedrības integrācijas centieni Pašvaldībai neizveidojies dialogs ar vietējo kopienu. Iedzīvotāju mentalitātei neatbilstoši attīstības risinājumi Stereotipa saglabāšanās par nedrošu un nepievilcīgu pilsētvidi Kļūt tikai par mērķi „eksotiskam” tūrismam Apbūves aizsardzības teritorijas statusa stagnēšana, balstoties tikai uz aizliegumiem, nevis risinājumiem. Vides neprogresīva iekonservēšana.

Vispārīgi secinājumi pēc teritorijas telpiskās analīzes:

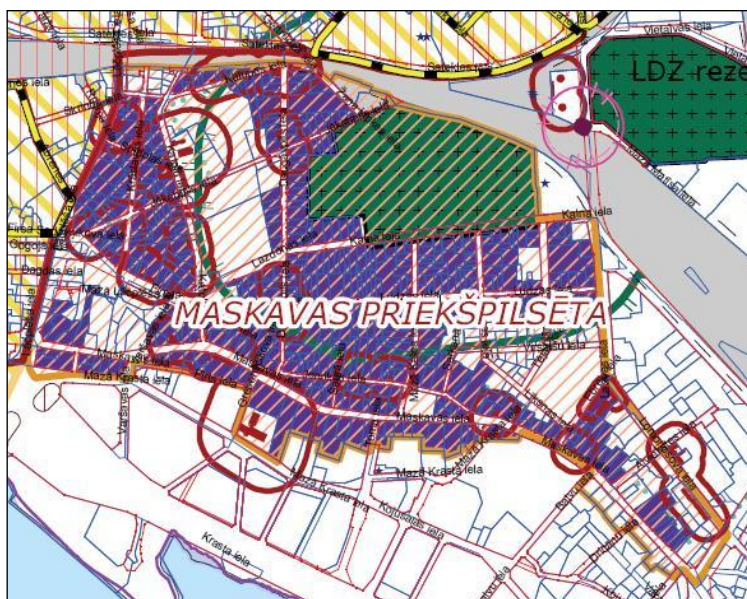
Skaidra plānojuma struktūra, bet ar dažādas uzbūves un rakstura kvartāliem, kuros dominē zaļā struktūra. Mērogs – tuvāk centram līdz sešiem stāviem ar dominējošu mūra apbūvi, tālāk 1 -3 stāviem ar dominējošu koka apbūvi. Vizuāli degradētas teritorijas mijas ar ainaviski vērtīgām. Ainaviski skatu koridori, pateicoties reljefam (īpaši Mazā Kalna un Kalna ielā, arī Daugavpils, Katoļu un Krāslavas ielās). Pievienotā vērtība – apzaļumotie pagalmi, dārzi. Aizsegta privātā telpa – žogi. Vietām izjaukts mērogs ar padomju laikos radītām būvēm.

Secinājumi, kas radušies telpiskās analīzes rezultātā un ko iespējams izmantot, izstrādājot vietas revitalizācijas priekšlikumus:

- Dzīvākā iela, pateicoties tramvajam - Maskavas iela, izņemot *nokaltušo* posmu starp Lāčplēša un Bārddziņu ielām. Otra sabiedriskā transporta iela (trolejbuss) – Ludzas iela, nedraudzīga gājējiem.
- Teritorijas Dienvidos veidojas augstskolu centrs – studentu kvartāls, pateicoties trīs augstskolām, kā arī tuvumā esošajai Latvijas Kultūras akadēmijai Ludzas ielā.
- Ņemot vērā daudzus sociāli nozīmīgos mezglus, apkaime ir sociāli orientēta. Sociālās jeb samazinātas īres maksas mājas tips parādījies jau 20.gadsimta 20.gados, kad Rīgas pašvaldība izbūvēja vienu no pirmajām pilsētas dzīvojamām blokēkām Lomonosova ielā 12 (Krastiņš, Strautmanis, [Bez dat.]), lai strādnieki dzīvotu labākos apstākļos.
- Ciemata (sādžas) mērogs Lielā Kalna ielā iepretim Ivana kapiem. Atsevišķas ēkas sakoptas, brīvie zemesgabali nekopti, īpaši Ivana kapu apkārtnē.
- Problemātiski iekšpagalmi Katoļu un Krāslavas ielā.
- Problemātiska teritorija gar dzelzceļa uzbērumu, īpaši Ž.Lipkes ielā, kā arī bijusī rūpnīcas teritorija starp Lāčplēša un Bārddziņu ielām.
- Aktīva publiskā ārtelpa: Maskavas-Pirts ielas krustojums, Maskavas-Jersikas ielas krustojums, Siena tirgus, pie 3.tramvaju depo, Lomonosova ielas sākums augstskolu kvartālā, Daugavpils iela pie Jēkabpils ielas, Sadovņikova, Lazdonas un Ludzas ielas krustojums, Maskavas dārza rajons, Miera dārza un Klusā dārza teritorija.
- Divi iespējamie apkaimes centri: Siena tirgus (vēsturiski) un pie Rīgas Austrumu izpilddirekcijas ēkas Klusā dārza malā.
- Nav gājējiem pievilcīgu saikņu ar Krasta ielas tirdzniecības centriem un Grīziņkalna apkaimi dzelzceļa otrā pusē (tikai pazemes tunelis).

3.2. Kultūrvēsturisko vērtību analīze.

Maskavas priekšpilsēta nav iekļauta kā pilsēt būvniecības pieminekļa valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā. Izpētes teritorija neatrodas arī UNESCO Pasaules mantojuma vietas – Rīgas vēsturiskā centra – aizsardzības zonā; aizsardzības zonas robeža beidzas līdz ar Lāčplēša ielu. Teritorijā atrodas 39 atsevišķi valsts aizsargājami kultūras pieminekļi: 38 arhitektūras pieminekļi (no tiem tikai viena koka ēka – Maskavas ielā 151) un 1 valsts nozīmes vēstures pieminekļi – komponista K. Kreicera kapa Katoļu ielā 16. No minētajiem arhitektūras pieminekļiem 6 ir valsts nozīmes pieminekļi. Pārsvārā tās ir dzīvojamās mājas – īres nami.²²

3.4.attēls. Apbūves aizsardzības teritorija „Maskavas priekšpilsēta”

(kartogrāfiskais materiāls – Rīgas Dome, Rīgas pilsētas Attīstības plāns; pieejams <http://www.rdpad.lv/rpap>)

Maskavas priekšpilsēta kā pilsēt būvnieciskais kopums tiek aizsargāta lokāli, t.i., ar Rīgas domes saistošajiem noteikumiem, nosakot to kā apbūves aizsardzības teritoriju²³. Noteikumos tiek definētas galvenās kultūrvēsturiskās vērtības, ko teritorijā būtu jā saglabā, bet pārāk vispārīgi norādīts virziens, kurā teritorijai būtu iespēja attīstīties. Turklāt šāds pašvaldības aizsardzības statuss var viegli mainīties līdz ar jaunu politisko varu pilsētas priekšgalā – tam nav nodrošināta savā ziņā *aizmugure*, lai mantojuma vērtību aizsardzība nebūtu pakļauta politiskām pārmaiņām. Valsts viedoklis tiek prasīts

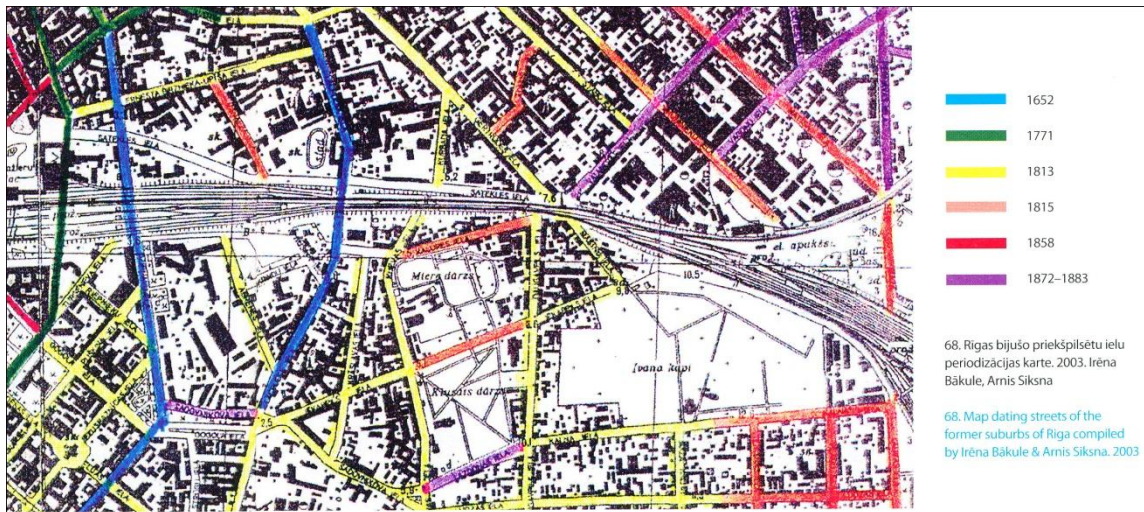
²² Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, pieejams www.mantojums.lv, konsultēts 04.11.2010.

²³ Rīgas domes 20.12.2005. saistošie noteikumi Nr.34 “Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”, 4.3.punkts 405.apakšpunkts.

tikai ēku, kas vecākas par 50 gadiem, nojaukšanas gadījumā. Bieži šāda ierobežojumu forma tiek uztverta attīstībai kavējoša, vai drīzāk pārāk neskaidra, lai, cienot un saglabājot vietas kultūrvēsturiskās vērtības, tiktu radīta kvalitatīva pilsētvide, kas atbilst mūsdienu vajadzībām.

Ziņas par vietas vēsturi ļauj izprast tās kultūrvēsturiskās vērtības. Viduslaikos teritorijā tika izvesti pilsētas atkritumi un sauso ateju paliekas. 17.gadsimtā ierīkotas kapu teritorijas ārpus pilsētas mūriem (tā saplūstot katoļu, vecticībnieku un pareizticīgo kapiem izveidojušies Ivana kapi), ierādītas kapuvietas ebrejiem (Vecie ebreju kapi), kapi nabagiem (Miera dārzs) un katoļu kapi (Klusais dārzs). Apkaime bijusi patvērums atstumtajiem: Krievijā vajātiem vecticībniekiem, pirmā vieta, kur 19.gadsimta vidū Rīgā legāli sāka dzīvot ebreji, 17.gadsimtā no protestantiskās Rīgas padzīto katoļu mūku atgriešanās vieta. Vienlaicīgi tā bija teritorija, kur rūpējās par dzīves pabērniem: šeit bija vairākas patversmes (un ir vēl aizvien - gan nakts patversmes, gan dienas centrs), pirmā publiskā slimnīca nabadzīgajiem iedzīvotājiem. 2.Pasaules kara laikā, 1941. gada rudenī Maskavas priekšpilsētā izveidoja ebreju geto, izmitinot ap 30 000 cilvēku, kurus iznīcināja Rumbulas mežā. Drīz vien šo geto slēdza un izveidoja jaunu, teritoriāli mazāku, kuru likvidēja tikai 1943.gadā. Vēsturiskie fakti uzspieduši teritorijai zīmogu, ko grūti ignorēt vietas identitātes meklējumos un brīžiem šķiet, ka teritorija nav zaudējusi geto statusu. Paaudžu paaudzēs notikusi iedzīvotāju noslāņošanās, kas diemžēl novedusi pie sociāli degradētiem kvartāliem apkaimē. Literatūra un arhīvu materiāli sniedz ziņas par teritorijas attīstības posmiem. Līdz mūsdienām saglabājies ielu tīkls, kas pārsvarā veidots 19.gadsimtā (1813-1858) (Bākule, Sikсна 2009). Atjaunojot priekšpilsētu pēc 1812.gada ugunsgrēka, atkal cēla koka ēkas un pilnveidoja ielu sistēmu. Tomēr galvenie ceļi, piemēram, Maskavas iela, Ludzas ielas palika vecajā vietā. Arī Lielā Lubānas iela ir viens no senākajiem ceļiem kas veda uz Vidzemes vidieni. Teritorija starp Lāčplēša, F.Sadovņikova, Katoļu, Maskavas, M.Krasta ielu apbūvēta 18.gadsimtā (Arhitektoniskās izpētes..., 2009).²⁴

²⁴ Arhitektoniskās izpētes grupa, SIA, 2009. Rīgas Latgales priekšpilsētas koka apbūves apsekošana, izpēte un klasifikācija. Manuskripts. Rīga, SIA „AIG”. 41.lpp.

3.5.attēls. Ielu periodizācijas karte. 2003. I.Bākule, A.Siksna²⁵

SIA „AIG” 2009.gada pētījumā (Arhitektoniskās izpētes..., 2009) apgalvots, ka „dažviet apbūves raksturs un dzīves līmenis maz atšķiras no 19. gadsimta otrās puses situācijas”²⁶, kas liecina gan par vēsturiskas kultūrvides esamību, gan par apbūves neatbilstību mūsdienu prasībām, kā arī par vietas sociālu sensibilitāti. Pētījums arī secina, ka priekšpilsētas daļa ir kultūrvēsturiski nozīmīga, autentiska pilsētvides teritorija. Objektu inventarizācijā autentiskums vērtēts kā patiesās vērtības kopums, ko veido ne vien sākotnējās būvsubstances saglabātības pakāpe, bet arī vēlāki uzslāņojumi, kas nav degradējuši ēkas arhitektonisko un kultūrvēsturisko potenciālu. Priekšpilsētas lielākā vērtība ir tās ļoti atšķirīgā, dažādu periodu apbūve viena kvartāla vai ielas posma robežās.²⁷

Lai salīdzinātu teritorijas vēsturiskos uzslāņojumus, salīdzinātu tos ar mūsdienu situāciju un noteiktu kultūrvēsturiskos raksturlielumus, literatūrā, arhīvos un citos informācijas avotos iegūtos datus analizēju ar DIVE metodes laika-telpas matricas palīdzību (skat.3.pielikumu). Analīzē izmantoju tikai metodes vispārīgos principus un plaši pieejamos datus, kā arī vairāk pievērsu uzmanību būtiskākajiem apkaimes pilsētībūvnieciskās attīstības vēstures posmiem.

Analizējot datus ar iepriekšminēto metodi, var izdalīt galvenos teritorijas kultūrvēsturiskos raksturlielumus:

a) Maskavas iela – apkaimes galvenā ass;

Tā kā Maskavas priekšpilsēta bija izvietojusies zemā vietā un katru gadu applūda, 1650. gadā tika uzbūvēts Jāņa dambis, no kura vēstures gaitā izveidojās Maskavas iela. Savu tagadējo nosaukumu tā ieguva 1859.gadā un līdz pat 1939.gadam regulāri tika pagarināta. Maskavas ielas dinamisms un

²⁵ Bākule, I., Siksna, A. 2009. Rīga ārpus nocietinājumiem. Pilsētas plānotā izbūve un pārbūve no 17.gadsimta līdz Pirmajam pasaules karam. Rīga, Neputns. 183.lpp.

²⁶ Arhitektoniskās izpētes grupa, SIA, 2009. Rīgas Latgales priekšpilsētas koka apbūves apsekošana, izpēte un klasifikācija. Manuskripts. Rīga, SIA „AIG”. 6.lpp

²⁷ Turpat; 9.lpp

nozīmība apkaimē attiecināma uz tramvaja līniju, kas veicina iekšējo satiksmes tīklu. 1874. gadā te izveidoja vienu no pirmajām zirgu omnibusa līnijām Rātslaukums – Krasnaja gorka, 1901- elektriskā tramvaja satiksmi.

b) koka apbūve;

19.gadsimta pirmā pusē, atjaunojot zaudēto apbūvi, tika izmantota paraugfasāžu nomenklatūra koka ēku būvniecībā. Ir ēkas, kas atkārtojas pat 60 reižu.²⁸ Apkaimē sastopami 19.gadsimta otrās puses lielākoties rūpnīcu strādnieku īres nami – vienkārtu vai divkārtu koka ēkas būvētas statņu konstrukcijā, no ārpuses apšūtas ar platiem koka dēļiem²⁹. Īpaši novērojama Maskavas ielā un Lielā Kalna ielā, arī Ludzas ielā. Spilgta iezīme – vecticībnieku dzīvojamie koka nami Lielā Kalna ielā ar savu īpašo konfigurāciju zemes gabalā (ar gala fasādi pret ielu un žogiem).

**3.6.attēls. Rīgas Maskavas priekšpilsētas ēku fasāžu notinumi. 1823-1824.
Maskavas, Jersikas, Mazā Kalna, Kalna un Katoļu ielas (Blūms, Ganiņa, 2007).³⁰**

c) mūra īres namu apbūve;

1904.gadā pastāvēja aizliegums pilsētas teritorijā būvēt koka ēkas, arī teritorijā līdz dzelzceļa lokam un daļā Maskavas priekšpilsētas. Apkaime veido tādu pašu pilsētbūvniecisko struktūru un

²⁸ Maskavas forštate 2007-2010. Cita Rīga. Sk.09.12.2010. Pieejams <http://www.citariga.lv/?page=5&lng=1>

²⁹ Bākule, I., Siksna, A. 2009. Rīga ārpus nocietinājumiem. Pilsētas plānotā izbūve un pārbūve no 17.gadsimta līdz Pirmajam pasaules karam. Rīga, Neputns. 227.lpp.

³⁰ Blūms P., Ganiņa L. 2007. Rīgas bijušās Pēterburgas un Maskavas priekšpilsētu fasāžu notinumi 1823.-1824.gads. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs.

kultūrvēsturisko apbūvi kā Rīgas vēsturiskā centra Grīziņkalna teritorijā. Sastopami raksturīgi un arī atsevišķi izcili 20.gadsimta sākuma sešstāvu īres namu paraugi, īpaši, Lāčplēša, Kalupes, Daugavpils, Krāslavas, Katoļu ielā. Īpaši atzīmējamas 1929.gadā būvētās pirmās blokmājas ar ērtībām Lomonosova ielā 2 un 12.

d) konfesionālā daudzveidība un dominantes;

Maskavas priekšpilsēta ir unikāla ar tajā pārstāvēto dažādu konfesiju dievnamiem: katoļu, pareizticīgo, vecticībnieku, baptistu. Jāmin arī ārpus apbūves aizsardzības zonas esošie: nesen uzceltais Armēņu baznīcas dievnams Kojusalas ielā, kā arī luterāņu Jēzus baznīcas draudze kvartālā otrpus Lāčplēša ielai. Grebenščikova Vecticībnieku lūgšanu nams ar apzeltītu kupolu celts 1814. gadā dominē pilsētas siluetā un labi raksturo apkaimi. Jau kopš 18.gadsimta grebeščikovieši Rīgā veido krievu izglītības un labdarības tīklu, kas bāzējās tieši Maskavas priekšpilsētā. Neogotiskā stilā celtā Sv. Franciska katoļu baznīca (1892) – katoļu baznīcas sēdeklis ar klosteri Katoļu ielā. Blakus Klusā dārza teritorijā Visu Svēto pareizticīgā baznīca (sākta būvēt 1812.gadā) un Sv. Jāņa Priekšteča pareizticīgo baznīca Ivana kapu teritorijā, kas tika būvēta par fabrikanta Kuzņecova līdzekļiem.

e) Siena tirgus – apkaimes centrs ar raksturīgu mērogu;

19.gadsimta vidū veidojies nozīmīgs, bet neatļauts tirgošanās punkts *Krasnaja gorka* ārpus pilsētas robežām atradās vietā, kur mūsdienās satek Maskavas, Daugavpils, Jersikas un Grebenščikova ielas, vēlāk legalizēts un pārcelts tālāk pie Jersikas ielas. Diemžēl tirgošanās rosība apsīka pēc 2.Pasaules kara, un šobrīd par aizgājušo laiku tirgus placi liecina skvērs šajā vietā. Siena tirgus apbūvē pa perimetru ir nolasāmi Maskavas priekšpilsētai raksturīgie mērogi, apskatāmas tirgus teritorijai raksturīgās vēsturiskās noliktavu ēkas. Vieta veidojusies kā apkaimes centrs, sasaiste līnijā ar tirgus rajonu. Sakopta teritorija, viens no Latgales priekšpilsētas pašvaldības teritorijas reģenerācijas pasākumiem. Piemirsts, ka šī teritorija bija nozīmīga ne tikai tirgošanās ziņā, bet arī vietējās krievu kopienas tradīciju ievērošanai, jo šeit tika svinēti tradicionālie svētki pirmajā svētdienā pirms Lieldienām un tas liecina par to, ka *Krasnaja gorka* nosaukums drīzāk tiek nepareizi latviskots: nevis Sarkanais, bet Skaistais kalniņš (Kolbergs, 2007).³¹ Tātad kopienas identitātei svarīga vieta.

f) apzaļumojuma struktūra;

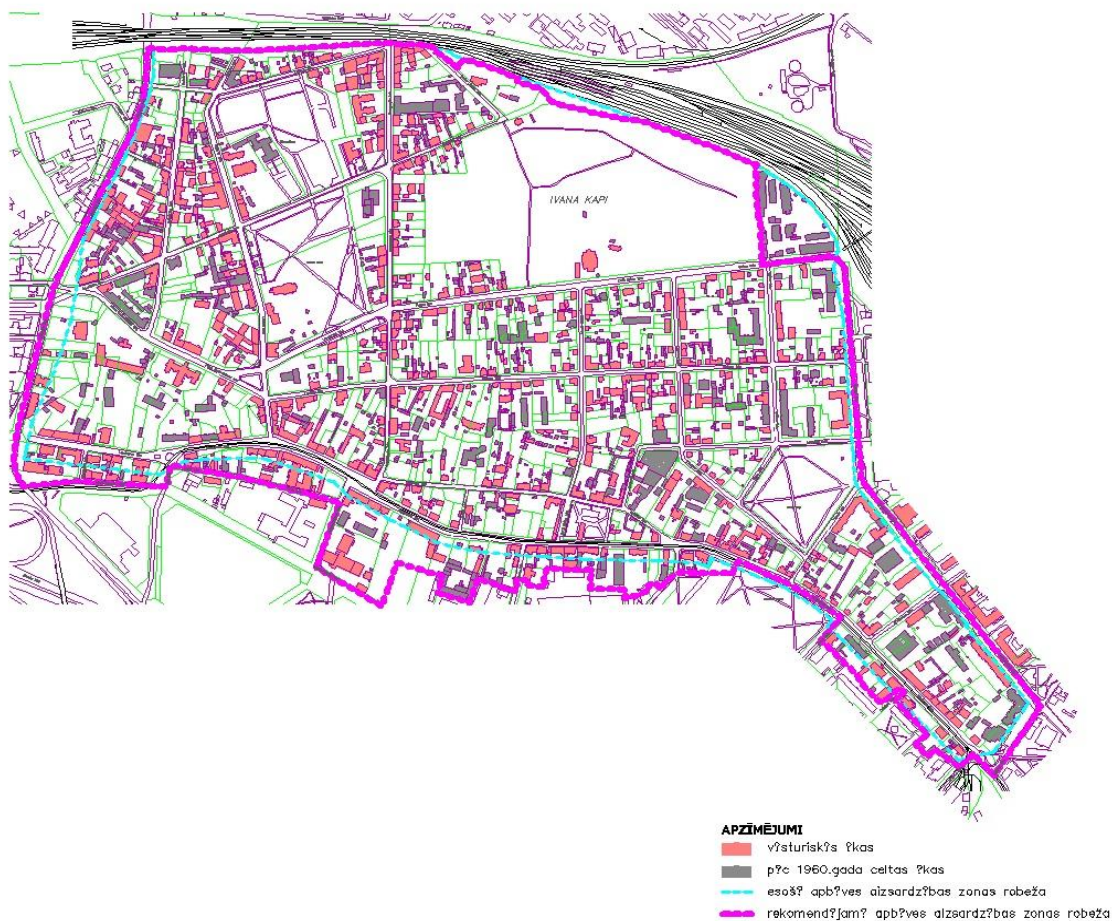
Ievērojamu apkaimes daļu aizņem zaļās teritorijas (parku un kapu teritorija 27,6 ha platībā): 3 publiskie dārzi (Miera, Klusais dārzs un Vecie Ebreju kapi, kas veidojušies uz slēgtām kapu teritorijām) un Ivana kapi. Miera dārza arhitekts ir Georgs Kufalts, bet padomju laikā tajā iebūvēta estrāde. Tas gandrīz saplūst ar Kluso dārzu, veidojot plašu parku. Svarīga atpūtas teritorija apkārtējiem

³¹ Kolbergs A. 2007. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. Jūrmala, Fonds Aka. 255.lpp.

iedzīvotājiem, Miera dārzs – aktivitāšu vieta jauniešu centra „Daugmale” audzēkņiem. Jāmin arī teritorijai pieguļošais Maskavas dārzs ar dominanti - 1965. gadā uzcelto Sporta manēžu, kā arī Kojusalas dārzs. Zaļās teritorijas ir viens no apkāmes nozīmīgākajiem potenciāliem, lai nodrošinātu kvalitatīvu dzīvojamo kvartālu veidošanos.

Galvenais secinājums: Saglabājušos kultūrvēsturisko vērtību īpatsvars ir pietiekams, lai tas dominētu vietas revitalizācijas stratēģijā.

2009.gadā SIA „AIG” veiktajā pētījumā tika apsekotas 106 koka ēkas, no kurām 50 tika atzītas par kultūrvēsturiski vērtīgām. Tas nozīmē, ka vismaz 47 % koka apbūves ir kultūrvēsturiska vērtība. Ja šiem procentiem pieskaita priekšpilsētas zaļās teritorijas, kas aizņem 18,4 % teritorijas, tad var uzskatīt, ka vismaz 65,4 % teritorijas ir kultūrvēsturiski vērtīga (neskaitot mūra apbūvi). Pētījuma kartogrāfiskais materiāls uzrāda, ka vēsturisku ēku īpatsvars apkaimē ir lielāks nekā apbūve, kas tapusi pēc 1960.gada.

3.7.attēls. Apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” vēsturisko ēku īpatsvars.
(Kartogrāfiskais materiāls: Arhitektoniskās izpētes..., 2009)

Galvenās kultūrvēsturiskās vērtības, ko iespējams izmantot, izstrādājot vietas revitalizācijas priekšlikumus:

- vēsturiskā plānojuma struktūra ar skaidri nolasāmu vēsturisko evolūciju;
- ielu tīkls ar oriģinālu bruģa segumu;
- vēsturiski saglabājusies apzaļumojuma struktūra un publiskā ārtelpa;
- apbūves mērogs, raksturs (īpaši, koka apbūvei) un izvietojums zemesgabalā;
- kultūrvēsturiskas detaļas: žogi, palīgēkas u.c.;
- sakrālās dominantes, kas uzsvēr konfesijālo daudzveidību;
- liecības par vietas vēsturi un tās vēsturiskajiem iedzīvotājiem - multietniskais raksturs, bijusī geto teritorija, liecības vietvārdos, ielu nosaukumos (nemateriālais mantojums) - kas veido kopējo vietas izjūtu.

3.3. Sociālās struktūras analīze.

Būtisks faktors Maskavas priekšpilsētas attīstībā ir dažādos laika periodos apkaimi apdzīvojošie dažādu tautību iedzīvotāji ar dažādu reliģisko piederību. Vēsturiski Rīgas pievārtē vieni no pirmajiem apmetās krievu tirgotāji un amatnieki - sākumā īslaicīgi, pēc tam uz pastāvīgu dzīvi, pamazām veidojot Maskavas priekšpilsētu kā krievu un citu Rīgas nacionālo minoritāšu- ebreju, poļu, čigānu u.c. mājvietu. To apliecina ievērojamā baznīcu un tām blakus esošo, katrai konfesijai piederošo, kapsētu koncentrācija šajā Rīgas rajonā. No 18.gadsimta Maskavas priekšpilsētā apmetās ne tikai krievu ieceļotāju, bet arī katoļticīgie Latgales latvieši, lietuvieši un poļi. Lielākā skaitā krievi ieradās pēc Ziemeļu kara, bet vieni no pirmajiem jau 17.gadsimtā šeit apmetās Krievijā vajātie vecticībnieki. Priekšpilsēta ieguva krievisku raksturu, kas atspoguļojās koka namiņu arhitektūrā (redzami vēl šodien Lielā Kalna ielā) un sādžai raksturīgā gaisotnē (krievu rokās bija dārzniecība Rīgas nomalē). Tas izpaudās arī priekšpilsētu iedzīvotāju apģērbā un tradīcijās, īpaši, svētku svinēšanā publiskās vietās. Iedzīvotājus pārsvarā veidoja tirgotāji un strādnieki, īpaši krieviem raksturīgās profesijās, kā ādu ģērmaņi, kažoku šuvēji, skārdnieki, varkaļi, arī strūdzinieki. Līdz ar rūpnīcu parādīšanos – stikla pūtēji un porcelāna apstrādes strādnieki: rūpnieki iveda savus dzimtcilvēkus no Krievijas muižām.³²

Jāatzīmē, ka pieejamās statistikas datu bāzes neatdala atsevišķus datus par iedzīvotājiem attiecībā uz Rīgas pilsētas apbūves aizsardzības zonām. Pieejamā statistika (Pilsonības un migrācijas

³² Kolbergs A. 2007. Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu. Jūrmala, Fonds Aka. 247.lpp.

lietu pārvaldes – turpmāk, PMLP - 2010.gada dati) sniedz datus par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētu kopumā.

Veicot datu atlasīti pēc iedzīvotāju deklarētās dzīves vietas, šobrīd apbūves aizsardzības zonā „Maskavas priekšpilsēta” dzīvo **12 134 iedzīvotāju** (PMLP, 2010). Tomēr noteikti jāatzīmē, ka tikpat nozīmīga ar teritoriju saistīto interesentu grupa ir tās lietotāji – tie, kas ierodas te strādāt (piemēram, pašvaldības un valsts iestādēs – izpilddirekcijā, sociālajos dienestos, policijā, skolās, bērnudārzos, interešu centros, medicīnas iestādēs u.c.). Nozīmīga teritorijas lietotāju grupa ir studenti (Latvijas Kultūras akadēmija, pieguļošās teritorijās – LU Sociālo zinātņu fakultāte, Baltijas Krievu institūts, Psiholoģijas augstskola, Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola).

Analizēti tika sekojoši sociālās struktūras raksturlielumi:

- a) iedzīvotāju skaits un blīvums;
- b) iedzīvotāju vecuma un dzimuma sastāvs;
- c) iedzīvotāju nacionālais sastāvs;
- d) iedzīvotāju nodarbinātība un ienākumi.

a) Iedzīvotāju skaits un blīvums.

Veicot datu atlasīti pēc iedzīvotāju deklarētās dzīves vietas, apbūves aizsardzības zonā „Maskavas priekšpilsēta” dzīvo **12 134 iedzīvotāju** (PMLP, 2010). Rīgas Domes dati liecina, ka apkaimē „Maskavas forštate”, kas būtiski pārsniedz apbūves aizsardzības zonu un kopumā aizņem 759,4 ha, dzīvo 32 157 iedzīvotāju.³³

3.2.tabula

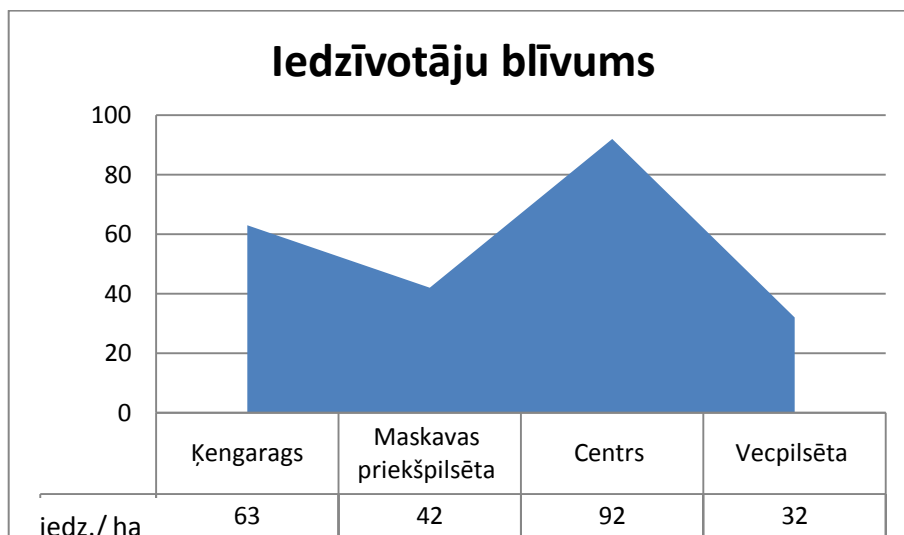
Iedzīvotāju skaits (PMLP, 01.07.2010 dati)

	Rīgas pilsēta kopumā	Latgales priekšpilsēta	Apkaime „Maskavas forštate”	Apbūves aizsardzības zona Maskavas priekšpilsēta”
Iedzīvotāju skaits	705 703 100 %	192 328 27 %	32 157 4,5 %	12 134 1,7 %

Tātad apbūves aizsardzības zonā dzīvo tikai 6% no visas Latgales priekšpilsētas iedzīvotājiem, bet 38 % no Rīgas Domes definētās apkaimes iedzīvotājiem. Bet iedzīvotāju skaits ir pietiekams, lai liecinātu par apkaimi ar izteiktu dzīvojamo vidi.

Tika veikts iedzīvotāju blīvuma salīdzinājums ar kaimiņu apkaimi – dzīvojamo rajonu Ķengaragu, Rīgas centru un vecpilsētu, lai analizētu atšķirības un izmaiņas iedzīvotāju blīvumā.

³³ Maskavas forštate. [Bez dat.] Portāls apkaimes.lv. Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. Sk. 09.12.2010. Pieejams <http://www.apkaimes.lv/sakums/maskavas%20forstate/begin/>

3.8.attēls. Iedzīvotāju blīvuma salīdzinājums (datu avots: www.apkaimes.lv)

Maskavas priekšpilsētā iedzīvotāju blīvums ir 42 iedzīvotāji uz ha. Ķengaragā, kas tāpat kā Maskavas priekšpilsēta ir dzīvojamais rajons un atrodas tam kaimiņos, iedzīvotāju blīvums sasniedz 63 iedzīvotājus uz ha. Otrā kaimiņos esošajā teritorijā – Rīgas centrā – iedzīvotāju blīvums ir 92 iedzīvotāji uz ha, bet vecpilsētā – tikai 32 iedzīvotāji uz ha³⁴. Var secināt, ka Maskavas priekšpilsēta virzienā no Ķengaraga uz centru rada *iekritienu* apdzīvotības ziņā.

b) Iedzīvotāju vecuma un dzimuma sastāvs.

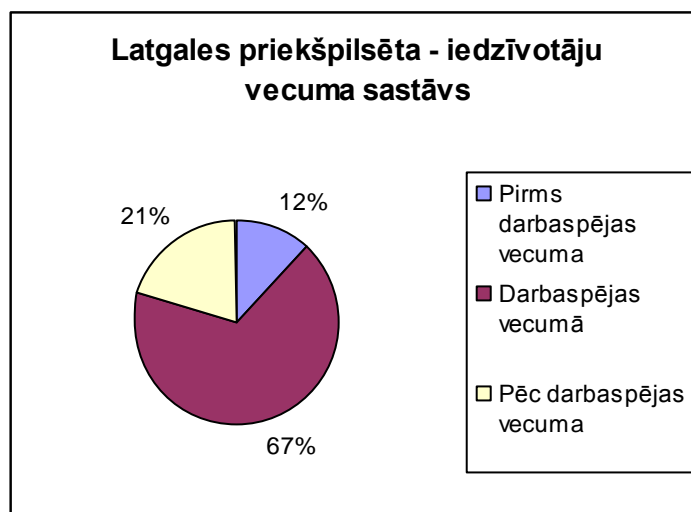
Iedzīvotāju vecuma sastāva analīzei izmantoti Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (PMLP) 2010.gada dati.

3.3.tabula.

Iedzīvotāju vecuma sastāvs (PMLP, 01.07.2010 dati)

	Rīgas pilsēta kopumā	Latgales priekšpilsēta
Līdz darba spējas vecumam	89 913	22 970
Darbspējas vecumā	463 670	129 603
Pēc darba spējas vecuma	152 120	39 755

³⁴ Dati no portāla [apkaimes.lv](http://www.apkaimes.lv). Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. Sk. 17.05.2011

3.9.attēls. Latgales priekšpilsētas iedzīvotāju vecuma sastāvs (PMLP, 01.07.2010 dati)

2004.gadā Rīgas domes Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija pasūtīja iedzīvotāju aptauju, ko sagatavoja Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes students Mareks Niklass un kurā tika aptaujāti 1800 respondenti Maskavas forštatē (problēmas salīdzināšana rada fakts, ka pētījumā nav precizēta teritorija, ko pētnieks saprot ar Maskavas forštati, kā arī to nevar pielīdzināt Rīgas Domes definētajai apkaimei, jo aptauja veikta vēl pirms apkaimju projekta uzsākšanas). Minētā pētījuma atskaite satur sekojošus datus par iedzīvotāju vecuma sastāvu:

3.4.tabula

Maskavas forštatē dzīvojošo sadalījums pa dažādām vecuma grupām. (Niklass, 2004)

Vecuma grupas	Skaitis	Procenti
Līdz 25 gadiem	6902	30.3
No 26 līdz 35 gadiem	3293	14.5
No 36 līdz 45 gadiem	3541	15.5
No 46 līdz 55 gadiem	3423	15.0
No 56 līdz 65 gadiem	2566	11.3
Vecāki par 65 gadiem	3047	13.4

M.Niklass arī secina, ka lielu īpatsvaru veido iedzīvotāji, kuri vēl nav sākuši vai arī jau beiguši aktīvas darba gaitas, t.i. bērni pirmskolas vecumā, skolnieki, studenti un pensionāri. Tas faktiski nozīmē, ka pieprasījums pēc attiecīgajiem infrastruktūras objektiem un pakalpojumiem varētu būt nozīmīgs.³⁵

³⁵ Niklass M., 2004. *Iedzīvotāju aptauja. Pētījuma atskaite. Sagatavoja Mareks Niklass, LU Sociālo zinātņu fakultāte.* Rīga, Rīgas Domes Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija, Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. 7.lpp.

Par iedzīvotāju dzimuma sastāvu liecina dati par visu priekšpilsētu kopumā:

3.5.tabula.

Iedzīvotāju dzimuma sastāvs (PMLP, 01.07.2010 dati)

	Rīgas pilsēta kopumā	Latgales priekšpilsēta
Sievietes	391 812	106 465
Vīrieši	313 891	85 863

Tātad lielākā daļa iedzīvotāju ir darbaspējas vecumā (dominē sievietes, kā visā Rīgā kopumā), tomēr trešā daļa priekšpilsētas iedzīvotāju ir pirms vai pēc darbaspēju vecuma, kas liek secināt par nepieciešamajām sociālajām infrastruktūrām un pakalpojumiem tuvu dzīves vietai.

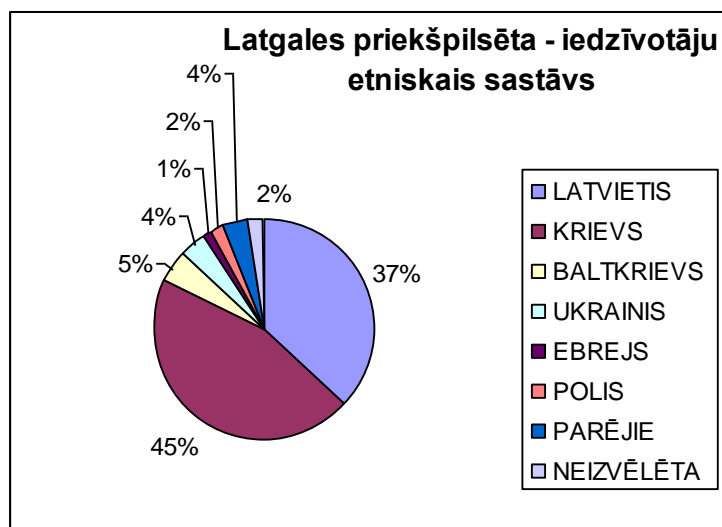
c) Iedzīvotāju nacionālais sastāvs

Nav iegūti dati par iedzīvotāju etnisko sastāvu apbūves aizsardzības zonas teritorijā, bet ir iespējams iziet no datiem, kas raksturo visu Latgales priekšpilsētas teritoriju:

3.6.tabula.

Iedzīvotāju nacionālais sastāvs (PMLP, 01.07.2010 dati)

	Rīgas pilsēta kopumā	Latgales priekšpilsēta
LATVIETIS	299 171	71 116
KRIEVS	288 480	87 200
BALTKRIEVS	29 403	8902
UKRAINIS	27 067	7702
EBREJS	7472	2144
POLIS	14 002	4278
PARĒJIE	24 456	6991
NEIZVĒLĒTA	15 701	4016

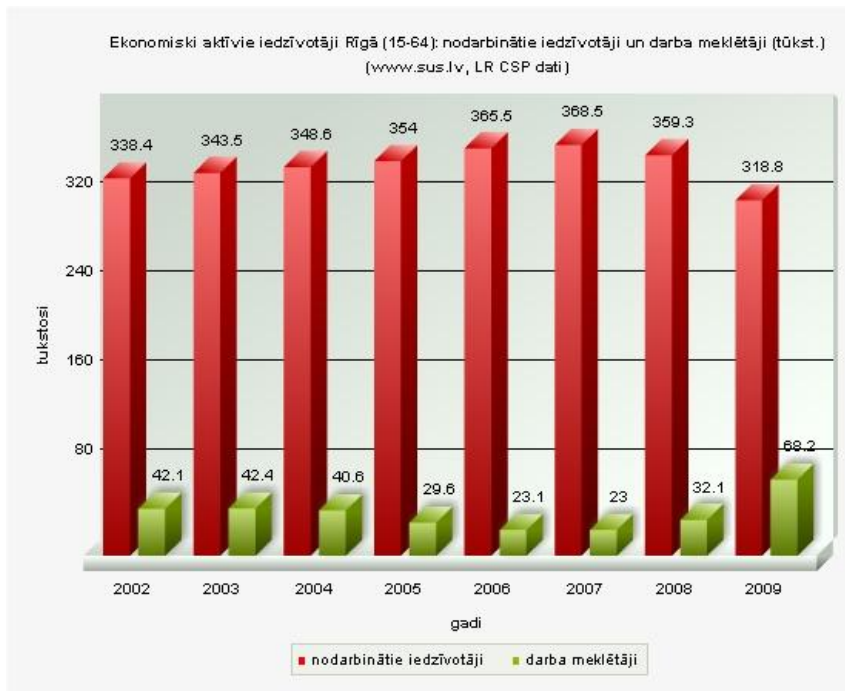

**3.10.attēls. Latgales priekšpilsētas iedzīvotāju etniskais sastāvs
(PMLP, 01.07.2010 dati)**

Tātad priekšpilsētu tāpat kā vēsturiski raksturo etniskā daudzveidība. Kā piemēru neviendabīgam etniskam sastāvam var pieminēt, ka reģistrā atrodami arī dati par tādām Latvijā reti sastopamām tautībām kā uiguri, gagauzi, avāri, lezģiņi un singāli (Niklass, 2004).

d) Iedzīvotāju nodarbinātība un ienākumi.

No oficiālajiem avotiem nav izdevies iegūt aktuālus datus par iedzīvotāju nodarbinātību un ieņēmumiem attiecīgajā teritorijā. Ir pieejami dati par Rīgas pilsētu kopumā, kas parāda tendenci bezdarba pieaugumam.

3.11.attēls. Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji Rīgā (Rīgas Dome, 2010, avots: www.sus.lv)

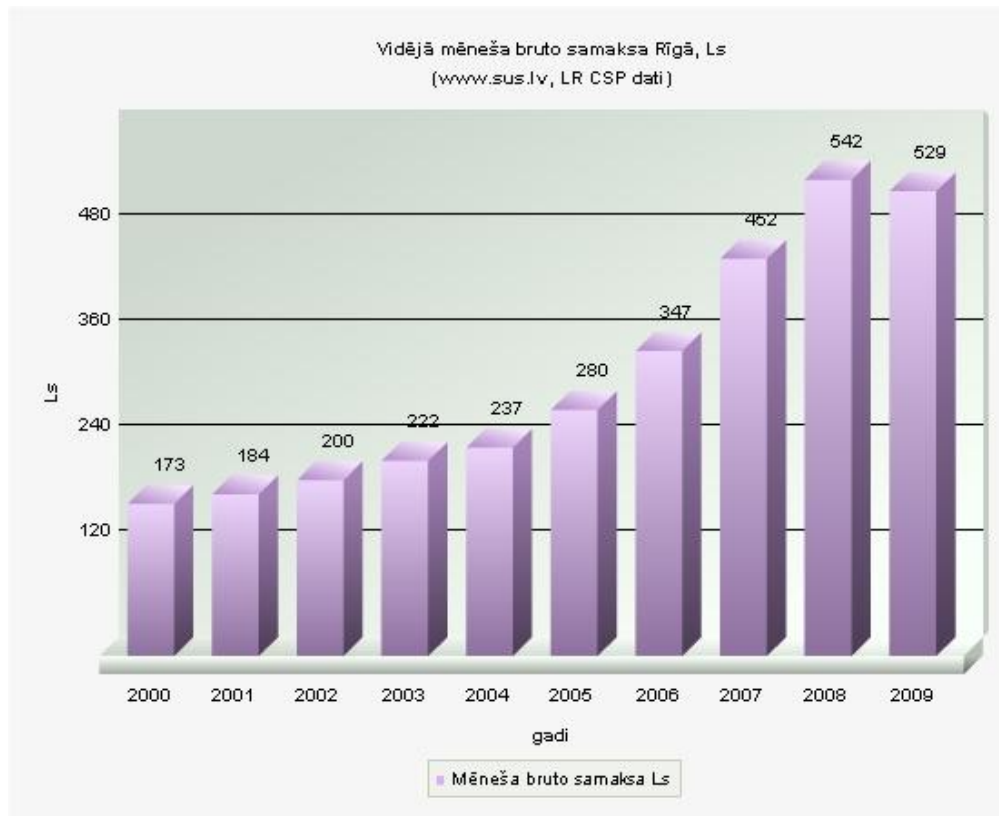
Rīgas Domes realizētais apkaimju portāls www.apkaimes.lv informē, ka apkaimē Maskavas forštate nodarbināto skaits ir 25 826.³⁶ 2009. gada pārskatā par Rīgas ilgtermiņa stratēģijas līdz 2025.gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012. gadam ieviešanu Maskavas forštate tiek minēta kā otra Rīgas apkaime ar procentuāli lielāko nodarbināto skaitu (30,4 tūkstoši 2007.gadā) pēc Centra.³⁷

Nodarbinātības valsts aģentūras Rīgas filiāles Latgales priekšpilsētas un centra rajona sektora sagatavotais datu apkopojums liecina, ka Maskavas forštatē reģistrēti 686 bezdarbnieku (Niklass, 2004). Visplašāk bezdarbs ir izplatīts to iedzīvotāju vidū, kuri ir ieguvuši, vai nu vispārējo vidējo izglītību, vai arī arodizglītību, kā arī iedzīvotāju vidū pirmspensijas vecuma grupā.

Informāciju par iedzīvotāju ienākumu līmeni arī ir izdevies iegūt tikai par visu Rīgas pilsētu kopumā, kas jau 2009.gadā atspoguļo ienākumu līmeņa krišanos.

³⁶ Maskavas forštate. [Bez dat.] Portāls apkaimes.lv. Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. Sk. 09.12.2010. Pieejams <http://www.apkaimes.lv/sakums/maskavas%20forstate/begin/>

³⁷ Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. 2010. 2009. gada pārskats par Rīgas ilgtermiņa stratēģijas līdz 2025.gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012. gadam ieviešanu. Rīga, Rīgas Dome. 23.lpp.

3.12.attēls. Vidējā mēneša bruto samaksa Rīgas pilsētā.

(Rīgas Dome, 2010, avots: www.sus.lv)

M.Niklass jau iepriekš minētajā pētījumā 2004.gadā ir veicis salīdzinājumu starp iedzīvotāju ieņēmumiem Maskavas forštatē un citur Rīgas pilsētā dzīvojošajiem. Atšķirības M.Niklass skaidro, ka citur dzīvojošo vidū ir vairāk ekonomiski aktīvo iedzīvotāju un to, kuri ieņem salīdzinoši augstus amatus, tātad saņem salīdzinoši lielāku atalgojumu nekā Maskavas forštatē dzīvojošie.

3.7.tabula

Iedzīvotāju sadalījums pa dažādām ienākumu grupām. (Niklass, 2004)

	Ģimenes kopējie ienākumi mēnesī (%)							Kopā
	Līdz 60 Ls	61-150	151-250 Ls	251-350 Ls	350-500 Ls	501-700 Ls	Vairāk par 700 Ls	
Maskavas forštatē dzīvojošie	15.9	34.4	26.6	15.1	5.7	1.4	1.0	100
Citur dzīvojošie	8.6	31.5	28.1	16.2	8.2	4.4	3.0	100
Kopā	12.7	33.1	27.2	15.6	6.8	2.7	1.9	100

Tātad nekas neliecina, ka Maskavas priekšpilsētā bezdarba līmenis būtu lielāks kā citās Rīgas apkaimēs, tomēr ienākumu līmenis ir zemāks nekā citur dzīvojošajiem.

Austrumu izpilddirekcija sniedz informāciju, ka īpašumtiesības apkaimē ir īpaši sadrumstalotas. Niklasi pētījums sniedz sekojošus datus, kas apstiprina procentuālu neviendabīgumu:

3.8.tabula.

Mājokļa īpašuma forma. (Niklass, 2004)

Atbilžu varianti	Skaitis	Procenti
Respondenta privātīpašums	321	30.4
Īrēta dzīvesvieta pašvaldības jeb valsts īpašumā	443	42.0
Īrēta dzīvesvieta privātā īpašumā	291	27.6

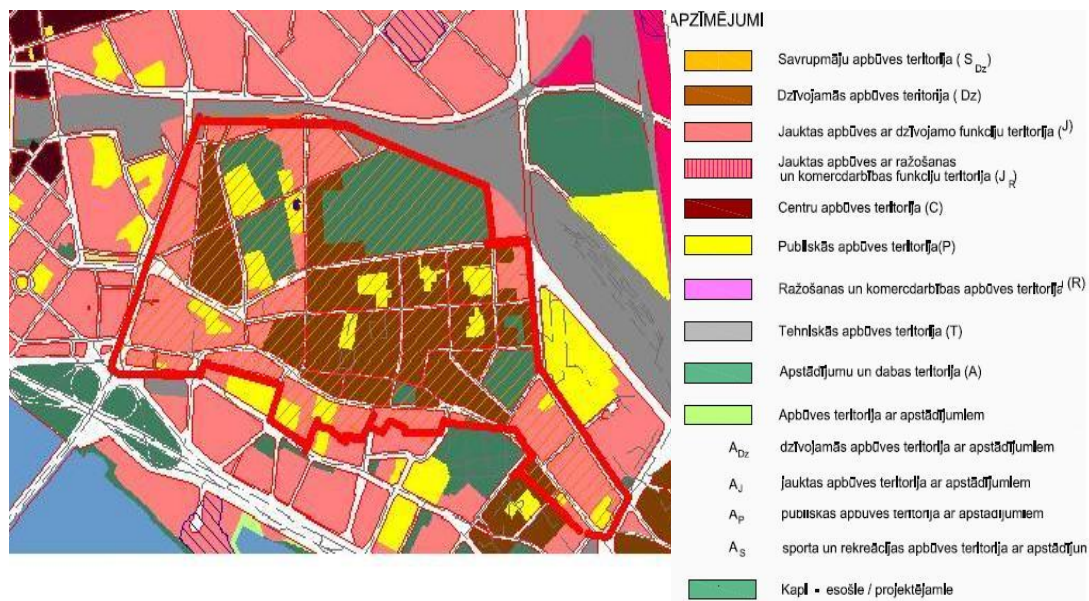
Galvenais secinājums: apkaimes vēsturiski veidojies iedzīvotāju sastāva multietniskais un sociāli sensiblais raksturs ir saglabājies arī mūsdienās.

Secinājumi, kas radušies sociālās struktūras analīzes rezultātā un ko iespējams izmantot, izstrādājot vietas revitalizācijas priekšlikumus:

- Iedzīvotāju skaits liecina, ka apkaimē dominē dzīvojamā vide, tomēr salīdzinot iedzīvotāju blīvumu ar blakusesošām apkaimēm tādām kā pilsētas centrs (92 iedz./ha) un Ķengarags (63 iedz./ha), ir izteikts kritums (tikai 42 iedz./ha).
- Tā kā trešā daļa priekšpilsētas iedzīvotāju ir pirms vai pēc darbaspēju vecuma, var būt pieprasījums pēc nepieciešamajām sociālajām infrastruktūrām un pakalpojumiem tuvu dzīves vietai.
- Apkaime kopš izveidošanās saglabājusi multietnisku vidi, ko raksturo daudz kultūru ietekme. Tas var ietekmēt iedzīvotāju identitātes veidošanos un vietizjūtu, atbilstoši to mentalitātei. Kultūru daudzveidība ir Maskavas priekšpilsētas viena no lielākajām bagātībām, ko nedrīkst ignorēt vietas attīstībā.
- Ņemot vērā iedzīvotāju iespējamo ienākumu līmeni, tos būs grūti finansiāli iesaistīt apkaimes atveseļošanā. Problemātiskas ir arī sadrumstalotās īpašumtiesības. Iedzīvotāju sociālā sensibilitāte liecina arī par to, ka liela nozīme sociālajiem pakalpojumiem un sabiedriskajam transportam.
- Tikpat liela uzmanība kā iedzīvotājiem, apkaimes atveseļošanā ir jāpievērš arī tās lietotājiem.

3.4. Plānošanas situācijas analīze, attīstības iespējas un problēmas.

Rīgas Attīstības plāns 2006.-2018.gadam teritoriju identificējis kā apbūves aizsardzības zonu ar īpašu regulējumu, kas noteikta Rīgas Domes Saistošajos noteikumos Nr.34 „Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”. Regulējumi pārsvarā nosauc saglabājamās vērtības un pauž ierobežojumus. Teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana zonā paredz pārsvarā dzīvojamo apbūvi vai jauktu apbūvi ar dzīvojamo funkciju, kā arī atsevišķas publiskas apbūves teritorijas.

3.13.attēls. Teritorijas plānotā (atļautā izmantošana) Rīgas Attīstības plānā 2006-2018.

(Kartogrāfiskais materiāls: Rīgas Dome, pieejams www.rdpad.lv)

Teritorijas telpiskais plānojums (perspektīvā plānojuma struktūra) paredz saglabāt zaļo struktūru, un svarīgi atzīmēt, ka plānojumā iekļautas jaunas attīstības teritorijas zonā gar Lāčplēša ielu, kā arī piegulošās teritorijās gar Krasta ielu.

Apzīmējumi

ceļi

- lielceļi
- akcentētas pilsētas ielas
- svarīgākā kompozīcijas šķērsass - Brīvības iela
- dzelzceļš

robežas

- Daugava - Rīgas tēla un telpiskās struktūras pamatelements
- Rīgas jūras līča krastmala
- publiski pieejamas ūdensmalas
- Rīgas Brīvostas publiski nepieejamās teritorijas robeža

rajoni

- Rīgas vēsturiskais centrs
- jaunās attīstības teritorijas
- dzīvojamie rajoni
- rūpnieciskie rajoni/ jauktas apbūves teritorijas
- Rīgas brīvosta
- dabas un apstādījumu teritorijas
- apbūves teritorijas ar paaugstinātu apzaļumojuuma procentu

mezgli

- Vecrīga - īpašas nozīmes akcentēta silueta grupa
- jaunais Rīgas centrs
- vietējie centri
- Rīgas vārti

orientieri

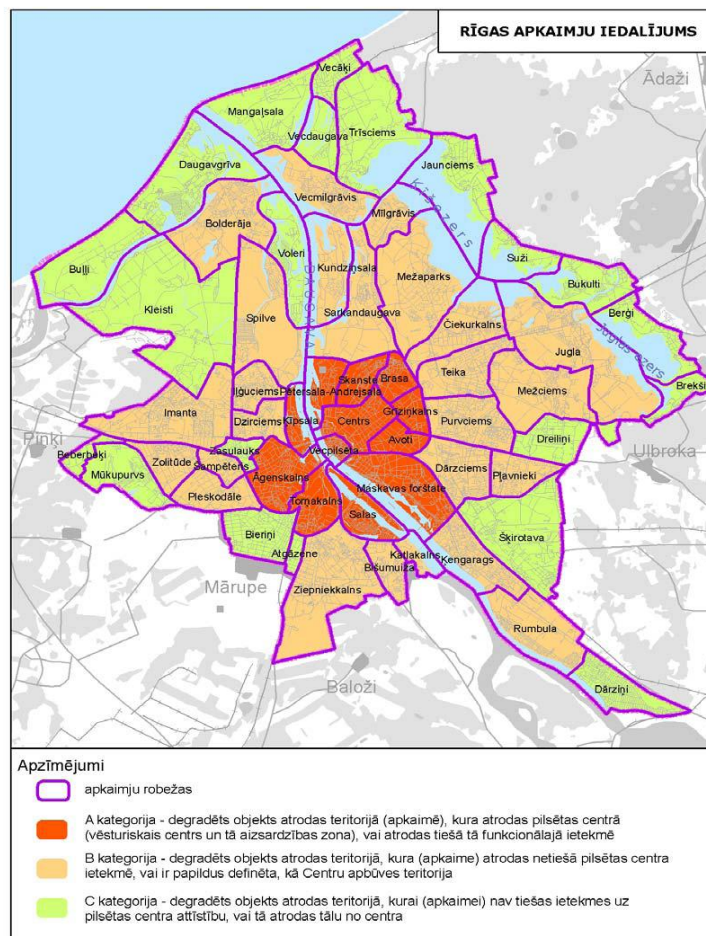
- televīzijas tornis īpašs orientieris pilsētā

3.14.attēls. Perspektīvā plānojuma struktūra (Rīgas Attīstības plāns 2006-2018)

(Kartogrāfiskais materiāls: Rīgas Dome, pieejams www.rdpad.lv)

Svarīgs un pozitīvs faktors attiecībā uz Maskavas priekšpilsētas teritoriju ir Maskavas forštates iekļaušana **Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programmā** kā Nr. 1 no A kategorijas teritorijām, kas nozīmē, ka degradētais objekts ir teritorijā (apkaimē), kura atrodas pilsētas centrā (vēsturiskais centrs un tā aizsardzības zona), vai atrodas tiešā tā funkcionālajā ietekmē. Programmas izstrādes galvenais mērķis ir „pilsētas attīstības potenciāla kāpināšana, telpiskās organizācijas optimizēšana un ilgtspējīgas attīstības veicināšana”³⁸ un tā atbilst Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģijai līdz 2025. gadam un Rīgas pilsētas Attīstības programmas 3.mērķim „ Dzīve pilsētā ar kvalitatīviem dzīvojamajiem rajoniem (apkaimēm)”.

³⁸ Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments, 2009. Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programma. Rīga, Rīgas Dome. 25.lpp.

3.15.attēls. Degradēto teritoriju kategorijas.

(Kartogrāfiskais materiāls: Rīgas Dome, pieejams: http://sus.lv/files/Degradeto_teritoriju_revitaliz_pr.pdf)

Programma īpaši paredzēta pilotprojektu izveidei (priekšlikumiem parauga teritoriju revitalizācijas plāna izstrādei un īstenošanai). Kā pilotprojektu teritorijas programma iesaka vietas, kur līdztekus teritorijas fiziskai degradācijai risināmas sociālās problēmas, kultūras pieminekļu vai kultūrvēsturiski nozīmīgu ēku saglabāšanas jautājumi.³⁹ Diemžēl programma īpaši kā prioritāras šajā aspektā neizdala pašvaldības noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas.

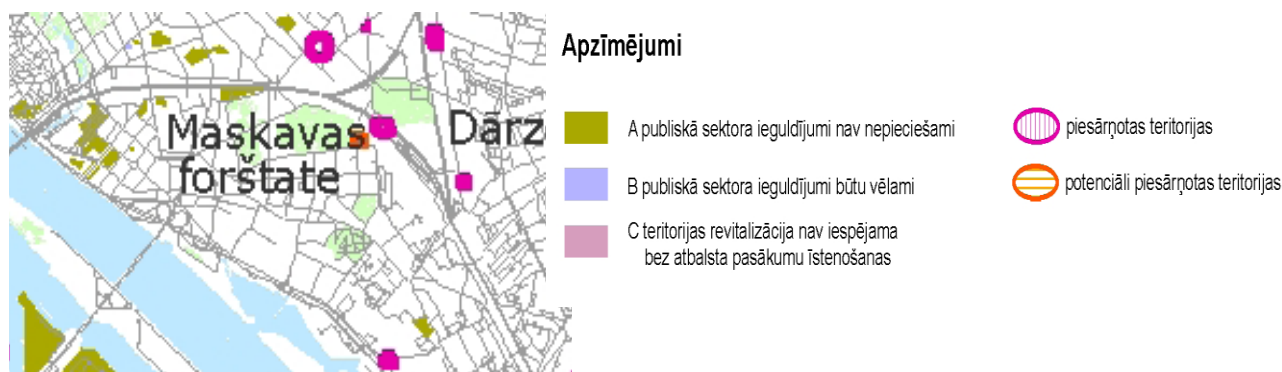
Programmas datu bāzē definētas 58 teritorijas, no kurām liels degradēto objektu blīvums konstatēts Maskavas forštatē. Programmas veidotāji to skaidro ar šīs apkaimes vēsturiski izveidojušos apdzīvojuma un sociālo struktūru, kas neveicina investoru interesi par attiecīgajām teritorijām.⁴⁰ Programma piedāvā arī iespējamus finanšu resursus revitalizācijas īstenošanai, kurus dala četros

³⁹ Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. 2009. Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programma. Rīga, Rīgas Dome.21.lpp.

⁴⁰ Turpat, 29.lpp.

blokos: 1. Pilsētas investīciju programma; 2. Rīgas domes Īpašumu privatizācijas fonds; 3. Eiropas Savienības struktūrfondi un Kohēzijas fonds; 4. Citas Eiropas Savienības un Eiropas Komisijas iniciatīvas.

Rīgas pilsētas Attīstības plāna 2006-2018 kartogrāfiskajā materiālā „Piesārņotās vietas un degradētās teritorijas” ir pretrunas attiecībā uz minēto revitalizācijas programmu. Tajā norādīta tikai viena degradēta teritorija pie dzelzceļa aiz Kalupes ielas, turklāt ar norādi - publiski ieguldījumi nav nepieciešami. Pie Ivana kapiem A pusē (Ž.Lipkes ielas rajonā) norādīta potenciāli piesārņota teritorija, savukārt teritorijā pie dzelzceļa - piesārņota.

3.16.attēls. Piesārņotās vietas un degradētās teritorijas (Rīgas Attīstības plāns 2006-2018)

(Kartogrāfiskais materiāls: Rīgas Dome, pieejams www.rdpad.lv)

Runājot par realizētajiem projektiem, pēdējā desmitgadē ir pavīdējušas plašākas idejas teritorijas attīstībai, taču nerealizētas palikušas iedīglī. 2004.gadā tika organizēts starptautisks arhitektu plenērs "Par Maskavas forštates perspektīvo attīstību" ar mērķi iegūt profesionālus priekšlikumus un jaunas pieejas. Atzītās Austrijas, Somijas, Dānijas arhitektu idejas ietvēra gan teritorijas zaļo zonu attīstību, apkaimes centra veidošanu, drošas vides radīšanu ar jaunu publisko un kultūras objektu apbūvi, kā arī teritorijas sasaisti ar Daugavas krastmalu⁴¹, tomēr dzīvē neviena no tām nav realizēta. 2005.gadā Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija izstrādājusi Maskavas forštates attīstības stratēģiju, kurā tika definētas nozīmīgākās attīstāmās teritorijas. Ir realizēta Siena tirgus rekonstrukcija, labiekārtota Veco Ebreju kapu teritorija, šobrīd tiek realizēts projekts Miera dārza revitalizācijai (saistībā ar Grīziņkalnu). Realizēti arī atsevišķi vides objekti publiskās ārtelpas kvalitātes uzlabošanai. Būtisks punkts stratēģijā - apzināt depresīvā rajona robežas, darbs ar cilvēkiem, konstatēt sociālo problēmu izraisošos cēloņus. Pašvaldība strādā pie teritorijas iesaistes tūrisma apritē. Tomēr jāatzīmē, ka būtu nepieciešamība minēto attīstības stratēģiju aktualizēt, sasaistot ar pārējiem pilsētas plānošanas dokumentiem, un

⁴¹ Building.lv, 2004. Rīgas domē apskatāmas Maskavas priekšpilsētas attīstības vīzijas. Sk. 18.12.2010. Pieejams http://www.building.lv/readnews.php?news_id=71506

tādējādi piesaistot projektiem lielākas finansiālā atbalsta iespējas, kā arī lietderīgi izmantojot veiktās izpētes.

2009. gada pārskatā par Rīgas ilgtermiņa stratēģijas līdz 2025.gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012. gadam ieviešanu ir sasniegumu analīze katrā apkaimē, atbilstoši Attīstības programmas 3.mērķim (pirms grozījumiem 2010.gadā). Tas ietver sevī pilsētas decentralizācijas ideju, attīstot pilsētas apkaimes, tādējādi samazinot slodzi pilsētas centram, un teritoriju ilgtspējīgas attīstības ideju, par prioritāti virzot degradēto teritoriju revitalizāciju un pilsētvides kvalitātes uzlabošanu, kā arī akcentējot ūdensmalu teritoriju attīstību). Mērķa 3.2. uzdevums ir „saglabāt un attīstīt kultūrvēsturiskos objektus pilsētas centrā un citās vēsturiskās apbūves teritorijās.” Iespējams, ka pašvaldība nosakot šo uzdevumu mērķa sasniegšanai, ir domājusi pašas noteiktās apbūves aizsardzības teritorijas, diemžēl tas netiek precizēts. 2009.gadā ir veikti apkaimes kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšanai svarīgi konceptuāli veikumi: ir veikta apbūves aizsardzības teritorijas apsekošana un koncepcija-izpēte „Daudzkonfesionālais sakrālais mantojums Rīgas Latgales priekšpilsētā”. Mērķa 3.5.uzdevums ir „revitalizēt un attīstīt degradētās teritorijas”, kura ietvaros 2009.gadā tika veikta Rīgas Latgales priekšpilsētas koka apbūves apsekošana un izpēte (Maskavas forštatē un Grīziņkalnā). No iepriekšminētās informācijas iespējams secināt, ka attīstības programmas uzdevumi pārklājas, savukārt aktivitātes Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programmas ietvaros grūti konstatējamas. Tas liecina par plānošanas dokumentu pārsātinātību un neskaidrību.

2007.gadā eksperti izvērtēja trūkumus apkaimēs, un Maskavas forštatē atspoguļojās sekojoši dati: pilnībā trūkst veloceliņi, nepietiekošā apjomā nodrošināti rotaļlaukumi un kultūras iestādes, neapmierinošs ir drošības līmenis, sporta aktivitāšu iespējas publiskās vietās, arī mājokļu kvalitāte, ūdens, kanalizācijas un siltumapgāde, kā arī atkritumu apsaimniekošana.⁴² Kā atspoguļo pārskats, Maskavas forštates iedzīvotāju lielākā daļa pauž neapmierinātību ar apbūvētās vides kvalitāti un iespējām pavadīt laiku savā apkaimē. Tomēr eksperti uzskata, ka pašvaldība par maz skata būtisku jautājumu – kā cilvēki uztver savu apkārtni un vai tie jūtas piederīgi tai? Kā veidojas teritorijas (apkaimes) identitāte? A.Pužulis (Rīgas plānošanas reģiona Telpiskās plānošanas nodaļas vadītājs) uzskata, ka šobrīd apkaimes kalpo vairāk kā datu apkopošanas un analīzes teritorijas. Nākošais solis būtu apkaimju veidošana par iedzīvotājus vienojošu teritoriju, nodrošinot kopēju teritorijas plānošanu un uz vietējām vajadzībām balstītu attīstību.⁴³ Piebildīšu, ka vēsturiskas apkaimes plānošana tādējādi var būtiski atšķirties no jaunākām apkaimēm. Identitātes veidošanas procesā ļoti būtisks faktors būs

⁴² Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. 2008. Stratēģijas uzraudzības sistēmas datubāze. Pieejams <http://www.sus.lv/susd/sys/index.php?cat=3&sub=2&year=2007>, konsultēts 05.11.2010.

⁴³ Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. 2010. 2009. gada pārskats par Rīgas ilgtermiņa stratēģijas līdz 2025.gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012. gadam ieviešanu. Rīga, Rīgas Dome. 27.lpp.

gan apkaimes vēsturei un vēsturisko iedzīvotāju raksturojumam, gan esošajam kultūrvēsturiskajam mantojumam un iespējām to izmantot vietas attīstības veicināšanā.

Īpašu uzmanību pievērsu publiskās – privātās partnerības iespējamībai Latvijas situācijā, kad šādas partnerības vēl ir reti sastopamas un vēl neattīstītas, bet, ņemot vērā īpaši sadrumstaloto īpašumtiesību raksturu Maskavas priekšpilsētā, neaizstājamas revitalizācijas īstenošanā. Atbilstoši Privātās publiskās partnerības likumam publisko un privāto partnerību (turpmāk – PPP) būvniecībā (tātad arī vēsturisku ēku atjaunošanā) saprot kā sadarbību, ko vienlaikus raksturo šādas pazīmes⁴⁴:

- a) sadarbība notiek starp vienu vai vairākiem publiskajiem partneriem un vienu vai vairākiem PPP procedūrā iesaistītajiem privātajiem partneriem;
- b) sadarbība notiek, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības būvdarbu veikšanā vai pakalpojumu sniegšanā;
- c) tā ir ilgtermiņa sadarbība, kas ilgst līdz 30 gadiem, bet šajā likumā paredzētajos gadījumos arī ilgāk;
- d) publiskais un privātais partneris apvieno un izmanto tam pieejamos resursus (piemēram, īpašumu, finanšu līdzekļus, zināšanas un pieredzi);
- e) atbildība un riski tiek dalīti starp publisko partneri un privāto partneri.

Atbilstoši LR Finanšu ministrijas sniegtajai atbildei (Bērziņa, 2010), PPP projektā var tikt ieguldīti gan publiskā partnera īpašums, gan privātā partnera īpašums. Lai gan šāds gadījums būs ļoti reti, jo visās privātā partnera atlases procedūrās ir jānodrošina brīva konkurence, kā arī vienlīdzīga un taisnīga attieksme pret visiem iespējamiem pretendentiem, pilnīgi iespējams ir piemērs, kur PPP projekta ietvaros tiek renovēta privātā partnera īpašumā esošā būve, kas tiek ekspluatēta atbilstoši publiskā partnera noteiktajām sabiedrības vajadzībām PPP līguma darbības laikā, publiskajam partnerim maksājot atlīdzību par konkrētu pakalpojumu (būve paliek privātā partnera īpašumā pēc PPP līguma termiņa beigām) vai atlīdzību par būvi un pakalpojumiem (būve pāriet publiskā partnera īpašumā pēc PPP līguma termiņa beigām). Tomēr jebkurā gadījumā ir jābūt kontētam labumam (tam jābūt pierādāmam ar aprēķiniem), ko publiskais partneris (šajā gadījumā, pašvaldība) gūs no ieguldījuma.

Atbildot uz jautājumu par iespējamiem publiskiem ieguldījumiem PPP projektos, LR Finanšu ministrija apstiprina, ka ir iespējams finansējums no valsts vai pašvaldību budžeta komersantiem, kā to noteic Likums par budžetu un finanšu vadību (Bērziņa, 2010). Arī Komercedarbības atbalsta kontroles likums noteic, ka valsts atbalsts var izpausties kā tiešie maksājumi no valsts vai pašvaldības budžeta (subsīdijas), nodokļu vai sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu jomā veiktie pasākumi, valsts vai

⁴⁴ Latvijas Republikas Finanšu ministrija, 2007-2008. Publiskā un privātā partnerība. Pieejams http://www.ppp.gov.lv/view_1611_66.html, konsultēts 17.05.2011.

pašvaldības galvojums, kredītu procentu likmju subsidēšana, valsts vai pašvaldības pilnīga vai daļēja atteikšanās no dividendēm tās kontrolē esošajās komercsabiedrībās, valsts vai pašvaldības ieguldījums komercsabiedrībā, parādu norakstīšana, preferenciālo likmju noteikšana valsts komercsabiedrību sniegtajiem pakalpojumiem, nekustamā īpašuma pārdošana par cenu, kas ir zemāka par tā tirgus vērtību, vai pirkšana par cenu, kas ir augstāka par tā tirgus vērtību, kā arī cita finansiālā palīdzība, ko piešķir vai sniedz no valsts, pašvaldības vai Eiropas Savienības līdzekļiem.

Secinājumi, kas radušies vietas plānošanas situācijas analīzes rezultātā un ko iespējams izmantot, izstrādājot vietas revitalizācijas priekšlikumus:

- Plānošanas dokumentos pašvaldības noteiktais apbūves aizsardzības teritorijas statuss tiek nepietiekami izmantots kā potenciāls vietas attīstībai. Statuss tiek uztverts vienveidīgi kā pamats apbūves ierobežojumiem, nesaskatot kultūras mantojuma sociālekonomisko potenciālu. Neskatoties uz to, ka statuss liecina par jau pierādītu noteiktu vērtību koncentrāciju konkrētajā vietā, kā arī par nepieciešamību uz teritoriju skatīties integrēti, tas netiek izmantots priekšrocību gūšanai attīstības plānos un atbalsta programmās. Attīstības projektos teritorijas daļas tiek skatītas fragmentēti, arī Maskavas forštates pieminēšanai Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programmā apbūves aizsardzības statusam nav bijusi noteicošā loma. Ja arī turpmāk apbūves aizsardzības statusa uzturēšana balstīsies tikai uz aizliegumiem, nevis risinājumiem, pastāv vides neprogresīvas iekonservēšanas draudi. Vienlaicīgi - ja teritorijas attīstība tiks skatīta pēc tādiem pašiem kritērijiem kā apkaimes bez kultūrvēsturiskā mantojuma, pastāv draudi zaudēt tās unikalitāti un īpašo raksturu.
- Dažādi pilsētas plānošanas dokumenti savā starpā nav harmonizēti. Par to liecina atšķirīgais traktējums degradētajām teritorijām Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programmā un Attīstības plānā. Par to liecina arī nosaukumu atšķirība, Attīstības programmas uzdevumos iekļaujot nosaukumu „vēsturiskas apbūves teritorijas”, bet saistošajos noteikumos - „apbūves aizsardzības teritorijas”, liekot šaubīties, vai runa ir par vienām un tām pašām teritorijām. Tāpat mulsinošā ir teritoriālā un nosaukumu atšķirība apbūves aizsardzības teritorijai „Maskavas priekšpilsēta” un pašvaldības definētajai apkaimei „Maskavas forštate”. Ir neracionāla jau noteiktas vērtību kategorijas neizmantošana plānošanas dokumentos (tas attiecas uz visām pašvaldības noteiktajām apbūves aizsardzības teritorijām).

- Neviens attīstības programmas uzdevums nav veltīts sabiedrības izglītošanai par savas vietas kultūrvēsturiskajām vērtībām, lai iesaistītu iedzīvotājus to saglabāšanā un attīstībā, kas ir pamatā kultūrvēsturiskas apkaimes dzīvotspējai.
- Šobrīd trūkst vienotas, integrētas vīzijas, kas noteiktu virzienu, kurā, prioritārā kārtībā un iesaistot iedzīvotājus un veidojot publiskas-privātas partnerības, būtu iespējams teritoriju revitalizēt gan sociāli, gan telpiski. Ir nepieciešamība Maskavas priekšpilsētas attīstības stratēģiju aktualizēt, sasaistot ar pārējiem pilsētas plānošanas dokumentiem, un tādējādi piesaistot projektiem lielākas finansiālā atbalsta iespējas, kā arī lietderīgi izmantot veiktās izpētes par apkaimes kultūrvēsturiskajām vērtībām.

4. Maskavas priekšpilsētas iedzīvotāju un teritorijas lietotāju redzējums par apkaimes vērtībām un iespējamo attīstību – aptaujas rezultāti

Lai iegūtu priekšstatu par iedzīvotāju izpratni par vietas kultūrvēsturiskajām vērtībām un to nozīmi, vietas attīstības iespējām un vajadzībām, savu gatavību iesaistīties vietas 55evitalizācija un attīstības plānošanā tika veikta anketēšana (skat. Darbā izmantoto metožu apraksts), aptaujājot 100 respondentus (81 sievieti un 19 vīriešus). 59 respondenti bija vecumā no 18 līdz 34 gadiem, 22 respondenti – vecumā no 35 līdz 5 gadiem, 15 respondenti – vecumā no 55 līdz 64 gadiem, 2 respondenti, kam mazāk par 18, un 2 respondenti, kam vairāk par 65 gadiem. Lielākā daļa, tas ir 47 respondenti, no aptaujātajiem, bija ar augstāko izglītību, bet īpaša uzmanība tika pievērsta studentiem (Latvijas Kultūras akadēmijā), kas Maskavas priekšpilsētā šobrīd uzturas studiju nolūkos. Tika aptaujāts 31 students. Savukārt, 20 no aptaujātajiem bija ar vidējo izglītību. Analizējot rezultātus, īpaši tika pievērsta uzmanība, vai respondents ir Maskavas priekšpilsētas iedzīvotājs, apkaimē strādā vai mācās, tur dzīvo viņa paziņas vai arī aptaujātais dzīvo citur Rīgā vai pat ārpus tās. Rezultātā tika aptaujāti 22 apkaimes iedzīvotāji, 49 tur strādājoši vai studējoši, 13 respondenti, kuriem Maskavas priekšpilsētā dzīvo paziņas, 15 rīdzinieki un 9 ārpus Rīgas dzīvojošie. Šāds sadalījums deva iespēju izprast atšķirības uztverē un vajadzībās.

Turpmāk sīkāka anketēšanas rezultātu analīze, atbilstoši aptaujā uzdotajiem jautājumiem.

Maskavas priekšpilsētas raksturojums iedzīvotāju skatījumā

Atbildot uz jautājumu, kas viņuprāt raksturo Maskavas priekšpilsētu, respondentu atbildes (varēja izvēlēties vairākus variantus) kopumā sadalījās sekojoši:

4.1.tabula

Elementi, kas raksturo Maskavas priekšpilsētu

Kas raksturo Maskavas priekšpilsētu?	Atbilžu skaits	%
Koka apbūve	72	20
Kultūra un vēsture	37	10
Kapi un parki	41	11
Baznīcas	42	12
Narkomāni un <i>točkas</i>	65	18
Grausti	55	15
Patversmes	13	4
Augstskolas	35	10

Tātad gandrīz vienlīdzīgs skaits Maskavas priekšpilsētu asociē gan ar vēsturisko koka apbūvi, gan ar negatīviem raksturlielumiem – tā dēvētajām *točkām* un grausti. Tad seko baznīcas, kapi un parki, tad – augstskolas un vietas kultūra un vēsture.

4.2.tabula

Elementi, kas raksturo Maskavas priekšpilsētu-2

Kas raksturo Maskavas priekšpilsētu?	Apkaimes iedzīvotāji	Strādā, mājās	Dzīvo paziņas	Rīdzinieki	Dzīvo ārpus Rīgas
Koka apbūve	28%	17%	20%	23%	21%
Kultūra un vēsture	9%	10%	12%	11%	12%
Kapi un parki	15%	11%	8%	9%	12%
Baznīcas	6%	14%	12%	6%	9%
Narkomāni un <i>točkas</i>	13%	19%	18%	21%	18%
Grausti	19%	13%	12%	21%	18%
Patversmes	2%	3%	4%	6%	6%
Augstskolas	8%	13%	12%	2%	6%

Analizējot dažādu aptaujāto grupu atbildes, var secināt, ka galvenais raksturlielums visām grupām ir vēsturiskā koka apbūve, savukārt apkaimes zaļās teritorijas vairāk novērtē tās iedzīvotāji. Ar negatīvām iezīmēm priekšpilsētu vairāk asociē citi rīdzinieki, kas paši nav apkaimes iedzīvotāji, kas liecina par zināmu sabiedrībā valdošu stereotipu par šo teritoriju.

Aicināti nosaukt vietu vai objektu, kas pašiem aptaujātajiem priekšpilsētā šķiet nozīmīgākā vai interesantākā, atbildes variējas atkarībā no respondentu grupām. Visiem kopīga iezīme ir pie nozīmīgām vietām minēt priekšpilsētas parkus. Iedzīvotāji tos arī konkretizē – Maskavas dārzs, Miera dārzs, Klusais dārzs. Visu grupu anketās tiek minēta Latvijas Kultūras akadēmija, bet jāņem vērā liels studentu skaits respondentu vidū, kuriem šobrīd tā ir apkaimē svarīgākā vieta. Atšķirības parādās nosauktajos objektos un to saistībai ar Maskavas priekšpilsētu (ar to teritoriju, kas šobrīd ir Rīgas pilsētas apbūves aizsardzības zona). Iedzīvotāji un tie, kas apkaimē strādā vai mājās, anketās min nozīmīgus priekšpilsētas objektus un vietas: Grebenščikova lūgšanas namu, Krasnaja gorka jeb Siena tirgus, Finka māja, baznīcas, Maskavas, Jersikas, Katoļu ielas apbūvi, vecticībnieku namus Kalna ielā. Rīdzinieki arī kā sev nozīmīgus min Siena tirgu, teātri „Skatuve”, kā arī Katoļu semināru ar Sv.Franciska baznīcu. Tomēr daudzi rīdzinieki kā nozīmīgu vietzīmi atzīst Latvijas Zinātņu akadēmijas ēku, kā arī tirgu „Latgalīte” un Jēzus baznīcu Elijas ielā – šie objekti neatrodas apbūves aizsardzības zonas teritorijā, bet tātad Rīgas iedzīvotājiem kalpo par raksturlielumiem, kas sasiņās ar Maskavas priekšpilsētas vārdu. Nerīdzinieku atbildēs parādās vēl izteiktāka tendence – tiek minēti Spīķeri un Centrāltirgus. Tas pierāda to, ka sabiedrība ar Maskavas priekšpilsētas enkuriem saista Centrāltirgus apkārtnes objektus, jo trūkst informācijas par objektiem dziļāk priekšpilsētas iekšienē.

Priekšstats par apkaimes vēsturi pārsvarā visām grupām ir līdzīgs, atbildēs tika minēti arī citi vēsturiski fakti kā priekšpilsētas nodedzināšana, ganības Krasta ielā un keramiķu darbnīca, kas tika iznīcināta līdz ar salu tilta būvniecību. 7 % no visiem aptaujātajiem godīgi atzīst, ka neko lielu nezina par priekšpilsētas vēsturi un tās vēsturiskajiem iedzīvotājiem. Jautāti, kādus vēstures faktus par Maskavas priekšpilsētu viņi jau zinājuši agrāk, atbildes procentuāli sadalās sekojoši:

4.3.tabula

Vēstures fakti par Maskavas priekšpilsētu		
	Atbilžu skaits	%
Patvērums vecticībnieku draudzei	42	29%
Ebreju geto teritorija 2.Pasaules kara laikā	64	44%
Tirgus <i>Krasnaja gorka</i>	14	10%
Krievu tirgotāju kopiena	16	11%
Nevienu faktu nezina	10	7%

Lūdzot piekrist vai nepiekrist diviem dažādiem apgalvojumiem par Maskavas priekšpilsētu, aptaujāto viedoklis kopumā dalījās sekojoši:

4.4.tabula

Maskavas priekšpilsēta ir nekopts graustu rajons ar krimināli nedrošu vidi.

	Atbilžu skaits	%
Jā, piekrītu	11	11%
Drīzāk jā, nekā nē	43	43%
Drīzāk nē, nekā jā	42	42%
Nē, nepiekrītu	4	4%

Atbildes atspoguļo šaubīšanos un nepārliecinātību sabiedrības viedoklī par šo apkaimi, jo ar pārliecināto jā vai nē atbildēja neliels skaits aptaujāto, kā arī neviennozīmīgo attieksmi pret to.

4.5.tabula

Maskavas priekšpilsēta ir zaļa dzīvojamā apkaime tuvu pilsētas centram ar bagātu vēsturi un kultūru.

	Atbilžu skaits	%
Jā, piekrītu	26	26%
Drīzāk jā, nekā nē	47	47%
Drīzāk nē, nekā jā	25	25%
Nē, nepiekrītu	2	2%

Par šo apgalvojumu tika saņemtas vairāk pozitīvas vai drīzāk pozitīvas, nekā negatīvas atbildes. Tātad, kopumā varam uzskatīt, ka iedzīvotāji vairāk pievienojas pozitīvam priekšstatam par apkaimi.

Savukārt, analizējot atbilžu variantus pa dažādām aptaujāto grupām, parādās atšķirības viedokļos:

4.6.tabula

Maskavas priekšpilsēta ir nekopts graustu rajons ar krimināli nedrošu vidi-2

	Apkaimes iedzīvotāji	Strādā, mācās	Dzīvo paziņas	Rīdzinieki	Dzīvo ārpus Rīgas
Jā, piekrītu	9%	10%	8%	13%	33%
Drīzāk jā, nekā nē	5%	51%	69%	47%	44%
Drīzāk nē, nekā jā	77%	37%	23%	33%	22%
Nē, nepiekrītu	9%	2%	0%	7%	0%

4.7.tabula

Maskavas priekšpilsēta ir zaļa dzīvojamā apkaimē tuvu pilsētas centram ar bagātu vēsturi un kultūru-2

	Apkaimes iedzīvotāji	Strādā, mācās	Dzīvo paziņas	Rīdzinieki	Dzīvo ārpus Rīgas
Jā, piekrītu	50%	20%	23%	29%	11%
Drīzāk jā, nekā nē	45%	43%	54%	50%	44%
Drīzāk nē, nekā jā	5%	33%	15%	21%	44%
Nē, nepiekrītu	0%	4%	8%	0%	0%

Jāsecina, ka negatīvi noskaņoto vairākumu veido tie aptaujātie, kas paši nav apkaimes iedzīvotāji, un balstās uz saviem priekšstatiem par apkaimi, kas iegūtu to neregulāri apmeklējot, uzturoties tikai noteiktās diennakts stundās vai arī gūstot priekšstatu no citiem. Iedzīvotāju atbildes liecina par zināmā mērā patriotismu par savu dzīves vietu.

Respondenti atzīmēja priekšpilsētas **pozitīvākās iezīmes:**

4.8.tabula

Maskavas priekšpilsētas pozitīvās iezīmes

	Atbilžu skaits kopā	% kopā	Apkaimes iedzīvotāji	Strādā, mācās	Dzīvo paziņas	Rīdzinieki	Dzīvo ārpus Rīgas
Tuvu centram	77	46%	57%	44%	39%	54%	22%
Zaļa	30	18%	24%	14%	28%	13%	22%
Vēsturiskas ēkas	34	20%	16%	24%	22%	13%	33%
Daudznacionāla	9	5%	0%	8%	0%	4%	6%
Īpaša vietas vēsture	18	11%	3%	11%	11%	17%	17%

Viennozīmīgi visas respondentu grupas atzīst, ka priekšpilsētas pozitīvākā iezīme ir tās atrašanās tuvu pilsētas centram, tātad tā ir ērti sasniedzama ikvienam – iedzīvotājam vai lietotājam. Par to liecina arī papildus atbildes – 2 respondenti atzīmēja, ka pozitīva iezīme ir attīstītā infrastruktūra apkaimē. Otrā vietā ierindoja apkaimes zaļais raksturs. Attiecībā uz vēsturiskā ēkām apkaimē – tām lielāku nozīmi piešķir tie, kas paši nedzīvo apkaimē. Savukārt faktam, ka daudznacionāls raksturs ir pozitīva nozīme priekšpilsētai, nozīmi nesaredz paši iedzīvotāji. Analizējot datus un ņemot vērā respondentu vecumu, tad daudznacionālo raksturu kā pozitīvu iezīmi visvairāk atzīmējuši studenti vecumā no 18-34 gadiem. Vietas vēsturei nozīmību arī piešķir vairāk rīdzinieki vai Rīgas apmeklētāji. Vēl pie pozitīvām iezīmēm apkaimes iedzīvotāji minējuši dabīgu vidi, lietotāji – īpašo auru, ko rada kristīgās iestādes, savukārt nerīdzinieki atzīmējuši Daugavu, kas šobrīd ir apkaimē pilnīgi neizmantojams resurss un grūti sasniedzams tās iedzīvotājiem.

Respondenti atzīmēja pēc sava uzskata priekšpilsētas **lielākās problēmas:**

4.9.tabula

Maskavas priekšpilsētas lielākās problēmas.

	Atbilžu skaits kopā	% kopā	Apkaimes iedzīvotāji	Strādā, mācās	Dzīvo paziņas	Rīdzinieki	Dzīvo ārpus Rīgas
Nolietota un nekopta apbūve	41	28%	32%	19%	40%	40%	31%
Nedroša un kriminogēna vide	60	41%	19%	51%	40%	40%	31%
Nabadzīgi iedzīvotāji	14	10%	6%	12%	10%	5%	6%
Nepievilcīga publiskā ārtelpa	32	22%	42%	18%	10%	15%	31%

Kā lielāko problēmu tie, kas apkaimē nedzīvo, uzskata tās nedrošo un kriminogēno vidi, tad nekopto un nolietot apbūvi. Pašiem iedzīvotājiem daudz lielākā problēma šķiet nepievilcīgā publiskā

ārtelpa, tad nekoptā apbūve. Principā nabadzīgi iedzīvotāji netiek atzīti par problēmu. Iedzīvotāji vēl kā satraucošas problēmas atzīmējuši brīvā laika pavadīšanas ierobežoto iespēju, īpaši jauniešiem un bērniem sporta aktivitātēm, kā arī pašu iedzīvotāju kūtrumu un bezdarbību. Savukārt, kāds no apkaimes lietotājiem bija atzīmējis, ka tikpat liela problēma ir sabiedrībā izplatītās baumas par apkaimes kriminogēno raksturu, kas ne vienmēr atbilst patiesībai, bet toties grauj tās tēlu.

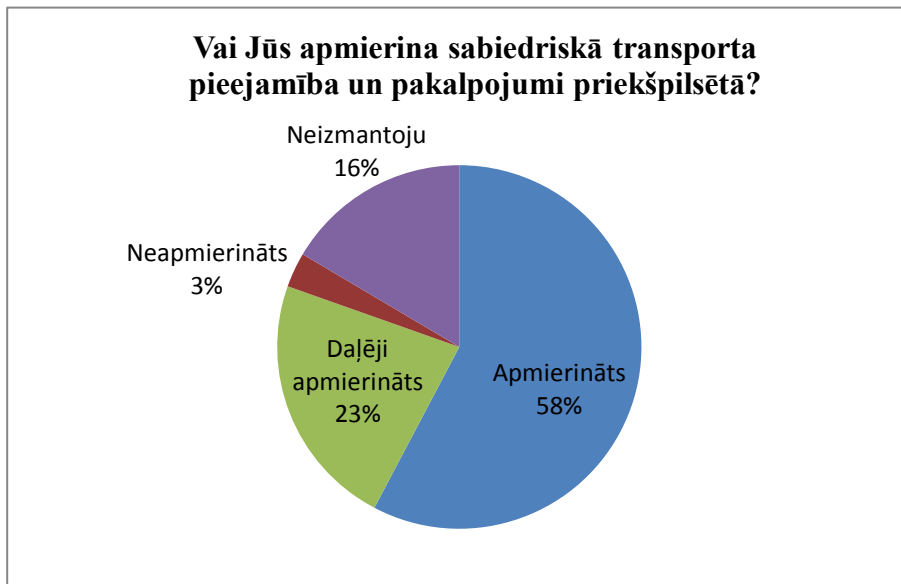
Iedzīvotāju apmierinātība ar pakalpojumiem un drošību Maskavas priekšpilsētā

Jautājumi saistībā ar pakalpojumiem, drošību un brīvā laika pavadīšanu pārsvarā tika vērsti uz apkaimes iedzīvotājiem un lietotājiem, lai noskaidrotu aktuālākās nepieciešamības dzīves kvalitātes uzlabošanai.

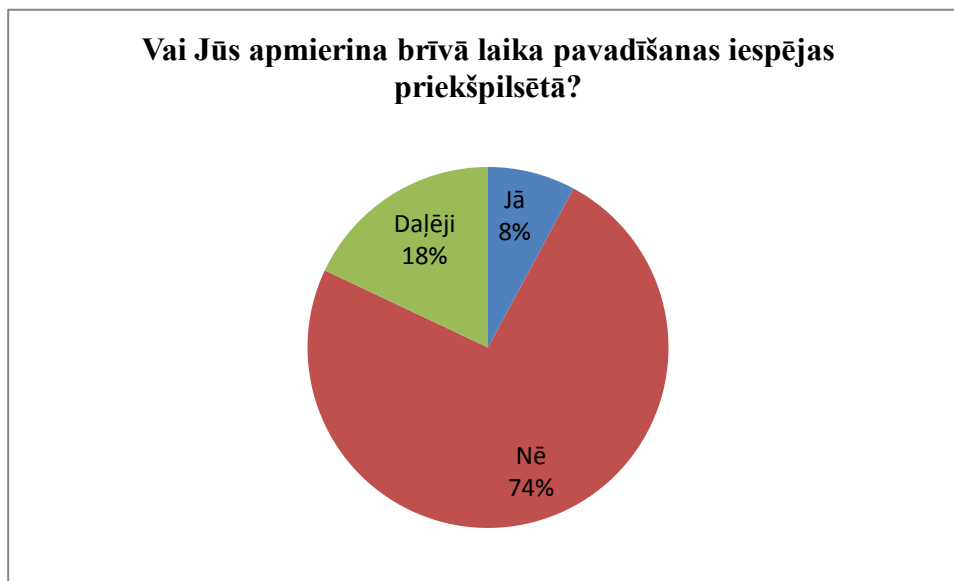
4.1.attēls. Iedzīvotāju apmierinātība ar apkalpes objektu daudzumu

Salīdzinot atbildes variantus, vairāk neapmierinātību par apkalpes objektu daudzumu un izvietojumu priekšpilsētā pauž iedzīvotāji, teritorijas lietotāju atbildes ir vairāk pozitīvas. Tas liecina par iedzīvotāju vēlmi dzīvot pilnvērtīgā, pašpieteikamā apkaimē. Kopumā šī nav akūtākā problēma priekšpilsētas attīstībā.

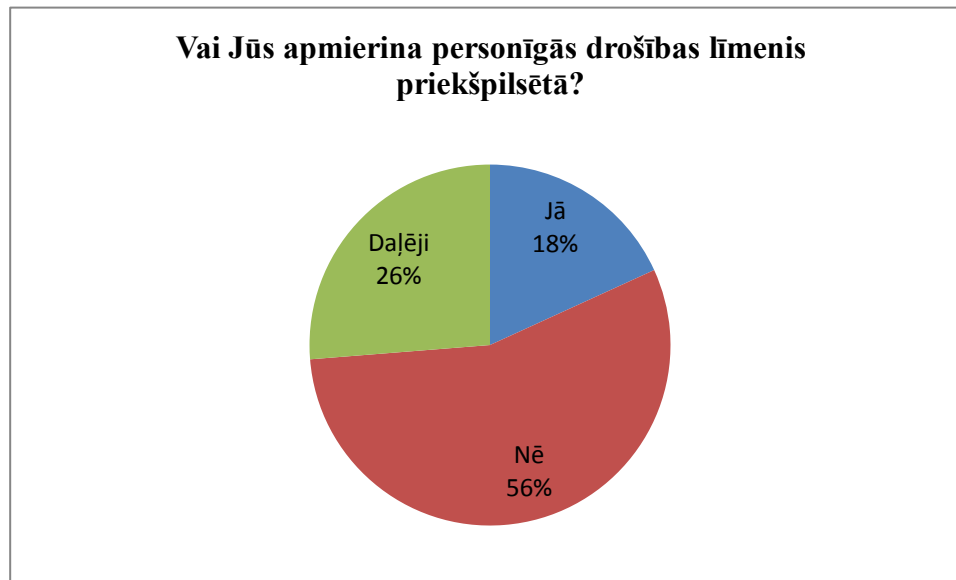

4.2.attēls. Iedzīvotāju apmierinātība ar sabiedriskā transporta pakalpojumiem

Kopumā lielākā daļa aptaujāto ir apmierināti ar sabiedriskā transporta pakalpojumiem, ņemot vērā, ka tramvaja līnija un trolejbusa līnija veido divas nozīmīgākās transporta artērijas apkaimē un sasaista to ar centru un pilsētas austrumu rajoniem. Lielākā daļa, kas atzīmējusi to, ka sabiedrisko transportu neizmanto, nav apkaimes iedzīvotāji.

4.3.attēls. Iedzīvotāju apmierinātība ar brīvā laika pavadīšanas iespējām

4.4.attēls. Iedzīvotāju apmierinātība ar personiskās drošības līmeni

Brīvā laika pavadīšanas iespējas un drošība ir akūtākās dzīves kvalitātes problēmas apkaimes iedzīvotājiem. Uz brīvā laika pavadīšanas iespēju trūkumu visvairāk ir norādījuši apkaimes iedzīvotāji, kā arī aptaujā iesaistītie studenti. Savukārt, par zemu personīgās drošības līmeni vairāk sūdzas tie, kas apkaimē strādā vai mācās. Iedzīvotāju atbildes attiecībā uz drošības līmeni bija mazāk negatīvas.

Iedzīvotāju viedoklis par Maskavas priekšpilsētas attīstības iespējām

Respondentiem tika lūgts sarindot prioritārā secībā dažādus priekšlikumus, kas būtu veicami, lai priekšpilsētā uzlabotos drošības līmenis, kā arī kādi elementi būtu saglabājami un kādi pārveidojami. No iegūtajiem rezultātiem izveidoju attiecīgus prioritāro pasākumu sarakstus, ņemot vērā vidējo punktu skaitu, ko katrs priekšlikums ieguva aptaujā.

Kas būtu jāmaina, lai drošība priekšpilsētā uzlabotos?

4.10.tabula

Prioritārie drošības uzlabošanas priekšlikumi

Ļoti nozīmīgi	Jāveicina jaunu funkciju ienākšana
Nozīmīgi	Jāpalīdz sociāli nelabvēlīgām ģimenēm
Vēlami	Jāpastiprina policijas klātbūtne
Varētu, bet nav obligāti	Jānojauc vecie grausti
Nav svarīgi	Jāuzlabo apgaismojums
Nav nepieciešams	Jābūvē jaunas mājas

Respondenti vēl minēja tādus pasākumus kā pagalmu un kāpņu telpu slēgšana, veco ēku atjaunošana, kā arī intereses radīšana citos, kas apkaimi nepazīst un ir izveidojuši sev negatīvu tās tēlu.

Kādus elementus Jūs gribētu mainīt vai uzlabot priekšpilsētas vidē?

4.11.tabula

Prioritārie revitalizācijas pasākumi

Ļoti nozīmīgi	Esošo ēku atjaunošana
Nozīmīgi	Publiskās ārtelpas labiekārtojums
Vēlami	Zaļo zonu stāvoklis un izmantošana
Varētu, bet nav obligāti	Brīvā laika pavadīšanas iespējas
Nav svarīgi	Jaunu ēku būvniecība
Nav svarīgi	Apkalpes objektu daudzums

Kas Jūsprāt noteikti būtu priekšpilsētā jā saglabā?

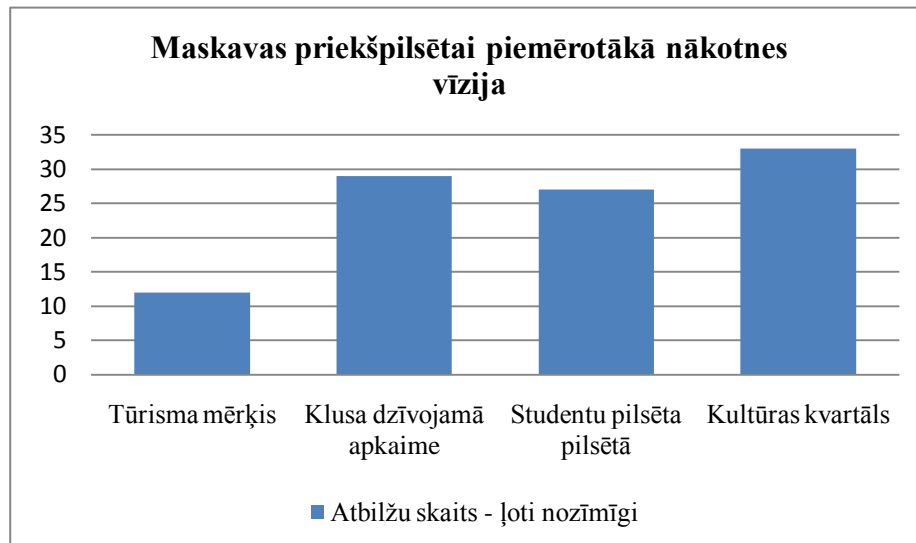
4.12.tabula

Prioritāri saglabājamie elementi

Ļoti nozīmīgi	Vēsturiskās ēkas
Nozīmīgi	Zaļās zonas
Vēlami	Citi vēsturiski elementi kā žogi, bruģis u.c.
Nav svarīgi	Daudznacionālais iedzīvotāju raksturs

Apkopojot sniegtās atbildes, var secināt, ka iedzīvotāju vidū dominējošais viedoklis par nozīmīgākajiem pasākumiem Maskavas priekšpilsētas revitalizācijā ir sekojošs: saglabāt un atjaunot vēsturiskās ēkas un labiekārtot publisko ārtelpu, tai skaitā, zaļās zonas. Vienlaicīgi drošas vides veicināšanas nolūkos būtu priekšpilsētā jāienāk jaunām funkcijām, kā arī būtu jāveic veicinoši pasākumi sociāli nelabvēlīgu ģimeņu atbalstam.

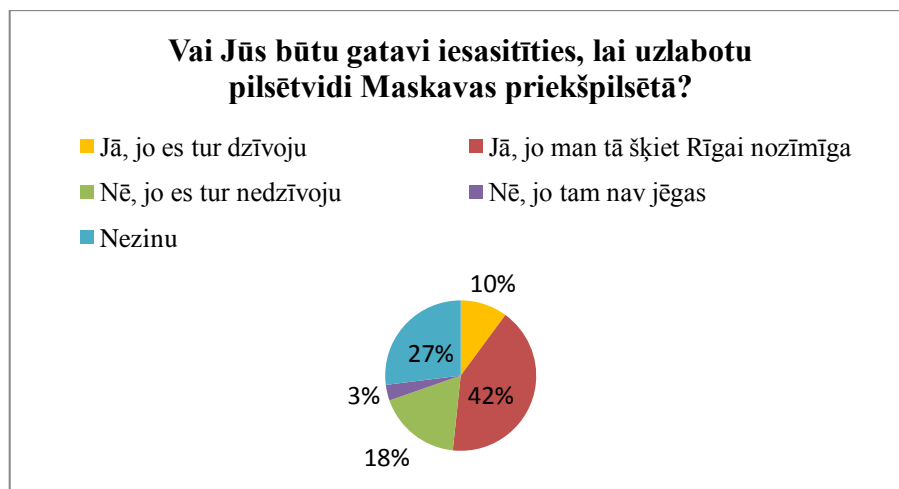
Viena no aptaujas sadaļām lūdza respondentus atbildēt, kāda nākotnes vīzija būtu atbilstošāka Maskavas priekšpilsētai. Rezultāti liecina par to, ka vairums saskata iespēju, ka dzīvošanai pievilcīgā apkaime spēj sevi realizēt arī kā kultūras kvartāls, tātad kultūru liekot pamatā vietas revitalizācijai. Respondentiem pievilcīga šķitusi arī vīzija, ņemot vērā augstskolu skaitu apkārtnē, veidot studentu pilsētu pilsētā. Jāņem gan vērā ievērojamais respondentu-studentu skaits, kuriem šāda ideja šķiet esošajā dzīves posmā pievilcīgā. Vairāki no respondentiem, kas nākotnes vīziju saredzējuši apkaimē kā tūrisma mērķi, ir piebilduši, ka tūrismam tādā gadījumā ir jābūt intelligentam un ilgtspējīgam.

4.5.attēls. Maskavas priekšpilsētas nākotnes vīzija

Iedzīvotāju viedoklis par iesaistīšanos Maskavas priekšpilsētas revitalizācijā

Respondenti sniedza atbildes par savu gatavību iesaistīties dzīves vides uzlabošanā Maskavas priekšpilsētā:

4.6.attēls. Iedzīvotāju gatavība iesaistīties

Iedzīvotāju gatavība iesaistīties

Vai Jūs būtu gatavi iesaistīties?	Apkaimes iedzīvotāji	Strādā, mācās	Dzīvo paziņas	Rīdzinieki	Dzīvo ārpus Rīgas
Jā, jo es tur dzīvoju	41%	0%	0%	0%	0%
Jā, jo man tā šķiet Rīgai nozīmīga	9%	55%	17%	50%	33%
Nē, jo es tur nedzīvoju	0%	16%	17%	31%	22%
Nē, jo tam nav jēgas	0%	5%	0%	6%	0%
Nezinu	50%	25%	67%	13%	44%

40 % apkaimes iedzīvotāju iesaistīšanos savas apkaimes pilsētvides uzlabošanā uzskata par pašsaprotamu, tomēr puse aptaujāto īsti nav pārliecināti par savu lomu vietas attīstībā. Savukārt, puse no tiem, kas teritoriju lieto ikdienā, ir gatavi iesaistīties, jo Maskavas priekšpilsēta viņiem šķiet Rīgai nozīmīga apkaime. Tomēr ceturtā daļa arī šaubās par savas dalības nozīmi un gatavību iesaistīties. Puse aptaujāto rīdzinieku pievienojas uzskatam, ka iesaistīties ir nozīmīgi, tomēr 30 % domā, ka tas uz viņiem neattiecas, jo viņi nedzīvo apkaimē. Analizējot respondentu raksturojumu un sniegtās atbildes, par savu gatavību iesaistīties visvairāk šaubās gados jauni cilvēki (no 18 līdz 34 gadus veci).

Attiecībā uz veidu, kādā respondenti gatavi iesaistīties, no apkopotajām atbildēm, kas tika lūgtas atzīmēt prioritāri, izveidojās sekojošs saraksts:

4.14.tabula

Prioritārie iedzīvotāju iesaistīšanās veidi

Noteikti piedalītos	sakopt publisko ārtelpu
Piedalītos	atsevišķos pašvaldības rīkotos pasākumos
Varbūt piedalītos	lēmumu pieņemšanā
Varētu, ja cita nav ko darīt	sakopt vispirms savu privāto telpu
Nepiedalītos	finansiāli PPP ⁴⁵ projektos

Kaut arī lielākā daļa atzīmēja, ka nav gatavi finansiāli piedalīties publiskās-privātās partnerības (PPP) projektos, 12 respondenti tomēr sniedza pozitīvu atbildi, ka iesaistītos. 3 no tiem – ka noteikti piedalītos. 3 no respondentiem bija apkaimes iedzīvotāji, pārējie priekšpilsētā strādājoši. Visi divpadsmit ir gados jauni - vecumā no 18 līdz 34 gadiem, ar dažādu ienākumu līmeni. Atsevišķi respondenti papildus sniedza informāciju par citiem iesaistīšanās veidiem – piedāvājot praktisku palīdzību ar savām profesionālajām zināšanām, organizējot brīvprātīgo darbu, popularizējot priekšpilsētas vērtības ārpus tās, vienkārši piedaloties dažādos kultūras pasākumos.

Aptaujas laikā veicu arī interviju ar vienu no apkaimes aktīvistiem Gati Pumpuru, kas, būdams apkaimes iedzīvotājs, cenšas aktivizēt kopienas kultūras dzīvi, Maskavas ielā izveidojot Eizena Finka

⁴⁵ Privāta-publiskā partnerība

muzeju un rīkojot pasākumus vietējiem iedzīvotājiem un citiem rīdziniekiem (intervija – skat. 4.pielikums).

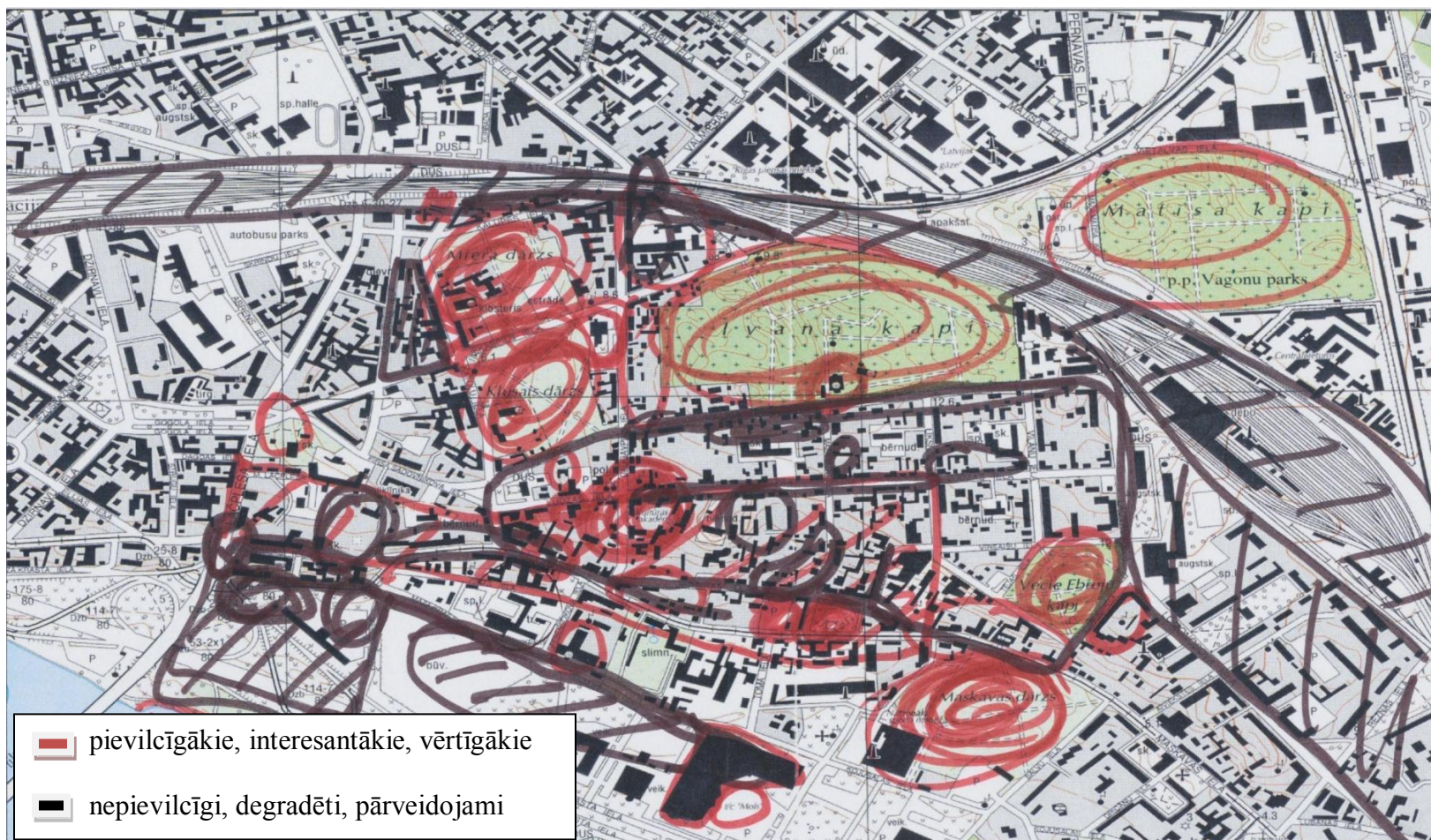
G.Pumpurs intervijā apgalvo, ka galvenais viņa darbošanās iemesls ir vēlme mainīt sabiedrībā valdošo uzskatu par savu apkaimi, tādejādi popularizējot šo vietu, kā drošu un dzīvošanai patīkamu. Viņaprāt, tas veicinās arī jaunu un darbīgu iedzīvotāju ienākšanu rajona. Meklējot sadarbības modeļus, G.Pumpurs uzsver, ka apkaimes aktīvistiem būtu interese nākotnē sadarboties ar apkartējām skolām un augstskolām, jo viņi ir potenciālie jaunie kaimiņi. G.Pumpurs pievienojas uzskatam, ka zināšanas par apkaimes kultūras mantojumu noteikti var rosināt tās attīstību un stiprināt iedzīvotāju iesaistīšanos. Svarīgi ir šīs zināšanas nodot tālāk pārējai sabiedrībai. Pēc G.Pumpura uzskata aktuālākie Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas pasākumi ir sekojoši:

- 1) vēsturisko ēku (īpaši, koka) atjaunošana;
- 2) graustu likvidācija un jaunu, nelielu, ekonomisku dzīvojamo ēku būvniecība to vietā, lai priekšpilsētā ienāktu jauni iemītnieki;
- 3) Daugavmalas sakopšana un plašāka izmantošana;
- 4) vairāk pozitīvu ziņu medijos un lielāku pašu iedzīvotāju atbildību par savu apkaimi.

Mentālā kartēšana

Tika veikts eksperiments, iesaistot Latvijas Kultūras akadēmijas studentus, lai izveidotu priekšstatu par iedzīvotāju vietas telpisko, ar **mentālās kartēšanas palīdzību**, kas balstās K.Linča (Lynch, 1960) teorijas principos, kā arī izmantojot DIVE metodes vēsturisku pilsētas struktūru analīzei (Reinar, 2009) 3.stadijas metodi – vērtības un izjūtu karti (*value and sensitivity map*). (Skat. 2.daļu. Darbā izmantoto metožu apraksts) Lai izprastu respondentiem svarīgāko un viņuprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē tika lūgts apvilkt kartē vietas vai objektus, kas šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē, un vietas vai objektus, kas šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami. Iegūtie rezultāti (skat.6.pielikumu) palīdzēja iezīmēt iedzīvotājiem svarīgos virzienus priekšlikumu izstrādē priekšpilsētas revitalizācijai.

Apkopojot studentu mentālās kartēšanas rezultātus, radās attiecīga kopējā mentālā karte:

4.7.attēls. Respondentu mentālās kartēšanas rezultāts
 (kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

Apvienojot respondentu iezīmēto, kartē atspoguļojas nozīmīgākās un problemātiskākās vietas. Viennozīmīgi respondentiem nozīmīgas un pozitīvas emocijas izraisošas vietas ir apkaimes zaļās zonas – īpaši parku teritorijas (visvairāk apvilks ir Maskavas dārzs). Tā kā respondenti paši ir Latvijas Kultūras akadēmijas studenti, tad loģiski, ka gandrīz visās kartēs ir atzīmēta akadēmijas ēka. Vairāki respondenti atzīmējuši kā nozīmīgu Maskavas ielas apbūvi, Siena tirgu, kā arī atsevišķus apbūves ansambļus, ko var identificēt ar Maskavas priekšpilsētai raksturīgo koka apbūvi. Interesanti, ka, iezīmējot apkaimes vidusdaļu, sakrīt respondentu pozitīvās un negatīvās atbildes. Kas liecina par norādi uz nekoptu, degradētu, bet tomēr vērtīgu pilsētvidi. Pēc respondentu domām nepievilcīgākās priekšpilsētas vietas saistās ar apkaimes nomalēm – dzelzceļa malu un teritorijā līdz Krasta ielai. Īpaši vairākās kartēs atzīmēta pamestā bijusī rūpnieciskā teritorija starp Lāčplēša, Maskavas, Bārddziņu un Mazā Krasta ielām.

Secinājumi, kas radušies sociālās aptaujas rezultātu analīzes rezultātā un ko iespējams izmantot, veidojot vietas atveseļošanas priekšlikumus:

- Lielākā daļa iedzīvotāju vai apkaimes lietotāju apzinās tās īpašo, kultūrvēsturisko vērtību. Šis secinājums var kalpot kā veicinošs arguments iedzīvotāju iesaistīšanai apkaimes attīstībā, kas balstās kultūras mantojuma saglabāšanā. Priekšpilsētai raksturīgā koka apbūve tiek uzskatīta par nozīmīgu un saglabājamu vērtību.
- Sabiedrībā valdošais uzskats par apkaimes raksturu nav viennozīmīgs: vienāds aptaujāto skaits to uzskata kā par zaļu dzīvojamo apkaimi tuvu pilsētas centram ar bagātu vēsturi un kultūru, tikpat par – nekoptu graustu rajonu ar krimināli nedrošu vidi.
- Apkaimes iedzīvotāji priekšpilsētu novērtē pozitīvāk, nekā tie, kas tajā nedzīvo. Savukārt, iedzīvotāji vairāk pauž neapmierinātību ar pakalpojumu pieejamību un brīvā laika pavadīšanas iespējām apkaimē.
- Aptaujātie kā svarīgu priekšpilsētas revitalizācijas virzienu saredz esošās apbūves saglabāšanu un atjaunošanu, veicinot jaunu funkciju ienākšanu priekšpilsētā un attīstot sociālu palīdzību iedzīvotājiem.
- Aptaujātie Maskavas priekšpilsētu nākotnē saskata kā ērtu dzīvojamo rajonu, kas sociālekonomiski kalpo arī kā pilsētas kultūras kvartāls un kurā iedzīvotāju daļu veido augstskolu studentu sabiedrība.
- Puse aptaujāto ir gatavi iesaistīties Maskavas priekšpilsētas revitalizācijā, jo uzskata to par Rīgas pilsētai nozīmīgu daļu, otra puse – šaubās par savu gatavību un iespējām. Rīdiniēki (īpaši, apkaimes lietotāji) ir gatavi iesaistīties pilsētvides uzlabošanas pasākumos tikpat lielā mērā kā priekšpilsētas iedzīvotāji.
- Iedzīvotājiem pievilcīgākās apkaimes daļas viennozīmīgi ir zaļās zonas. Problēmas rada apkaimes nomales. Apkaimē raksturīgajā apbūve iedzīvotāji saskata gan vērtīgu, gan pilsētvidei nepievilcīgu.

5. Maskavas priekšpilsētai atbilstošu revitalizācijas paņēmieni kritēriji

Starptautiskā pieminekļu un vēsturisku vietu komiteja (ICOMOS) ir izstrādājusi Principus Vēsturisku pilsētu un apdzīvotu vietu saglabāšanai un pārvaldībai (The Valetta Principles..., 2010), kur definē galvenos kritērijus, kas jāņem vērā iejaucoties vēsturiskā vidē: 1) cieņa pret materiālajām un nemateriālajām vērtībām; 2) iedzīvotāju dzīves un vides kvalitāte; 3) pārmaiņu pakāpeniskums; 4) saskaņotība – vieta kā vienots veselums un neatņemama kopējās teritoriālās izpratnes daļa; 5) līdzsvars un saderība; 6) regulējams pārmaiņu ātrums; 7) uz zinātniskām metodēm un daudzdisciplīnu pētījumiem balstīta plānošana; 8) laba pārvaldība sadarbībā ar iesaistītajām pusēm; 9) daudzdisciplīnu pieeja un sadarbība; 10) kultūru daudzveidības saglabāšana.

Ņemot vērē šos principus un citus secinājumus, kas radušies teoriju un labas prakses piemēru analīzes un apkaimes izpētes rezultātā, nākotnē izvēlētajiem Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas paņēmieniem ir jāatbilst sekojošiem **vispārīgajiem kritērijiem**:

1. definēta un aizsargāta pilsētībūvnieciski integrēta ainava, kas izmanto gan materiālo, gan nemateriālo mantojumu;
2. būtiskāko kvalitatīvas cilvēka dzīves jomu - fiziskās un sociālās vides, ekonomikas un kultūras līdzsvars;
3. sabiedrības izglītošana un līdzdalība vietas vērtību sistēmas definēšanā, attīstības plānošanā un realizēšanā, kopīgi identificējot kompromisus un pieņemamu pārmaiņu limitus.

Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas paņēmieni **specifiskie kritēriji**:

1. saglabāta telpiskā plānojuma struktūra, autentiska vēsturiskā apbūve, dominantes, ainavas mērogs un siluets;
2. atjaunotas vai no jauna veidotas saiknes ar pilsētas centru un apkārtējām teritorijām;
3. Maskavas iela kā apkaimes mugurkauls un potenciāls attīstībā;
4. pievilcīga publiskā ārtelpa un pilsētvides arhitektūra, kas uzrunā daudz kultūru sabiedrību;
5. apbūves aizsardzības teritorijas statuss kā arguments pilsētas politisko lēmumu pieņemšanā attiecībā uz vietas revitalizāciju;
6. piemērots pārvaldības plāns, izveidojot organizatorisku pārvaldes struktūru, kas to administrē, un iesaistot sociālos dienestus, kultūras un izglītības iestādes un iedzīvotāju, teritorijas lietotāju un citu interešu grupu pārstāvjus lēmumu pieņemšanā un realizēšanā;
7. piemērots finansējuma plāns, kas balstās privātā-publiskā partnerībā, īpaši veicinot kultūrvēsturisku objektu sakopšanu un mazo uzņēmējdarbību.

6. Priekšlikumi Maskavas priekšpilsētas revitalizācijai

Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas priekšlikumi balstās iepriekšējos empīriskajos un teorētiskajos pētījumos un veiktajos secinājumos, kā arī atbilst izvirzītajiem kritērijiem. Priekšlikumi atspoguļo galveno Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas filozofiju un ieskicē virzienus aktivitātēm, kas būtu veicamas, lai sasniegtu izvirzīto revitalizācijas mērķi.

6.1. Sasaiste ar Rīgas pilsētas attīstības stratēģiskajiem mērķiem.

Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2025.gadam ir definējusi trīs balstus pilsētas attīstības pamatā – ekonomika, pilsētvide un sabiedrība.

Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas priekšlikumi ir atbilstoši sekojošiem Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģijas līdz 2025.gadam prioritārajiem mērķiem (PM) un to uzdevumiem (U):

PM 2 Radoša un eiropiska pilsēta ar augstvērtīgu kultūras dzīvi: U2.1. Nodrošināt sabalansētu kultūras pakalpojumu pieejamību visiem rīdziniekiem; U2.5. Atbalstīt kultūras daudzveidību; U2.6. Veicināt radošumu un iedzīvotāju aktīvu līdzdalību pilsētas attīstības procesos; U2.9 Saglabāt un attīstīt kultūrvēsturiskos objektus pilsētas centrā un citās vēsturiskās apbūves teritorijās.

PM 4 Dzīve pilsētā ar kvalitatīvām apkaimēm: U4.4. Revitalizēt un attīstīt degradētās teritorijas un objektus pilsētā ; U4.5. Uzlabot apkaimju estētisko un pilsētvides kvalitāti ; U4.7. Nodrošināt pilsētas teritoriju racionālu un ilgtspējīgas attīstības principiem atbilstošu izmantošanu ; U4.8. Izveidot kvalitatīvas atpūtas vietas pilsētniekiem.

PM 3 Uz starptautisku sadarbību vērsta pilsētas ekonomikas attīstība: U3.3. Veicināt tūrisma attīstību ; U3.4. Veicināt degradēto objektu un teritoriju sakārtošanu tūristu iecienītās vietās.

Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas priekšlikumi ir atbilstoši sekojošiem Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģijas līdz 2025.gadam mērķiem (M) un to uzdevumiem (U):

M6 Sociāli atbalstīta un aprūpēta sabiedrība : U6.2. Sniegt sociālo palīdzību personām/ģimenēm ar zemiem ienākumiem ; U6.9. Veicināt atbalstu bezdarbniekiem.

M7 Augstas pievienotās vērtības ekonomika: U7.3. Veicināt radošo industriju attīstību.

M8 Augoša, daudzveidīga un partnerīga ekonomika: U8.2. Atbalstīt mazo un vidējo uzņēmumu veidošanos un attīstību; U8.3. Veicināt sadarbību starp Rīgas pašvaldību, valsts institūcijām un privāto

sektoru; U8.5. Veicināt nodarbinātību, atbalstīt jaunu darba vietu izveidošanu un esošo saglabāšanu; U8.6. Veicināt iedzīvotāju pievēršanos komercdarbībai.

M10 Zaļa pilsēta ar labu vides kvalitāti: U10.12. Veicināt videi draudzīgu rīcību iedzīvotāju vidū.

M11 Droša pilsētvide: U11.3. Nostiprināt drošības faktorus pilsētā (pasākumi, akcijas), veicināt iedzīvotāju iesaisti, ziņojot par pārkāpumiem pilsētā.

M12 Pilsēta ar kvalitatīvu mājokli: U12.1. Veicināt finansiāli pieejamu mājokļu piedāvājumu pilsētā; U12.3. Veicināt privāto mājokļu renovāciju un labiekārtošanu.

M13 Iedzīvotājiem tuva efektīvas pārvaldes pilsēta: U13.6. Sekmēt sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos.

6.2. Sasaiste ar normatīviem un plānošanas dokumentiem.

Starptautiski dokumenti:

Konvencija par Pasaules kultūras un dabas mantojumu

Eiropas kultūras konvencija

Konvencija Eiropas arhitektūras mantojuma aizsardzībai

Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai

Eiropas ainavu konvencija

Starptautiskā pieminekļu un vēsturisku vietu konservācijas un restaurācijas harta (Venēcijas harta)

Eiropas harta par arhitektūras mantojumu (Amsterdamas harta)

Kultūras tūrisma harta

Vēsturisko pilsētu un apdzīvotu vietu konservācijas harta (Vašingtonas harta)

Leipcigas harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām

Vīnes memorands par mūsdienu arhitektūru vēsturiskajos pilsētu centros

Naras dokuments par autentiskumu

Rīgas harta par autentiskumu un vēsturisko objektu atjaunošanu kultūras mantojuma kontekstā

Normatīvie akti

Likums „Par pašvaldībām”

Likums "Par kultūras pieminekļu aizsardzību"

Rīgas ilgtermiņa attīstības stratēģija līdz 2025.gadam

Rīgas attīstības plāns 2006. -2018.gadam

Rīgas domes 18.08.2009. saistošie noteikumi Nr.5 „Grozījumi Rīgas domes 2005.gada 20.decembra saistošajos noteikumos Nr.34 „Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi””

Pašvaldības programmas

Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programma.

Programma „Koka Rīga”

Izpētes, kas izmantojamas stratēģijas realizēšanā:

SIA “Grupa 93” 2004. Degradēto teritoriju izpēte Rīgas pilsētā

SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” 2005. Maskavas priekšpilsētas daļas vēsturisko ēku inventarizācija.

Koncepcija-izpēte „Daudzkonfesionālais sakrālais mantojums Rīgas Latgales priekšpilsētā”

SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” 2009. Rīgas pilsētas apbūves aizsardzības zonu inventarizācija.

SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” 2009. Rīgas Latgales priekšpilsētas koka apbūves apsekošana, izpēte un klasifikācija (Maskavas forštatē un Grīziņkalnā)

6.3. priekšlikumi apkaimes revitalizācijas stratēģijai.

Priekšlikumi tiek doti revitalizācijas koncepcijai, rīcības plānam, pārvaldes plānam, kā arī definē iespējamās iesaistītās puses („aktierus”).

6.3.1. revitalizācijas koncepcija

Revitalizācijas mērķis:

Maskavas priekšpilsēta kā kultūrvēsturiski vērtīga Rīgas pilsētas apkaime, ko raksturo saglabāts un mūdienu aprītē iesaistīts kultūras mantojums, kultūras un sociālā daudzveidība, sociālekonomiski un fiziski veselīga un pievilcīga dzīves vide.

Revitalizācijas koncepcija balstās kultūras mantojuma saglabāšanā jeb ir kultūrvēsturiski orientēta. Tas nozīmē, ka uzdevumi un aktivitātes dažādās nozarēs idejiski balstīsies priekšpilsētas kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanā un popularizēšanā. Revitalizācijas koncepciju veido četri prioritārie uzdevumi, kuri norisinās vienlaicīgi vai arī var tikt realizēti pakāpeniski. Šobrīd katrā uzdevumā tiks ieskicētas atsevišķas aktivitātes, kas seko viena otrai revitalizācijas gaitā. Nākotnē uzdevumi var tikt papildināti ar jaunām aktivitātēm.

Četri prioritārie uzdevumi:

1. Iedzīvotāju aktivizēšana, kultūrvēsturisko vērtību popularizēšana

Šajā uzdevumā ietvertās aktivitātes veicinās vietējās kopienas pārstāvniecības veidošanos, veidos iedzīvotājos vietizjūtu jeb identitāti, palīdzēs identificēt partnerus revitalizācijai un apzināt konkrētas sociāli sensiblu grupu vajadzības, komunicēs kultūrvēsturiskās vērtības sabiedrībai, lai veidotu izpratni par to saglabāšanas nepieciešamību. Ar šo uzdevumu ieteicams revitalizācijas procesu aizsākt un turpināt tā gaitā, lai izveidotu atsevišķas institūcijas ilgtermiņā. Šis uzdevums ir viens no svarīgākajiem, lai revitalizācijas jēga būtu izprotama pašiem iedzīvotājiem, kā arī tie būtu iesaistīti pašā procesā, ietekmējot lēmumus atbilstoši savām vajadzībām un interesēm, kā arī kļūtu par savas apkaimes vērtību vēstnešiem.

2. Vēsturiski vērtīgās apbūves atjaunošana un veselīgas dzīves vides radīšana

Šajā uzdevumā aktivitātes vērstas, lai meklētu partnerību un glābtu vispirms kultūrvēsturiski vērtīgo koka apbūvi, kas ir apkaimi raksturojošā seja. Tā mērķis ir radīt pievilcīgāku dzīves telpu, sakopjot vēsturiskās ēkas un pielāgojot mūsdienu prasībām, paaugstinot vides drošību, radot pievilcīgu ārtelpu, popularizējot ilgtspējīgus un videi draudzīgus risinājumus un pievērsties arī nodarbinātības problēmu risināšanai un amatnieku izglītošanai.

3. Ekonomiskā aktivizēšana

Ekonomisko aktivizēšanu jau aizsāk iepriekšējais prioritārais uzdevums. Šis uzdevums vairāk vērsts uz atbalsta programmu izstrādi, kas īpaši veicinātu tādas mazās uzņēmējdarbības aktivitātes kā komerciju dzīvesvietas tuvumā, ar radošo jomu un kultūrtūrisma saistītas aktivitātes u.c.

4. Sociālās daudzveidības veidošana

Gan šis, gan iepriekšējie uzdevumi vērsti uz to, lai saglabātu ilggadīgos esošos apkaimes iedzīvotājus, kā arī lai veidotu veselīgu sociālo daudzveidību, galvenokārt piesaistot gados jaunākus iedzīvotājus, īpaši jaunās ģimenes. Tas nākotnē dos zināmu garantu arī apkaimes drošības līmeņa paaugstināšanā, kā arī palielinās sociāli aktīvu ieinteresētību ilgtermiņa attīstībā un iedzīvotāju pēctecībā. Studentu vides veidošana palīdzēs apkaimes sociālā revitalizācijā un kultūrvēsturisko vērtību radošā komunicēšanā pārējai sabiedrības daļai.

Koncepcijas ieviešanas mērogs ir **konceptuāli priekšpilsētas kvartāli**, kurā katram ir savas vērtības, potenciāls, sava „saslimšana” un „zāles”, kā arī savi sadarbības partneri. Katru uzdevumu

veido galvenās aktivitātes, kas norisinās konkrētos konceptuālajos kvartālos, un tās aprakstītas Rīcības plānā.

6.3.2. iesaistīto pušu definēšana

Ņemot vērā visas priekšpilsētas specifiku, revitalizācijas koncepciju un prioritāros uzdevumus, kā arī lai radītu ideju un resursu daudzveidību, Maskavas priekšpilsētas revitalizācijā ir iesaistāmi sekojoši partneri:

6.1.tabula

Iespējamie sadarbības partneri

Pašvaldības institūcijas	Rīgas pilsētas pašvaldība un attiecīgie tās dienesti, tai skaitā, Rīgas Austrumu izpilddirekcija, Rīgas Centrālā bibliotēka un koka ēku restaurācijas centrs „Koka Rīga”
Valsts institūcijas	Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Nodarbinātības valsts aģentūra u.c.
Īpašnieki	Nekustamo īpašumu īpašnieki vai to pārstāvji, kuru īpašumu skar revitalizācijas koncepcija
Iedzīvotāju pārstāvība	Dzīvokļu kooperatīvi, citas pārstāvības formas
Nevalstiskās organizācijas	Asociācija – Latgales priekšpilsētas attīstībai, Latvijas Krievu kultūras biedrība, Rīgas Ebreju kopiena, ICOMOS Latvija u.c.
Augstskolas	Latvijas Kultūras akadēmija, LU Sociālo zinātņu fakultāte, Psiholoģijas augstskola, Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola, Baltijas Starptautiskā akadēmija
Kultūras iestādes	Teātris „Skatuve”, Rīgas geto muzejs, E.Finka māja u.c.
Draudzes	Grebenščikova vecticībnieku draudze, Rīgas Sv.Franciska Romas katoļu draudze, Rīgas svētā pravieša un Priekšteča Jāņa pareizticīgo draudze, Visu svēto pareizticīgā draudze, Miķeļa Ercenģeļa Mihaila pareizticīgo draudze
Investori Privātuzņēmēji	Esošie un potenciālie investori un privātuzņēmēji, kas vēlas attīstīt uzņēmējdarbību revitalizējamā teritorijā.
Profesionāļi	Atkarībā no iespējām un vajadzībām projekta darba grupās pieaicināti profesionāļi - arhitekti, plānotāji, ekonomisti, sociologi, psihologi, sociālantropologi, vēsturnieki, sabiedrisko attiecību speciālisti u.c. (iespēja iesaistīt augstskolas)

6.3.3. rīcības plāna ievirzes

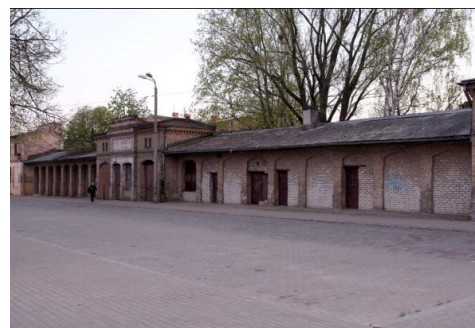
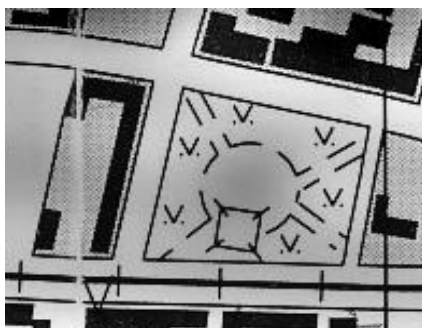
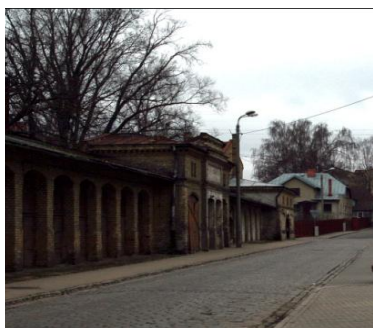
Rīcības plānu veido aktivitātes, kas atbilst katram no četriem prioritārajiem uzdevumiem.

Prioritārais uzdevums Nr.1 *Iedzīvotāju aktivizēšana, kultūrvēsturisko vērtību popularizēšana*

Aktivitāte *Maskavas priekšpilsētas mediatēka „Zirgu depo”*

Aktivitātes kvartāls: Siena tirgus, bijušās tirgus ēkas Mazā Kalna ielā

Kvartāla problēmas: kaut arī Siena tirgus laukumu pašvaldība labiekārtoja pirms vairākiem gadiem, tomēr tajā pietrūkst dzīvīguma. Lielā neizmantoto ēku skaita dēļ laukums arī nekalpo par vienu no apkaimes centriem. Gadiem nav atrasta funkcija bijušajām tirgus ēkām, kas ir kultūrvēsturiski vērtīgas. Nav panākta vienošanās starp privātīpašnieku un pašvaldību.

6.1.attēls. Prioritārā uzdevuma darbības vieta – Siena tirgus, Mazā Kalna iela
(foto - I.Kukainis (2011), kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

Rīcība: aktivitāte paredz Maskavas priekšpilsētas mediatēkas „Zirgu depo” jeb iedzīvotāju izglītošanas centra izveidošanu bijušajās tirgus ēkās Mazā Kalna ielā. Mūsdienīga mediatēka, kas ir plašāks jēdziens par bibliotēku, jo ietver arī citus mūsdienu medijus, kā arī kalpo par mediatoru (vidutāju) iedzīvotāju un institūciju dialogā, pilda apkaimes centrālās tikšanās vietas funkcijas. Tā nodrošina iedzīvotāju aktivizēšanu un integrēšanu, sniedz sociālu atbalstu, kalpo kultūrvēsturisku vērtību komunikēšanai un popularizēšanai, līdz ar to veidojot iedzīvotāju vietizjūtu un nostiprinot identitāti. Mediatēka, izmantojot visas mūsdienu informācijas tehnoloģijas, pildot apkaimes bibliotēkas funkcijas, var koncentrēties uz īpašām apkaimes vajadzībām un iedzīvotāju interesēm, kolekcionēt, katalogizēt un komunicēt kolekciju saistībā ar apkaimes materiālajām un nemateriālajām kultūras vērtībām. Pildot sociālā atbalsta funkciju, mediatēkai ir iespēja izveidot darba meklēšanas un citas sociālās palīdzības informācijas centru. Mediatēka kalpo kā iedzīvotāju, interesentu grupu, nevalstisko organizāciju tikšanās vieta. Visbeidzot, uz revitalizācijas projekta laiku tajā ir iespējams izvietot Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas darba grupas (aģentūras) biroju.

Aktivitāti uzsākot, ir jāatrod juridisks risinājums publiskai-privātai partnerībai attiecībā uz bijušajām tirgus ēkām un investīcijām ar sabiedrisku nozīmi tajās. Tirgus ēkas (250m²) attīstības iespējas dod tai piegulošais 1500m² gruntsgabals, kurā iespējama jaunbūve (800-1200 m²).⁴⁶ Saglabājamā vērtība - 1888.gada tirgus ēkas fasāde Mazā Kalna ielā. Tirgus ēku restaurācijas-rekonstrukcijas projekts par publisku mediatēku jāizvēlas konkursa kārtībā. Jāizstrādā stratēģija bibliotēkas-mediatēkas izveidošanai (vispirms pārskatot esošos Rīgas pilsētas bibliotēkas resursus) ar nevalstisko organizāciju (NVO) un apkaimes augstskolu palīdzību. Nodarbinātības valsts aģentūra var būt iesaistīta Bezdarbnieku informācijas centra izveidē. NVO var būt iesaistīti arī pasākumu plāna izstrādē. Pasākumu veidošanā iesakāms izmantot Austrumu izpilddirekcijas CADDIES⁴⁷ projekta labo praksi, kā arī iestrādes tūrisma politikas attīstīšanā.

Vēlamie rezultāti: Uzlabota vides kvalitāte vienā no apkaimes centrālajām un kultūrvēsturiski nozīmīgākajām daļām, sakopjot vismaz trīs īpašumus un atrodot tiem jaunu funkciju. Kvalitatīvas mūsdienu arhitektūras un kvalitatīvas vēsturiskās restaurācijas realizācija apkaimē. Kvartāls padarīts dzīvīgāks un drošāks. Izveidota jauna kultūras iestāde. Izveidota centrālā apkaimes satikšanās vieta, atrasts veids, ka komunicēt kultūrvēsturiskās vērtības iedzīvotājiem. Jauna brīvā laika pavadīšanas vieta apkaimē. Vieta radošo industriju atbalstam. Informatīvs atbalsts darba meklētājiem. Revitalizācijas daba grupa atrodas pašā apkaimē ar pozitīvu piemēru vides kvalitātes uzlabošanā.

Iespējamie šķēršļi: privātīpašnieka nevēlēšanās iesaistīties, grūtības bijušās tirgus ēkas pielāgot publiskas bibliotēkas vajadzībām, nepietiekams finansējums.

Galvenie iesaistītie: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, Pilsētas attīstības departaments, ēku īpašnieki, iespējamie privātie investori, Rīgas Centrālā bibliotēka, NVO, augstskolas

Iespējamie finanšu resursi: pašvaldība/ privātais kapitāls/ ES fondu un citi finanšu instrumenti

Prioritārais uzdevums Nr.2 *Vēsturiski vērtīgās apbūves atjaunošana un veselīgas dzīves vides radīšana*

Aktivitāte 2.1. *Vēsturisko koka ēku atjaunošanas atbalsta programma*

Aktivitātes kvartāli: visa apbūves aizsardzības zona, īpaši (un prioritāri), Maskavas, Ludzas, Daugavpils, Jersikas, Mazā Kalna, Kalna, Katoļu, Jēkabpils ielas.

Kvartālu problēmas: minētajās ielās būtisku ielas ainavu veido koka apbūve, kurā atsevišķas ēkas arī pašas par sevi ir kultūrvēsturiski vērtīgas pat no 19.gadsimta sākuma. Koka apbūve veido apkaimes

⁴⁶ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsēta, 2004. Vides atveseļošanas un attīstības programma teritorijai starp Maskavas un Jersikas ielām.

⁴⁷ Starptautisks Eiropas Savienības finansēts projekts iedzīvotāju iesaistīšanai savas dzīves vides uzlabošanai. <http://www.rigasaustrumi.lv/caddies>

īpašo identitāti. To zaudējot, apbūves aizsardzības zona zaudē savu autentisko raksturu, līdz ar to – arī savu pastāvēšanas jēgu. Šobrīd lielākā daļa ēku ir sliktā tehniskā stāvoklī (AIG, 2009), tātad pastāv reāli draudi, savlaicīgi neveicot koka ēku sakopšanas darbus, apbūvi zaudēt. Lielākā daļa ēku atrodas privātīpašumā, kas finanšu un prasmju trūkuma dēļ gadiem nav koptas.

6.2.attēls. 2.prioritārā uzdevuma iespējamie objekti – koka ēka Jēkabpils ielā 21 un vērtīga koka ēka Jersikas ielā 19 (foto - I.Kukainis, 2011)

Rīcība: pašvaldība izstrādā programmu, kuras ietvaros paredzēts daļējs atbalsts vēsturiski vērtīgu koka ēku atjaunošanai, lai veicinātu īpašnieku iesaistīšanos un vēlmi ieguldīt sava īpašuma sakopšanā. Programma paredzētu partnerības veidus, kuru ietvaros publiskais finansējums tiktu piešķirts atbilstoši Latvijas Republikas likumdošanā noteiktajam un rezultātā sagaidot kopēju kontētu sabiedrisku labumu, piemēram, ēku prioritāriem glābšanas darbiem (hidroizolācijai, jumtu un noteku remontam), ielas fasāžu atjaunošanai (tai skaitā logu), mājokļu pievienošanai pilsētas komunikācijām. Programma paredz atbalsta piešķiršanu tikai tādā gadījumā, ja arī īpašnieks ir gatavs ieguldīt citos ēkas atjaunošanas darbos, kā arī nosaka nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumus atbilstoši prasībām par privātiem līdzekļiem atjaunotajām ēkām apbūves aizsardzības zonā. Lai programmu aizsāktu un popularizētu, kā arī lai veiktu iedzīvotāju izglītošanu, tiek veikta paraugrestaurācija pašvaldības īpašumā esošai ēkai, apmācot un restaurācijā piesaistot Nodarbinātības valsts aģentūras uzskaitē esošus bezdarbniekus.

Programmas izstrādē tiek iesaistīti visi „aktieri”, veidojot darba grupu. Tajā jāatrisina finansiālā bāze, prioritātes un iespējas publisko līdzekļu investīcijām, privāto investīciju minimālos apmērus, nodokļu atlaižu piemērošanas kritērijus restaurētiem īpašumiem. Pašvaldības vadībā tiek veikta paraugrestaurācija koka ēkai, kas atrodas tās īpašumā (piemēram, avārijas stāvoklī esošai **koka ēkai Jēkabpils ielā 21**, kas ir priekšpilsētai raksturīga, divstāvēģa koka dzīvojamā māja avārijas stāvoklī, jo viens ēkas spārns ir cietis ugunsgrēkā (skat.attēlu). Šī aktivitāte demonstrēs labo piemēru citiem koka ēku īpašniekiem. Restaurācijas darbu veikšanā ar Nodarbinātības valsts aģentūras līdzdalību ir

iespējams iesaistīt bezdarbniekus. Apvienojot pašvaldības un valsts līdzekļus (arī projektu līdzekļus) ir iespējams veikt darba meklētāju apmācību, tādējādi dodot tiem iespējas apgūt jaunas prasmes. Gan paraugrestaurāciju, gan programmas ieviešanu var koordinēt pašvaldības izveidotais koka ēku restaurācijas centrs „Koka Rīga” Grīziņkalnā.

Vēlamie rezultāti: sava īpašuma sakopšanā aktivizēti un iesaistīti iedzīvotāji. Veikta vienas vēsturiskas koka ēkas parugrestaurācija un sniegts atbalsts, kura rezultātā atjaunotas vēsturiskās koka ēkas vairākos apbūves aizsardzības zonas kvartālos, tādējādi nodrošinot to pastāvēšanu ilgtermiņā, paaugstinot vides kvalitāti un uzlabojot pilsētvides ainavu. Apmācīti līdz 10 bezdarbnieki jaunās prasmēs. Uzlabota izpratne par apkaimes kultūrvēsturiskām vērtībām un radīti tūrismam interesanti apskates objekti.

Iespējamie šķēršļi: privātīpašnieku nevēlēšanās iesaistīties, administratīvi šķēršļi attiecībā uz publiskajām investīcijām privātīpašumā, nepietiekams finansējums.

Galvenie iesaistītie: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, centrs „Koka Rīga”, Pilsētas attīstības departaments, Rīgas Būvvaldes kultūras pieminekļu aizsardzības nodaļa, ēku īpašnieki, iespējamie privātie investori, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Nodarbinātības valsts aģentūra.

Iespējamie finanšu resursi: pašvaldība/ privātais kapitāls/ valsts/ ES fondu un citi finanšu instrumenti.

Piebilde. Koka ēku atjaunošanas atbalsta programmas izveidei var sekot atbalsta programma mūra ēku fasāžu sakopšanai (bieža prakse apbūves aizsardzības zonās ārvalstīs). Fasādes veido ielas publisko telpu, līdz ar to var tikt uzskatīts, ka pašvaldība ir ieguldījusi sabiedriskā labuma atjaunošanai, ko var kontēt sakārtotā ielas telpas platībā, kas savukārt paaugstina tūrisma industrijas interesi par apkaimi un uzlabo vietējo iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

Aktivitāte 2.2. Dzelzceļa promenāde

Aktivitātes kvartāls: Dzelzceļa mala posmā no Lāčplēša ielas līdz Ivana kapiem

Kvartāla problēmas: pēc veiktās teritorijas telpiskās analīzes, kā arī iedzīvotāju aptaujas, minētā teritorija ir viena no apkaimes nomalēm, kas vairo tās fizisko nepievilcību un samazina drošību. Pilsētas attīstības plānā daļa teritorijas pie Lāčplēša ielas atzīmēta kā potenciāli piesārņota. Žaņa Lipkes iela nesakopta, ar zemes segumu. Konstatējami neizmantoti zemes gabali (nav informācijas par to piederību).

6.3.attēls. 2.prioritārā uzdevuma darbības vieta – dzelzceļa mala

(aerofoto - J.Urtāns (2011), foto – J.Lejnieks (2010), kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

Rīcība: lai padarītu pievilcīgāku un drošāku teritoriju gar dzelzceļu, tā tiek labiekārtota – izveidots izgaismots pastaigu un veloceliņš. Tie var tikt turpināti nākotnē iecerētajā dzelzceļa šķērsojumā Daugavpils ielā, tādējādi savienojot priekšpilsētu ar blakus apkaimēm. Atsaucoties uz iedzīvotāju aptaujā izskanējušo neapmierinātību ar brīvā laika pavadīšanas iespējām apkaimē (īpaši, fiziskām aktivitātēm), ieteicams veidot 1-3 sporta laukumus, piemēram tenisa kortus, basketbola laukumu vai mini skeitparku (īpaši, Ž.Lipkes ielas apkārtnē), kura veidošanā būtu jāiesaista arī apkaimes jaunieši.

Vēlami rezultāti: sakopta un droša apkaimes teritorija arī diennakts tumšajā laikā, jaunas brīvā laika pavadīšanas iespējas apkaimes iedzīvotājiem, īpaši jauniešiem. Apkaimē savienota ar pārējo pilsētas daļu.

Iespējamie šķēršļi: grūtības izmantot sabiedriskiem mērķiem zemes gabalus, kas atrodas privātīpašumā, dzelzceļa izmantošanas noteikumi, nepietiekams finansējums.

Galvenie iesaistītie: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, Pilsētas attīstības departaments, iespējamie privātie investori, valsts akciju sabiedrība „Latvijas Dzelzceļš”, iedzīvotāju pārstāvniecība, zemesgabalu īpašnieki, apkaimes skolas.

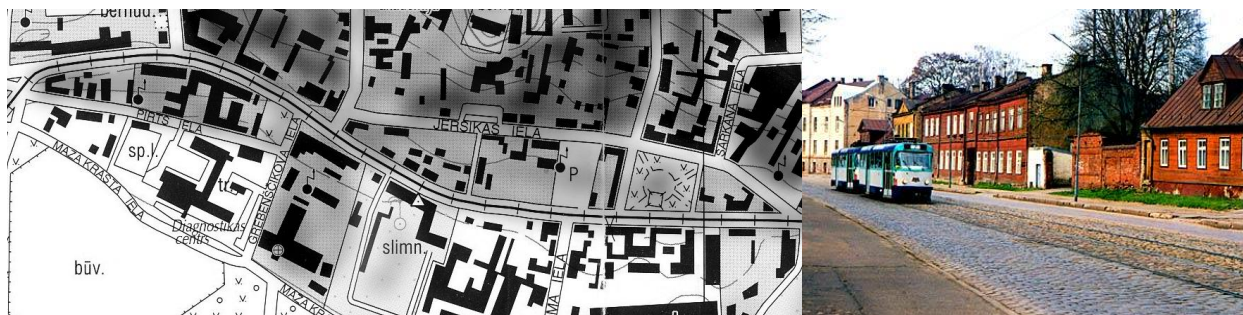
Iespējamie finanšu resursi: pašvaldība/ privātais kapitāls/ ES fondu un citi finanšu instrumenti.

Prioritārais uzdevums Nr.3 *Ekonomiskā aktivizēšana*

Aktivitāte *Maskavas iela – brīvās ekonomikas zona*

Aktivitātes kvartāls: Maskavas iela posmā no Varšavas ielas līdz Sarkanai ielai un Jersikas iela

Kvartāla problēmas: Maskavas priekšpilsētai ir zems drošības līmenis, jo trūkst funkciju daudzveidība, lai apkaimē būtu dzīvīga visās diennakts stundās. Kaut arī Maskavas iela ir apkaimes ass, tā tomēr ir panīkususi ar daudz neapdzīvotām ēkām ielas garumā. Apkaimē trūkst arī komercijas dzīvesvietas tuvumā. Priekšpilsēta ir ekonomiski neaktīva, maz mazo un vidējo uzņēmumu - tas nepiesaista arī pietiekamu tūristu skaitu, kam trūkst pakalpojumu un izklaides vietu tuvumā.

6.4.attēls. 3.prioritārā uzdevuma darbības vieta – Maskavas un Jersikas iela
(foto - I.Kukainis (2010), kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

Rīcība: tiek veidota programma ar veicinošiem pasākumiem ēku tukšo pirmo stāvu pielāgošanai komercijai un cita veida mazās uzņēmējdarbības izvietojšanai minētajā Maskavas ielas posmā un Jersikas ielā, piemēram, nomas maksas atlaide pašvaldības īpašumos, partnerības meklējumi privātos īpašumos. Aktivitāte var būt apvienota ar 2.uzdevuma 2.1.aktivitāti – koka ēku atjaunošanu. Īpaši paredzēts uzrunāt radošās aktivitātes, tūrisma jomas pakalpojumus. Potenciālo uzņēmēju interesi var piesaistīt apmācības iesācējiem uzņēmējdarbībā, ko nodrošina pašvaldība ar Nodarbinātības valsts aģentūras un augstskolu palīdzību. Vienlaicīgi var tikt veikta ietvju labiekārtošana, padarot ielu patīkamāku pastaigām, ierīkojot veloceliņu. Aktivitātes realizācijā tramvajs tiek uztverts kā apkaimes galvenās ielas sastāvdaļa, meklējot radošu pieeju pieturvietām (piemēram, piesaistot jaunus māksliniekus pieturvietu dizaina izstrādē), kas kļūst par vēl vienu ielas atraktivitātes nodrošinātāju.

Vēlami rezultāti: dzīvīga apkaimes galvenā iela arī diennakts tumšajā laikā. Iedzīvotājiem nodrošināta komercija dzīvesvietas tuvumā. Pieaugušas mazās uzņēmējdarbības aktivitātes, īpaši radošajā jomā (radošās industrijas). Maskavas un Jersikas ielas kļuvušas pievilcīgas apkaimes apmeklētājiem. Izveidotas jaunas kultūras un satikšanās vietas. Palielinājies sabiedriskā transporta (tramvaja) lietotāju skaits.

Iespējamie šķēršļi: ēku īpašnieku nevēlēšanās iesaistīties, uzņēmēju intereses trūkums, aktivitāšu iespējamais īslaicīgums un atkarība no kopējās ekonomiskās situācijas.

Galvenie iesaistītie: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, Pilsētas attīstības departaments, Rīgas Satiksme un Satiksmes departaments, ēku īpašnieki, iespējamie privātie investori, NVO, privātie uzņēmēji, augstskolas, īpaši, Latvijas Kultūras akadēmija, Nodarbinātības valsts aģentūra.

Iespējamie finanšu resursi: pašvaldība/ privātais kapitāls/ ES fondu un citi finanšu instrumenti.

Prioritārais uzdevums Nr.4 Sociālās daudzveidības veidošana

Aktivitāte 4.1. Atbalsta programma dzīvokļiem ar pazeminātām īres maksām jaunajām ģimenēm

Aktivitātes kvartāli: visa priekšpilsēta (īpaši apbūves aizsardzības zona)

Kvartālu problēmas: pētījumi parāda, ka apkaimes iedzīvotāju skaitu veido vairāk gados veci cilvēki, maz sastopamas jaunas ģimenes, it sevišķi, tādas, kas mērķtiecīgi pārnāktu šeit dzīvot, kaut arī apkaimē ir nodrošināta ar nepieciešamo infrastruktūru, ir ļoti sasniedzama un tuvu pilsētas centram. Savu lomu spēlē arī stereotipi par apkaimes zemu drošības līmeni un zemas kvalitātes mājokļiem.

Rīcība: pašvaldība izveido atbalsta programmu, ar kuras palīdzību pašvaldībai piederošos īpašumos tiek veidoti dzīvokļi ar pazeminātām īres maksām jaunajām ģimenēm (īpaši, ar bērniem). Pašvaldība slēdz vienošanos ar īres dzīvokļu īpašniekiem par tādu pašu principu, pretim piedāvājot nekustamā īpašuma nodokļu atlaides. Šī aktivitāte var tikt kombinēta ar 2.uzdevuma 2.1.aktivitāti – koka ēku atjaunošanu (vai mūra namu fasāžu atjaunošanu): ja īpašnieks, kura rīcībā ir īres dzīvokļi, pretendē uz šādu atbalstu, tam pretī jāveido vismaz 1 zemākas īres maksas dzīvoklis jaunajām ģimenēm. Visbeidzot, pašvaldība slēdz vienošanās ar investoriem, kas apkaimē būvē jaunus daudzdzīvokļu dzīvojamus namus, katrā jaunuzceltajā mājā jābūt 10-20% pazeminātu īres maksu dzīvokļu vai arī jaunajām ģimenēm ir iespējas tos iegādāties ar privilēģētiem nosacījumiem.

Vēlamie rezultāti: priekšpilsētā ir ienākuši jauni iedzīvotāji, kas aktīvi piedalās apkaimes attīstībā. Pilsētvide kļuvusi drošāka, jo ģimenes ar bērniem būs ieinteresētas savas dzīves vides kvalitātes uzlabošanā, jo vēlas saviem bērniem veselīgu un drošu dzīves telpu.

Iespējamie šķēršļi: ēku īpašnieku nevēlēšanās iesaistīties, uzņēmēju/ investoru intereses trūkums, stereotipi par apkaimes raksturu.

Galvenie iesaistītie: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, Mājokļu departaments, ēku īpašnieki, iespējamie privātie investori.

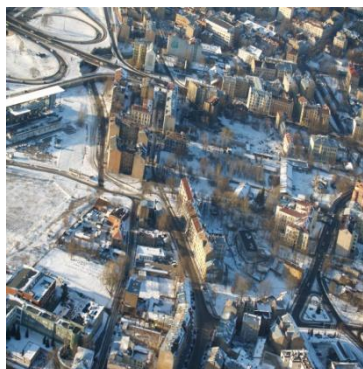
Iespējamie finanšu resursi: pašvaldība/ privātais kapitāls

Aktivitāte 4.2. Perpetuum mobile – studentu kvartāls

Aktivitātes kvartāls: bijusī rūpnīcas teritorija starp Lāčplēša, Maskavas, Bārddziņu un Mazā Krasta ielām.

Kvartāla problēmas: kvartālā ilgstoši atrodas pamestas rūpnieciskas ēkas, kuras var uzskatīt par vēsturiski un arhitektoniski vērtīgām. Kvartāls veido nomaļu Maskavas ielas posmu, kura „nokalšanu” veicinājusi Salu tilta izbūve 70-tajos gados. Bijusī rūpnīcas teritorija atrodas privātīpašumā, un tai nav atrasts veids revitalizācijai. Publiski izskanējušas tikai ieceres to nojaukt un būvēt jaunas ēkas. Esošām ēkām grūti atrast jaunu funkciju: biroju ēku tirgū Rīgā ir pārsātinātība, savukārt dzīvojamai funkcijai

tās ir nepievilcīgas savas atrašanās vietas (tilta maģistrāles malā) dēļ. Šobrīd kvartālu var uzskatīt par nedrošu, neapdzīvotu un nepievilcīgu.

6.5.attēls. 4.prioritārā uzdevuma 2.aktivitātes darbības vieta – bijušās liķieru rūpnīcas kvartāls pie Salu tilta (aerofoto - J.Urtāns (2011), kartogrāfiskā pamatne - Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra)

Rīcība: bijušās liķieru rūpnīcas ēkas tiek rekonstruētas, saglabājot būvju vērtīgos arhitektoniski-mākslinieciskos elementus un pielāgojot to studentu kopmītņu vajadzībām. Projekts top uz privātās-publikās partnerības pamata, piedaloties apkaimes augstskolām (īpaši, Latvijas Kultūras akadēmijai), kuras studenti tiks izmitināti topošajās kopmītnēs. Kopmītņu iemītniekiem, kas ir mobili un nemitīgi mainās, pastāvīgi atjauninot apkaimes iedzīvotāju vidējo vecumu, netraucēs tilta tuvums, apmierinās ļoti labā sasniedzamība no pilsētas centra, kā arī savu mācību iestāžu tuvums.

Vēlamie rezultāti: atjaunotas un pielāgotas jaunai funkcijai šobrīd degradētas un pamestas ēkas. Rekonstrukcijas un kvartāla revitalizācijas laikā pievērsta uzmanību kvartāla un visas apkaimes vēsturei, kā arī augstākās izglītības iestādēm. Studenti nemitīgi atjauno apkaimes iedzīvotāju vidējo vecumu. Izveidojusies radoša studentu vide, kas atdzīvina kvartālu un padara to drošāku. Atbilstoši jauno iedzīvotāju pieprasījumam apkaimē parādās jauni uzņēmumi mazajā komercijā un radošajā jomā. Ir izveidota studentu pilsēta pilsētā – *Perpetum mobile*.

Iespējamie šķēršļi: privātīpašnieka nevēlēšanās iesaistīties, augstskolu nevēlēšanās iesaistīties, grūtības bijušās rūpnīcas ēkas pielāgot kopmītņu vajadzībām, studentu skaita trūkums, uzturēšanas izdevumi nākotnē, nepietiekams finansējums.

Galvenie iesaistītie: Rīgas Austrumu izpilddirekcija, Pilsētas attīstības departaments, ēku īpašnieks, iespējamie privātie investori, augstskolas, iespējams, LR Izglītības un zinātnes ministrija.

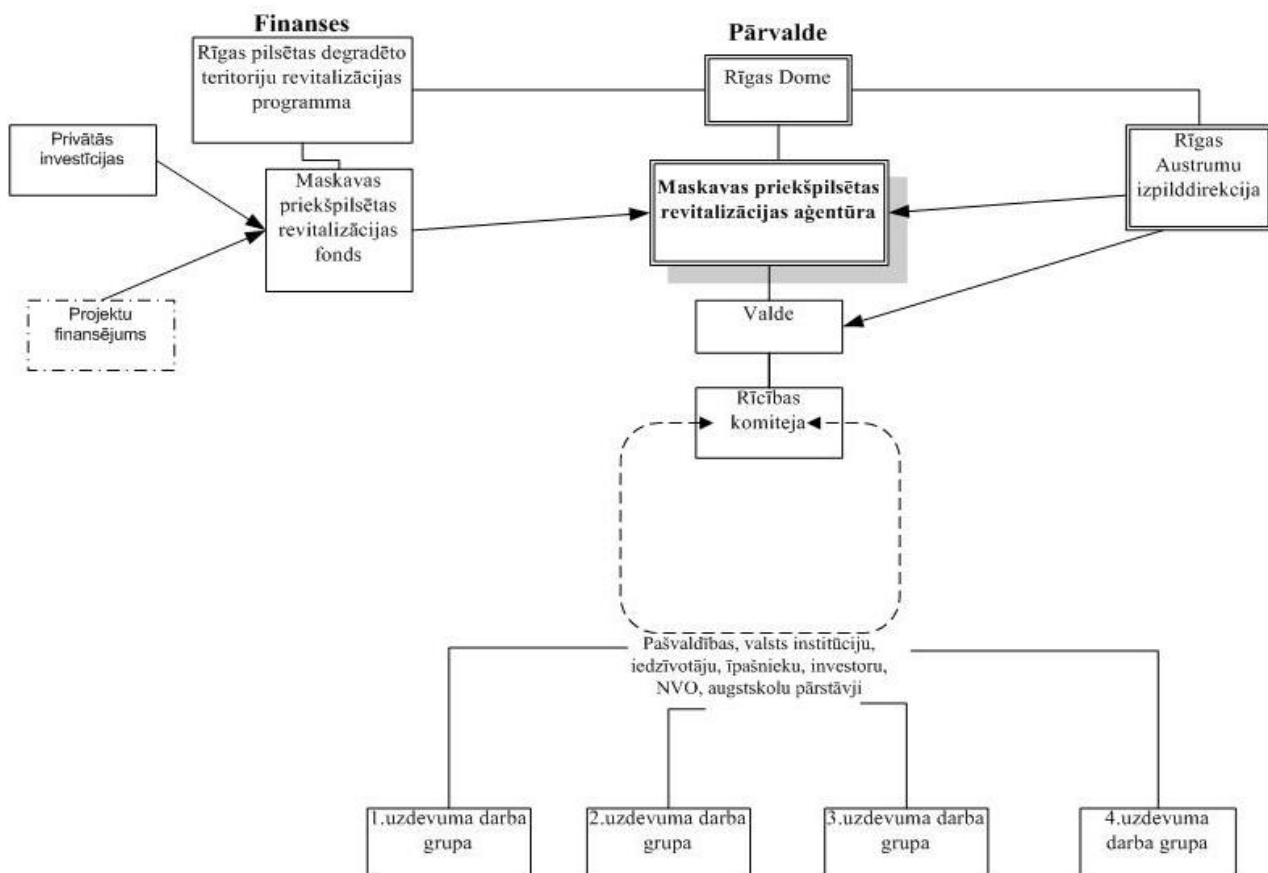
Iespējamie finanšu resursi: valsts/ pašvaldība/ privātais kapitāls/ ES fondu un citi finanšu instrumenti

6.3.4. pārvaldes plāna ievirzes

Pārvaldes struktūras apraksts

Lai realizētu dzīvē iecerēto Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas koncepciju, pašvaldība veido aģentūru, kuras darbību tiešā veidā nodrošina Austrumu izpilddirekcija. Aģentūras kodolu veido rīcības komiteja, kuru vada valde, kurā pārstāvēta pašvaldība. Rīcības komiteju veido pašvaldības, valsts institūciju, iedzīvotāju, īpašnieku, investoru, NVO, augstskolu pārstāvji. Lēmumus pieņem rīcības komiteja, par finansēm galvenā lēmēja ir valde. Četru prioritāro uzdevumu veikšanai komiteja veido darba grupas – katram uzdevumam savu, kurā bez rīcības komitejas un aģentūras pārstāvjiem tiek piesaistīti attiecīgos speciālistus un institūcijas. Aģentūra nodrošina darbību un koordinē visas revitalizācijas aktivitātes, kā arī veic menedžmenta un komunikācijas pasākumus. Finansiālo struktūru veido aģentūras pārvaldīts fonds, ko veido pašvaldības finansējums no Rīgas pilsētas degradēto teritoriju revitalizācijas programmas un piesaistītās privātās un projektu (ES fondu un citu finanšu instrumentu) investīcijas.

Organizatoriskā struktūra

6.6.attēls. Maskavas priekšpilsētas revitalizācijas pārvaldības struktūrshēma.

Indikatori revitalizācijas rezultātu monitoringam

Prioritārie uzdevumi un aktivitātes	Indikatori monitoringam	Rezultatīvie rādītāji
Prioritārais uzdevums Nr.1 <i>Iedzīvotāju aktivizēšana, kultūrvēsturisko vērtību popularizēšana</i>		
Aktivitāte <i>Maskavas priekšpilsētas „Zirgu depo” mediatēka</i>	Iedzīvotāju izglītības centra izveidošana	Atjaunoto ēku skaits (m ²), jaunbūvju (m ²) skaits. Labiekārtota teritorija m ² . Nodarbināto skaits ēku atjaunošanā un būvniecībā.
	Mediatēkas ierīkošana	Fondu apjoms metros, katalogizētu vienību skaits, apdzīvota platība m ² , aprīkojums vienībās, nodarbināto skaits.
	Iedzīvotāju aktivitāte	Ikdienas apmeklētāju skaits. Pasākumu skaits un apmeklējums. Piesaistītā privātā finansējuma apjoms.
Prioritārais uzdevums Nr.2 <i>Vēsturiski vērtīgās apbūves atjaunošana un veselīgas dzīves vides radīšana</i>		
Aktivitāte 2.1. <i>Vēsturisko koka ēku atjaunošanas atbalsta programma</i>	Pilnīgi vai daļēji atjaunota vēsturiskā koka apbūve	Atjaunoto ēku skaits un platība (m ²). Ēku atjaunošanā nodarbināto skaits. Sakoptas publiskās ārtelpas apjoms (m ² vai ielu metros atjaunotu fasāžu gadījumā).
	Iedzīvotāju aktivitāte	Partnerības līgumu skaits un privātā finansējuma apjoms. Iedzīvotāju skaita svārstības.
Aktivitāte 2.2. <i>Dzelzceļa promenāde</i>	Ierīkota promenāde gar dzelzceļu, ierīkoti sporta laukumi	Labiekārtota teritorija m ² . Pastaigu un veloceļa garums m.
	Iedzīvotāju aktivitāte	Partnerības līgumu skaits un privātā finansējuma apjoms. Promenādes lietotāju skaits dažādos diennaktis un sezonas laikos, sporta laukumu apmeklējums.
	Dzīves vides pārmaiņas	Noziegumu pieaugums vai samazināšanās.
Prioritārais uzdevums Nr.3 <i>Ekonomiskā aktivizēšana</i>		
Aktivitāte <i>Maskavas iela – brīvās ekonomikas zona</i>	Apdzīvoti un izmantoti ekonomiskām aktivitātēm Maskavas un Jersikas ielas ēku 1.stāvi	Jaunizveidotu uzņēmumu skaits, jaunu kultūras un radošās jomas iestāžu skaits. Komercijai izmantotas platības m ² . Aizpildītas iepriekš tukšas telpas m ² . Atjaunotu ēku skaits un platība m ² . Labiekārtota ielas telpa m. Labiekārtotu sabiedriskā transporta pieturu skaits.
	Iedzīvotāju aktivitāte	Partnerības līgumu skaits un privātā finansējuma apjoms. Apmeklētāju skaits

		dažādos diennakts laikos. Iedzīvotāju skaita svārstības. Sabiedriskā transporta izmantotāju skaits.
	Dzīves vides pārmaiņas	Noziegumu pieaugums vai samazināšanās.
Prioritārais uzdevums Nr.4 <i>Sociālās daudzveidības veidošana</i>		
Aktivitāte 4.1. <i>Atbalsta programma dzīvokļiem ar pazeminātām īres maksām jaunajām ģimenēm</i>	Izveidoti dzīvokļi ar pazeminātu īres maksu	Mājokļu skaits un m ² . Atjaunotu ēku un jaunbūvju skaits un platība m ² .
	Iedzīvotāju aktivitāte	Partnerības līgumu skaits un privātā finansējuma apjoms. Ģimeņu skaits.
	Dzīves vides pārmaiņas	Noziegumu pieaugums vai samazināšanās. Iedzīvotāju skaita un vecuma svārstības.
Aktivitāte 4.2. <i>Perpetum mobile – studentu kvartāls</i>	Ierīkotas studentu kopmītnes	Atjaunoto platību apjoms m ² . Jaunierīkoto vietu skaits kopmītnēs. Labiekārtotās teritorijas apjoms m ² .
	Iedzīvotāju aktivitāte	Studentu skaits. Iesaistīto augstskolu skaits. Partnerības līgumu skaits un privātā finansējuma apjoms.
	Dzīves vides pārmaiņas	Noziegumu pieaugums vai samazināšanās. Citas sociālekonomiskās pārmaiņas apkaimē: jaunas komercplatības m ² , jaunu kultūras un radošās jomas iestāžu skaits, iedzīvotāju skaita un vecuma svārstības.

Nobeigums. Secinājumi

Piedāvātie priekšlikumi Maskavas priekšpilsētas revitalizācijai iezīmē turpmāko pozitīvo attīstību apkaimē. Revitalizācijas koncepcijā izvirzītie prioritārie uzdevumi var tikt uzskatīti par stimulu priekšpilsētas attīstībai četros virzienos: pirmkārt, izveidojot spēcīgu un daudzveidīgu vietējo kopienu, otrkārt, to papildinot ar jauniem iedzīvotājiem, kas kopīgi ir gatavi uzlabot savas dzīves kvalitāti, treškārt, apzinot un sakopjot to vērtīgo, kas priekšpilsētā jau ir un tad pievēršoties tam, kā trūkst, un visbeidzot, veicinot ekonomisko aktivitāti, kas piešķirtu jaunus resursus ne tikai pašai apkaimei, bet visai pilsētai kopumā savu ieceru realizācijai. Priekšlikumus var uzskatīt par pirmajiem soļiem, lai sasniegtu izvirzīto mērķi - **Maskavas priekšpilsēta kā kultūrvēsturiski vērtīga Rīgas pilsētas apkaime, ko raksturo saglabāts un mūsdienu aprītē iesaistīts kultūras mantojums, kultūras un sociālā daudzveidība, sociālekonomiski un fiziski veselīga un pievilcīga dzīves vide.** Katrs no uzdevumiem var nākotnē tikt papildināti ar jaunām aktivitātēm pilnīgākai mērķa sasniegšanai.

Viens no svarīgākajiem revitalizācijas veiksmes faktoriem ir pēc iespējas lielāka sadarbības partneru, uzņēmēju un ieinteresēto skaita apzināšana un iesaistīšana. Tādēļ arī 1.uzdevums *Iedzīvotāju aktivizēšana, kultūrvēsturisko vērtību popularizēšana* ir viens no būtiskākajiem visā revitalizācijas procesā. Pozitīva apkaimes attīstības scenārija gadījumā, būs gan pieaugusi iedzīvotāju aktivitāte, gan pieaugušas to zināšanas par vērtībām sev apkārt. Iedzīvotāji nešaubīgi varēs sevi identificēt tieši ar Maskavas priekšpilsētu un paši ikdienā būs savas apkaimes vēstneši un popularizētāji.

2.uzdevuma - *Vēsturiski vērtīgās apbūves atjaunošana un veselīgas dzīves vides radīšana* - veiksmīgai realizācijai ir svarīgi gan resursi, gan pareizi un elastīgi veidotas partnerības, bet tikpat svarīgi ir pilsētībūvnieciskās kategorijās izprast, kas apkaimes pilsētvidē ir lieks, kas vērtīgs un saglabājams un ko nepieciešams radīt no jauna. Pozitīva apkaimes attīstības scenārija gadījumā, kad vērtīgākās apkaimes ēkas ar kopīgiem resursiem būs sakoptas un apgādātas ar mūsdienīgām ērtībām, būs iespēja turpināt apkaimes attīstību, veicinot mūsdienu arhitektūras ienākšanu pilsētvidē, kas vienlaicīgi respektēs vides raksturu un mērogu, harmoniski iekļaujoties telpā un nenomācot esošās vērtības, bet tās papildinot. Jaunu ēku būvniecība zaudētās apbūves vietā būtu arī pozitīvs stimuls apkaimes un pilsētas ekonomiskai attīstībai.

3.uzdevuma - *Ekonomiskās aktivizēšanas* – izdošanās priekšnoteikumi, protams, meklējami vispārējā ekonomiskajā situācijā, tomēr nenoliedzami, veiksmes garants ir radošums un domāšana ilgtermiņā, kā arī publiskā sektora spējā motivēt domāt radoši. Tāpat kā iepriekšējos uzdevumos, arī šajā publisko partneru labais piemērs var kalpot par galveno virzītājspēku veiksmīgam revitalizācijas

stāstam. Pozitīva apkaimes attīstības scenārija gadījumā Maskavas priekšpilsēta var kļūt par radošas uzņēmējdarbības inkubatoru, kas savu pieredzi nodotu tālāk.

Sociālo aspektu ietver arī pārējie uzdevumi, bet sociālā daudzveidība, kas ir 4.uzdevuma pamatā, garantē ne tikai drošu vidi un apkaimes ilgtspēju, bet saglabās apkaimes kultūras daudzveidības raksturu, kas piešķir tai identitāti un īpašo vietizjūtu. Pozitīva apkaimes attīstības scenārija gadījumā apkaimē būs vienlīdzīgi pārstāvētas visas paaudzes, bet studentu vide pilsētvidi nemitīgi atjauninās un padarīs vitālu.

Piedāvātā pieeja, no dažādiem aspektiem analizējot kultūrvēsturisku teritoriju, un izstrādātie priekšlikumi, kas balstās kultūras mantojuma saglabāšanā un iesaistīšanā citās cilvēka dzīvei svarīgās jomās, var pārtapt konkrētā revitalizācijas modelī, kura struktūra kalpo par paraugu citu Rīgas pilsētas vēsturiskās apbūves aizsardzības zonu attīstības plānošanai. Visbeidzot, izstrādātie kritēriji un tiem atbilstošie priekšlikumi var kalpot pašvaldībai par pamatu revitalizācijas politikas veidošanai (piemēram, kopīgas revitalizācijas programmas izstrādē) attiecībā uz visām pilsētas apbūves aizsardzības teritorijām vai kultūrvēsturiski vērtīgām pilsētas daļām.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

- Anderson, J. 2010. *Understanding cultural geography : places and traces*. Oxon, New York, Routledge.
- Bākule, I., Sikсна, A. 2009. *Rīga ārpus nocietinājumiem. Pilsētas plānotā izbūve un pārbūve*. Rīga, Neputns.
- Bond, A., Teller, J. 2002. Review of present European environmental policies and legislation involving cultural heritage. *Environmental Impact Assessment Review*. 22 (6), pp. 611-632.
- Carr, J.H., Servon L.J. 2009. Vernacular Culture and Urban Economic Development: Thinking Outside the (Big) Box. *Journal of the American Planning Association*. 75(1), pp. 28 – 40.
- Collin-Delavaud, A. et al. 2006. Dossier: nouvelles formes d'intervention dans la gestion du territoire patrimonial urbain. *L'Information géographique*. 70(2), pp. 6-10. Sk. 10.10.2010. Pieejams <http://www.cairn.info/revue-l-information-geographique-2006-2-page-6.htm>
- Curti, I., Spill, C. 2007. La centralité dans un quartier multiethnique du centre historique de Turin. *Rives méditerranéennes*. 26/2007, pp. 53-69. Sk. 15.12.2010. Pieejams <http://rives.revues.org/901>
- Gale, D.E. 1991. The Impacts of Historic District Designation Planning and Policy Implications. *Journal of the American Planning Association*. 57(3), pp. 325 – 340.
- Gale, D. E. 2004. Urban Planning: Central City Revitalization. In: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Smelser N.J., Baltes P.B. (eds.). Newark, New Jersey, The State University of New Jersey, pp. 16040-16044.
- Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. 1996. *Revitalizing historic urban quarters*. Oxford, Architectural Press.
- Jacobs, J. 1992. *The death and life of great American cities*. 3d edn. New York, Vintage Books.
- Keddie, J., Tonkiss, F. 2010. The market and the plan: housing, urban renewal and socio-economic change in London. *City, Culture and Society*. 1(2), pp. 57-67.
- Kolbergs, A. 2007. *Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu*. Jūrmala, Fonds Aka, 233.-275.lpp.
- Krastiņš, J., Strautmanis, I. [Bez dat.]. *Lielais Rīgas arhitektūras ceļvedis*. Rīga, Puse.
- Landry, Ch. 2000. *The creative city: a toolkit for urban innovators*. Political Science. London, Sterling VA, Earthscan, pp. 8-9.
- Launius, R.D. 2000. The historical dimension of space exploration: reflections and possibilities. *Space Policy*. 16(1), pp. 23-38.
- Lejnieks, J. 2009. Maskačkas 3D. *Latvijas Arhitektūra*. 2009.gada decembris, burtnīca Nr. 86, 80-82.lpp.

- Listokin D., Listokin B., Lahr M. 1998. The contributions of historic preservation to housing and economic development. *Housing Policy Debate*.9(3), pp. 431 – 478.
- Loew, S. 1998. *Modern architecture in Historic Cities. Policy planning and building in contemporary France*. London, New York, Routledge, pp.69-73.
- Lynch, K. 1960. *The Image of the City*. Cambridge, Massachusetts and London, The M.I. Press. Massachusetts Institute of Technology.
- Malkki, M., Schmidt-Thome, K. (eds.) 2010. *Integrating aims – built heritage in social and economic development*. Espoo, Aalto University, School of Science and Technology.
- Mason, R. 2005. *Economics and historic preservation*. Washington DC, The Brookings Institution.
- Ministère de la culture et de la communication. 2001. *Les Zones de protection du patrimoine architectural, urbain et paysager*. Paris, Ministère de la culture et de la communication, Direction de l'architecture et du patrimoine, Ministère de l'aménagement du territoire et de l'environnement, Direction de la nature et des paysages.
- Reinar, D.A. 2010. *Sustainable Historic Towns: A Handbook about DIVE - Urban Heritage Analysis*. Oslo, Riksantikvaren.
- Rypkema, D. 2010. The Role of Heritage Conservation in a Sustainable Economy. In: *Integrating aims – built heritage in social and economic development*. Malkki, M., Schmidt-Thome, K. (eds.). Espoo, Aalto University, School of Science and Technology, pp.197-209.
- Stūre, I. 2004. *Kultūras un dabas mantojuma aizsardzība un attīstības plānošana*. Rīga, Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds.
- Šolks, G. 2010. Reurbanizācijas procesi Rīgā. *Latvijas Universitātes raksti. Zemes un vides zinātnes*.759.sējums; Rīga, Latvijas Universitāte; 156-163.lpp.
- Vehbi, B.O., Hoskara S.O. 2009. A Model for Measuring the Sustainability Level of Historic Urban Quarters. *European Planning Studies*.17(5), pp. 715-739.
- Veschambre, V. 2005. Le recyclage urbain, entre démolition et patrimonialisation: enjeux d'appropriation symbolique de l'espace. *Norois*, 195(2), pp. 79-92. Sk. 03.10.2010. Pieejams <http://norois.revues.org/index548.html>

Normatīvie akti

- Grozījumi Rīgas domes 2005.gada 20.decembra saistošajos noteikumos Nr. 34 „Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi”. Saistošie noteikumi Nr.5. Pieņemti 18.08.2009. Rīgas Dome.
- Grozījumi Komercedarbības atbalsta kontroles likumā. Pieņemti 13.05.2009. Latvijas Republikas Saeima.

Kartogrāfiskie materiāli

Latvijas Republikas topogrāfiskā karte: Rīga-Vecrīga. M.: 1:10 000 2009. LR VA Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra.

Elektroniskie resursi

A Better Quality of Life: A Strategy for Sustainable Development for the UK. 1999. Department for Environment, Transport and the Regions, paragraph 7.70. Sk. 16.05.2011. Pieejams: <http://collections.europarchive.org/tna/20080530153425/http://www.sustainable-development.gov.uk/publications/uk-strategy99/07.htm>

Bērziņa, I. Inga.Berzina@fm.gov.lv 2010. ATBILDE: jautājums par PPP projektiem. Nosūtīts 05.11.2010.15:31 Sk. 15.05.2011. Pieejams <http://pop.apollo.lv/Session/2899222-4mrk9cPxJPwB9pqiM8gQ/message.wssp?Mailbox=INBOX&MSG=2290&Unread&MessageText=ShowMenu&>

Building.lv, 2004. Rīgas domē apskatāmas Maskavas priekšpilsētas attīstības vīzijas. Sk. 18.12.2010. Pieejams http://www.building.lv/readnews.php?news_id=71506

Cultivating your own „ Temple Bar” district 2006. Cool town studios. Sk. 20.12.2010. Pieejams <http://www.cooltownstudios.com/2006/06/28/cultivating-your-own-temple-bar-district/>

The Economic Value of the Historic Environment. Heritage Counts. 2003, English Heritage. Sk. 16.05.2011. Pieejams: <http://hc.english-heritage.org.uk/content/pub/SUMMARY-03.pdf>

Gate Project Porta Palazzo [S.a.]. Sk.17.12.2010. Pieejams <http://www.comune.torino.it/portapalazzo/eng/comitato.htm>

Guiding principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent. 2002, Council of Europe. Sk. 17.05.2011. Pieejams http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/CEMAT/VersionPrincipes/rec-2002-1_en.pdf

Izglītības iestāžu saraksts. [Bez dat.]. Latvijas skolu portāls skolas.lv. Sk. 05.10.2010. Pieejams http://www.skolas.lv/skolu_saraksts/Lapas/Izglitibas_iestazu_saraksts.aspx

Latvijas Republikas Finanšu ministrija, 2007-2008. Publiskā un privātā partnerība. Sk. 17.05.2011. Pieejams http://www.ppp.gov.lv/view_1611_66.html,

Maskavas foršate 2007-2010. Cita Rīga. Sk.09.12.2010. Pieejams <http://www.citariga.lv/?page=5&lng=1>

Maskavas foršate. Ieskats Latgales priekšpilsētas vēsturē [Bez dat.]. Sk. 01.11.2010. Pieejams <http://maskfor.lv>

Maskavas foršate. [Bez dat.] Portāls apkaimes.lv. Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. Sk. 09.12.2010. Pieejams <http://www.apkaimes.lv/sakums/maskavas%20forstate/begin/>

Mississippi Main Street Association [S.a.]. Sk. 15.12.2010. Pieejams <http://www.msmainstreet.com>

National Trust Main Street Center [S.a.]. Sk.15.12.2010. Pieejams
<http://www.preservationnation.org/main-street>

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. 2010. Statistika - iedzīvotāju reģistrs. Sk. 17.12.2010.
Pieejams
<http://www.pmlp.gov.lv/lv/statistika/iedzivotaju.html;jsessionid=57B7EEAEB2307A4E0975C1248C4EFBAE>

Projet de Quartier Lyon Croix-Rousse. 2007-2009. Vers un quartier ou l' on vit mieux ensemble. Ville de Lyon. Sk. 15.12.2010. Pieejams
http://www.polville.lyon.fr/polville/sections/fr/les_quartiers/les_pentes

Revitalisation [S.a.] Hong Kong Urban Renewal authority. Sk. 16.05.2011. Pieejams:
<http://www.ura.org.hk/html/c600000e1e.html>

Rīgas Attīstības plāns 2006. -2018.gadam ar grozījumiem [Bez dat.]. Rīgas Dome. Sk. 03.11.2010
Pieejams http://www.rdpad.lv/rpap/rpap_ar_grozijumiem

Rīgas Austrumu izpilddirekcija [Bez dat.]. Sk. 15.12.2010. Pieejams <http://www.rigasastrumi.lv>

Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments, 2010. 2009. gada pārskats par Rīgas ilgtermiņa stratēģijas līdz 2025.gadam un Rīgas attīstības programmas 2006.-2012. gadam ieviešanu. Sk. 03.11.2010. Pieejams http://www.rdpad.lv/rpap/parskats_2009

Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments, 2008. Stratēģijas uzraudzības sistēmas datubāze. Sk. 03.11.2010. Pieejams <http://www.sus.lv>

Rīgas Domes pilsētas attīstības departaments, 2009.Arhitekta kolēģijas 3.[45.] sēdes protokols 2009.gada 26.martā. Sk. 15.12.2010. Pieejams
http://www.rdpad.lv/uploads/arhitektu_kolegija/ABProtokoli/3_45_kolegija.pdf

Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments 2009. Rīgas pilsētas degradēto objektu un teritoriju revitalizācijas programma. Rīgas Dome. Sk. 04.11.2010. Pieejams
http://sus.lv/files/Degradeto_teritoriju_revitaliz_pr.pdf

SIA „Grupa 93” 2004. Degradēto teritoriju izpēte Rīgas pilsētā. Rīgas Dome. Sk. 04.11.2010.Pieejams
http://www.rdpad.lv/uploads/rpap/att_plan_izpetes/08_degradetas_teritorijas_riga.pdf

Sociālie pakalpojumi. [Bez dat.]. Rīgas Domes Labklājības departaments. Sk. 05.10.2010. Pieejams
<http://www.ld.riga.lv/socialie-pakalpojumi.html>

Temple Bar Cultural Trust [S.a.]. Sk.15.12.2010. Pieejams <http://www.templebar.ie>

Urban revitalization [S.a.] Wiser Earth, a social network for sustainability. Sk.16.05.2011. Pieejams:
<http://www.wiserearth.org/aof/285>

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts. [Bez dat.]. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Sk. 05.10.2010. Pieejams <http://www.mantojums.lv/?cat=742&lang=lv>

Zvirgzdiņš A., Ozola E. 2009. Pilsētas arhitekta kolēģijas 45. & 46.sēdē — Krasta iela. *Portāls a4d.lv*. Sk.16.12.2010. Pieejams <http://www.a4d.lv/lv/raksti/pilsetas-arhitekta-kolegijas-45-46-sede/>

Nepublicēto avotu saraksts

Blūms P., Ganiņa L. 2007 *Rīgas bijušās Pēterburgas un Maskavas priekšpilsētu fasāžu notinumi 1823.-1824.g.* Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs.

Dambis, J. 2010. Rīgas centra arhitektoniski telpiskās vides kvalitāte 1995–2010: promocijas darbs. Rīga, Rīgas Tehniskā universitāte

ICOMOS 2010. Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historical Cities, Towns and Urban Areas. Adopted by International Committee on Historical Towns and Villages, April 10, 2010. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs.

Niklass, M. 2004. Iedzīvotāju aptauja. Pētījuma atskaite: sagatavoja Marekss Niklass, LU Sociālo zinātņu fakultāte. Rīga, Rīgas Domes Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija, Rīgas Domes Pilsētas attīstības departaments. Rīgas Austrumu izpilddirekcijas arhīvs.

Pumpurs, G. 2011. Intervija. Rīga, 21.martā

Rīgas domes Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija 2005. Maskavas forštate. Attīstības stratēģija. Rīgas Austrumu izpilddirekcijas arhīvs.

SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” 2005. Maskavas priekšpilsētas daļas vēsturisko ēku inventarizācija. Rīga, SIA” AIG”. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs.

SIA „Arhitektoniskās izpētes grupa” 2009. Rīgas pilsētas apbūves aizsardzības zonu inventarizācija. Rīga, SIA” AIG”. Rīgas Domes arhīvs.

Woodward, P.A. 2007. Historic preservation and revitalization in working-class communities: a thesis. Clemson, Graduate School of Clemson University.

PIELIKUMI

PIELIKUMU SATURS

1. Aptaujas anketas veidlapa.....	95
2. Mentālās kartes matrica.....	98
3. Laika un vietas matrica.....	100
4. Intervija ar G.Pumpuru.....	108
5. Attēli.....	110
6. Respondentu mentālās kartes.....	122

PIELIKUMS NR.1 Aptaujas anketas veidlapa

Godātais respondent! Lūdzu, atbildiet uz jautājumiem par Maskavas priekšpilsētu Rīgā. Jūsu atbildes palīdzēs veikt pētījumu par priekšpilsētas attīstības iespējām.

1. Kāda jums ir saistība ar Maskavas priekšpilsētu?

- _____ Es tur dzīvoju
- _____ Es tur strādāju, mācos
- _____ Tur dzīvo, strādā mani paziņas
- _____ Nekāda, dzīvoju citur Rīgā
- _____ Nekāda, dzīvoju citur ārpus Rīgas

2. Kas Jūsaprāt raksturo Maskavas priekšpilsētu?(atzīmējiet vairākus)

- _____ koka apbūve
- _____ kultūra un vēsture
- _____ kapi un parki
- _____ baznīcas
- _____ narkomāni un „točkas”
- _____ pamesti grausti
- _____ patversmes
- _____ augstskolas
- _____ cits _____

3. Vai piekrītat šādam apgalvojumam – Maskavas priekšpilsēta ir nekopts graustu rajons ar krimināli nedrošu vidi?

- _____ jā, piekrītu
- _____ drīzāk jā, nekā nē
- _____ drīzāk nē, nekā jā
- _____ nē, nepiekrītu

4. Vai piekrītat šādam apgalvojumam – Maskavas priekšpilsēta ir zaļa dzīvojamā apkaime tuvu pilsētas centram ar bagātu vēsturi un kultūru?

- _____ jā, piekrītu
- _____ drīzāk jā, nekā nē
- _____ drīzāk nē, nekā jā
- _____ nē, nepiekrītu

5. Kura vieta vai objekts priekšpilsētā Jums šķiet nozīmīgākais vai interesantākais?(nosauciet vismaz vienu)

6. Kādus vēstures faktus Jūs par Maskavas priekšpilsētu zinājāt jau agrāk?

- _____ patvērumš vec ticībnieku draudzei
- _____ ebreju geto teritorija 2.Pasaules kara laikā
- _____ nelegālais tirgus Krasnaja gorka
- _____ krievu tirgotāju kopiena
- _____ cits _____

7. Kuru Jūs uzskatāt par pozitīvāko priekšpilsētas iezīmi?

- _____ tuvu centram
- _____ zaļa
- _____ vēsturiskas ēkas
- _____ daudznacionāla
- _____ īpaša vietas vēsture
- _____ cits _____

8. Kuru Jūs uzskatāt par priekšpilsētas lielāko problēmu?

- _____ nolietota un nekopta apbūve
- _____ nedroša un kriminogēna vide
- _____ nabadzīgi iedzīvotāji
- _____ nepievilcīga publiskā ārtelpa
- _____ cits _____

9. Vai Jūs esat apmierināts ar apkalpes objektu (veikalu utt.) daudzumu un izvietojumu priekšpilsētā?

- _____ Apmierināts
- _____ Daļēji apmierināts
- _____ Neapmierināts

10. Vai Jūs apmierina sabiedriskā transporta pieejamība un pakalpojumi priekšpilsētā?

- _____ Apmierina
- _____ Daļēji apmierina
- _____ Neapmierina
- _____ Neizmantoju

11. Vai Jūs apmierina brīvā laika pavadīšanas iespējas priekšpilsētā?

- _____ Jā
- _____ Nē
- _____ Daļēji

12. Vai Jūs apmierina personīgās drošības līmenis priekšpilsētā?

- _____ Jā
- _____ Nē
- _____ Daļēji

13. Ja nē, tad kas būtu jāmaina, lai drošība uzlabotos? (Atzīmējiet vairākus prioritārā secībā 1-ļoti nozīmīgi, 2- nozīmīgi; 3-vēlami; 4-varētu, bet nav obligāti; 5-nav svarīgi; 6-nav nepieciešams)

- _____ jānojauc vecie grausti
- _____ jābūvē jaunas mājas jauniem iedzīvotājiem
- _____ jāpastiprina policijas klātbūtne
- _____ jāpalīdz sociāli nelabvēlīgām ģimenēm
- _____ jāveicina jaunu funkciju ienākšana priekšpilsētā
- _____ jāuzlabo apgaismojums
- _____ cits _____

14. Kādus elementus Jūs gribētu mainīt vai uzlabot priekšpilsētas vidē? (Atzīmējiet vairākus prioritārā secībā 1-ļoti nozīmīgi, 2- nozīmīgi; 3-vēlami; 4-varētu, bet nav obligāti; 5-nav svarīgi; 6-nav nepieciešams)

- _____ esošo ēku atjaunošana
- _____ jaunu ēku būvniecība
- _____ publiskās ārtelpas labiekārtojums
- _____ zaļo zonu stāvoklis un izmantošana
- _____ apkalpes objektu daudzums
- _____ brīvā laika pavadīšanas iespējas
- _____ cits _____

15. Kas Jūsaprāt noteikti būtu priekšpilsētā jāsauglabā? (Atzīmējiet vairākus prioritārā secībā 1-ļoti nozīmīgi, 2- nozīmīgi; 3-vēlami; 4-nav svarīgi)

- vēsturiskās ēkas
- citi vēsturiski elementi kā bruģis, žogi utt
- zaļās zonas
- daudznacionālie iedzīvotāji
- cits _____

16. Kāda nākotnes vizija jums šķiet Maskavas priekšpilsētai piemērotākā? (Atzīmējiet vairākus prioritārā secībā 1-ļoti nozīmīgi, 2- nozīmīgi; 3-vēlami; 4 -nav svarīgi)

- tūrisma mērķis
- klusa dzīvojamā apkaime
- studentu pilsēta pilsētā
- kultūras kvartāls

17. Vai Jūs būtu gatavi iesaistīties, lai uzlabotu pilsētvidi Maskavas priekšpilsētā?

- jā, jo es te dzīvoju
- jā, jo man šī apkaime šķiet Rīgai nozīmīga
- nē, jo es tur nedzīvoju
- nē, jo domāju, ka tam nav jēgas
- nezinu

18. Ja jā, tad - kādā veidā? (Atzīmējiet vairākus prioritārā secībā 1-noteikti piedalītos, 2- piedalītos; 3-varbūt piedalītos; 4-varētu, ja cita nav ko darīt; 5-nepiedalītos)

- piedalīties atsevišķos pašvaldības rīkotos pasākumos
- sakopt vispirms savu privāto telpu
- sakopt publisko ārtelpu
- piedalīties lēmumu pieņemšanā
- finansiāli piedalīties publiskās-privātās partnerības projektos
- cits veids _____

19. Jūsu dzimums

- Sieviete
- Vīrietis

20. Jūsu vecums

- Mazāk par 18 gadiem
- 18 - 34 gadi
- 35 - 54 gadi
- 55 - 64 gadi
- 65 un vairāk gadi

21. Jūsu ienākumu līmenis mēnesī:

- līdz 60 Ls
- 61-150 Ls
- 151-250 Ls
- 251-350 Ls
- 351-500 Ls
- 501-700 Ls
- vairāk par 700 Ls

22. Kāda ir Jūsu izglītība

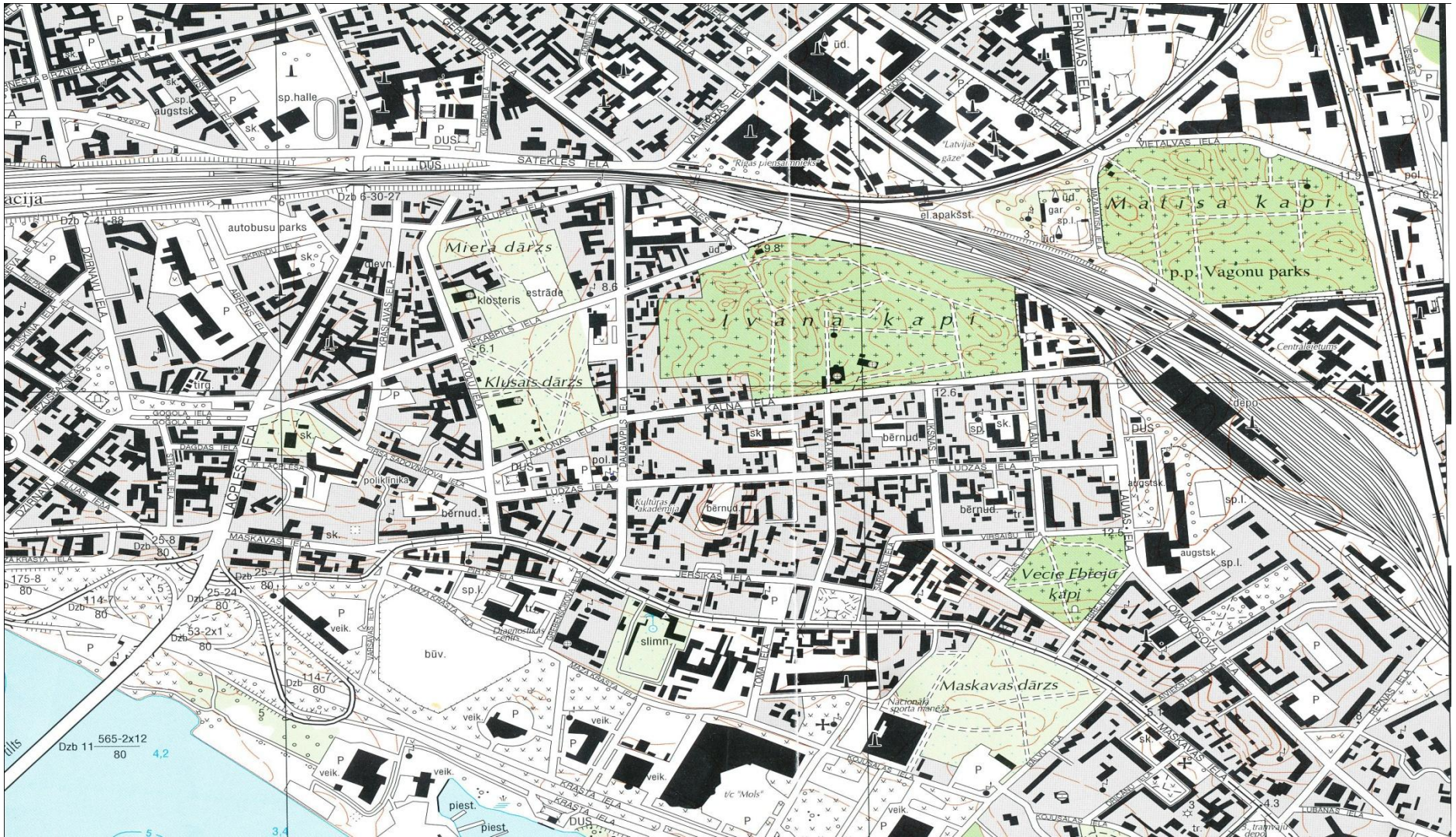
- Pamatizglītība
- Vispārējā vidējā
- Profesionāli tehniskā, vidējā speciālā
- Nepabeigta augstākā
- Augstākā

23. Cik ilgi Jūs dzīvojat pašreizējā dzīves vietā?

- Mazāk par gadu
- 1 – 3 gadus
- 4 – 10 gadus
- Ilgāk par 10 gadiem
- Kopš mājas, kurā dzīvoju, uzcelšanas

Paldies par atsaucību!

PIELIKUMS NR.2 Mentālās kartes matrica

Godātais respondent! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsuprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciēt kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelciēt tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciēt tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.
Paldies par jūsu atsaucību !

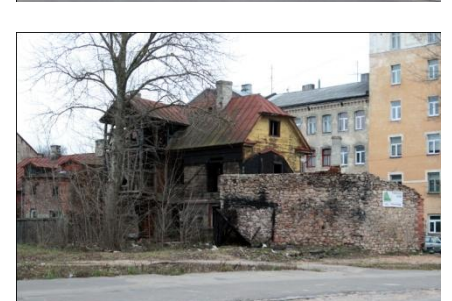
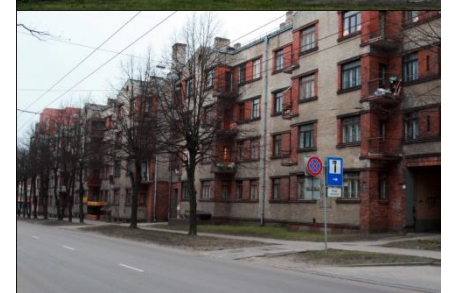
PIELIKUMS NR.3 Laika un vietas matrica

Kultūrvēsturisko vērtību analīze ar laika un telpas matricas (DIVE metode⁴⁸) palīdzību.

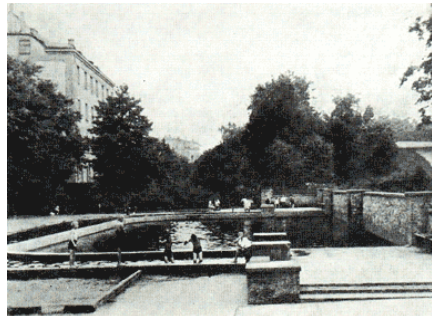
Kartogrāfiskais materiāls: Rīgas Attīstības plāns 2006-2018, izdevniecība „Jāņa sēta”, <http://maskfor.lv>. Attēli: autores un <http://maskfor.lv>. Vēsturiskie ielu notinumi: Blūms P., Ganiņa L. 2007. *Rīgas bijušās Pēterburgas un Maskavas priekšpilsētu fasāžu notinumi 1823.-1824.gads*. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas arhīvs.

Laika-telpas matrica				
Vēsturiskā attīstība	◀Telpiskā un fiziskā ass ▶ Sociālais, ainaviskais un pilsētņēmnieciskais konteksts			
Laika ass ▼	Ainava un vide	Galvenā strukturālā organizācija	Strukturālā organizācija lokālā līmenī	Individuālais un detaļas
Nākotnes attīstība	Saglabāts apbūves raksturs un mērogs, zaļās struktūras, apkaimes galvenā funkcija – dzīvojamā vide Nodrošināts, ka vietas attīstībā nolasāmi teritorijas vēsturiskie slāņi Sāiknes?		-	Kultūras pieminekļi Apbūves atjaunošana (raksturs, mērogs, materiāls) vai nojaukšana
Šodienas situācija			-	

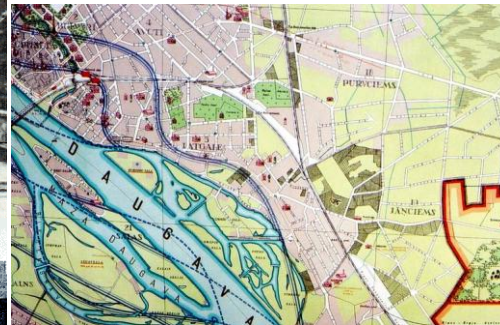
⁴⁸ Reinart, D.A. 2010. *Sustainable Historic Towns: A Handbook about DIVE - Urban Heritage Analysis*. Oslo, Riksantikvaren. pp. 15-16.

Vēsturiskā situācija
(20.gadsimts)

1987

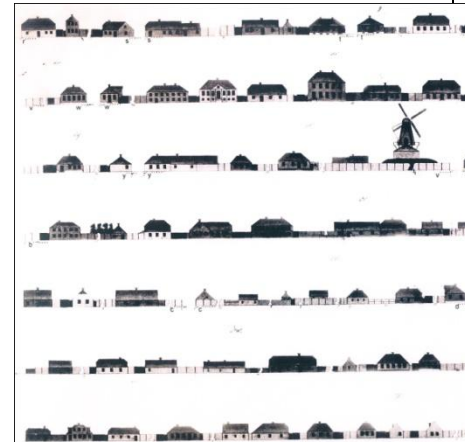
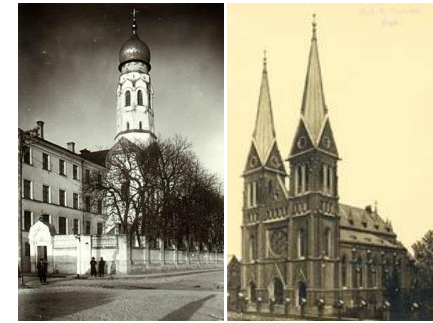
1937

1920

Vēsturiskā situācija
(19.gadsimts)

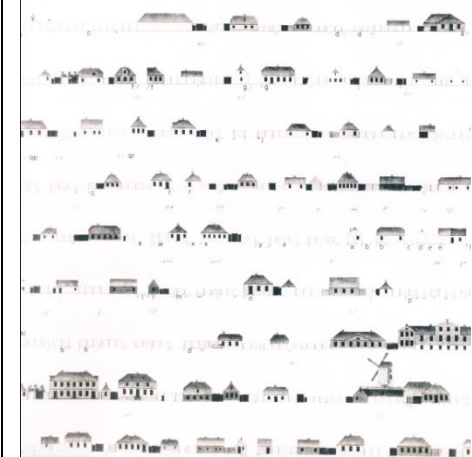
Maskavas – Jersikas – Mazā Kalna –
Kalna – Katoļu ielas

Sadovņikova – Jēkabpils – Kalna ielas

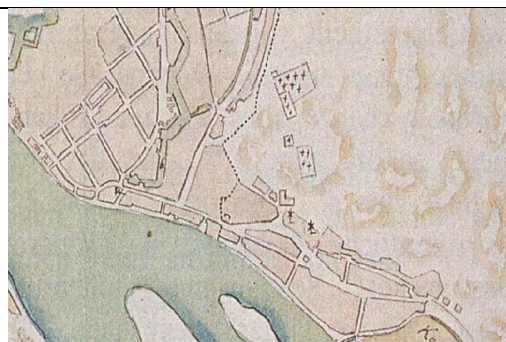
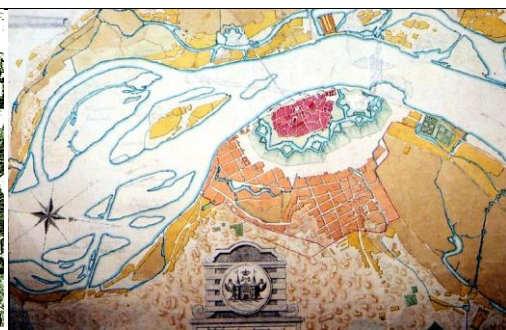

Sadovņikova – Krasta – Lāčplēša ielas

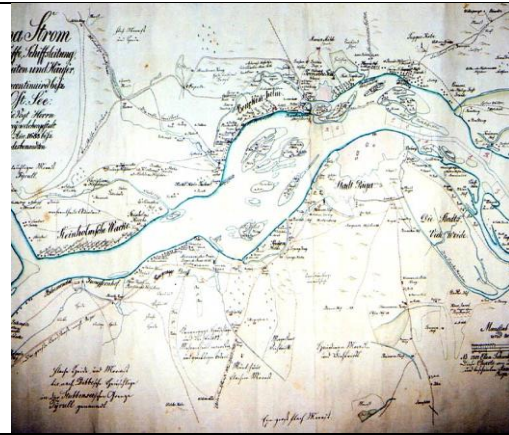

Satekles – Lāčplēša – Jēkabpils ielas

Vēsturiskā situācija
(18.gadsimts)

Vēsturiskā situācija
(17.gadsimts)

PIELIKUMS NR.4 Intervija ar G.Pumpuru

Intervija ar Gati Pumpuru, sabiedriski aktīvu Maskavas priekšpilsētas iedzīvotāju, 2011.gada 21.martā Rīgā

- *Jūs var uzskatīt par vienu no apkaimes aktīvistiem. Kāda ir jūsu motivācija, piedaloties savas apkaimes kultūrvēsturisko vērtību popularizēšanā?*

G.Pumpurs : Vēlos mainīt sabiedrībā valdošo uzskatu par savu apkaimi, tādejādi popularizējot šo vietu, ka drošu un dzīvošanai patīkamu. Tas, savukārt, veicinās arī jaunu un darbīgu iedzīvotāju ienākšanu rajonā.

- *Vai Jūs būtu gatavs vēl vairāk iesaistīties apkaimes attīstībā savā jomā? Kādā veidā? Kāds varētu sadarbības modelis?*

G.Pumpurs : Patlaban pie tā arī strādājam. To, kāds tieši modelis būs vispiemērotākais, to rādīs laiks. Lai arī ir skaidrs, ka pamatā tas ir personīgais piemērs labu darbu veikšanā un labās attiecībās ar visiem kaimiņiem un citiem apkaimē dzīvojošajiem iedzīvotājiem. Ja izdosies viss iecerētais, noteikti gribētu vairāk sadarboties ar apkartējām skolām un augstskolām, jo tieši viņi ir potenciālie jaunie kaimiņi.

- *Vai Jūs uzskatāt, ka zināšanas par apkaimes kultūras mantojumu palīdz vietas attīstības veicināšanā?*

G.Pumpurs : Noteikti, galvenais lai šīs zināšanas tiek nodotas tālāk sabiedrībai.

- *Kas Jūsaprāt būtu svarīgākais Maskavas priekšpilsētas revitalizācijā?*

G.Pumpurs : 1.vēsturisko ēku (īpaši, koka) atjaunošana; 2.graustu likvidācija un jaunu - nelielu, ekonomisku dzīvojamo ēku būvniecība to vietā, lai priekšpilsētā ienāktu jauni iemītnieki; 3. Daugavmalas sakopšana un plašāka izmantošana; 4. vairāk pozitīvu ziņu medijos un lielāku pašu iedzīvotāju atbildību par savu apkaimi.

PIELIKUMS NR.5 Attēli

1.attēls. Maskavas priekšpilsēta no putna lidojuma
(aerofoto - J.Urtāns, 2011)

2.attēls. Maskavas priekšpilsēta no Ivana kapi
(aerofoto - J.Urtāns, 2011)

3.attēls. Degradēta teritorija Lāčplēša un Bārddziņu ielas stūrī
(foto - I.Kukainis, 2010)

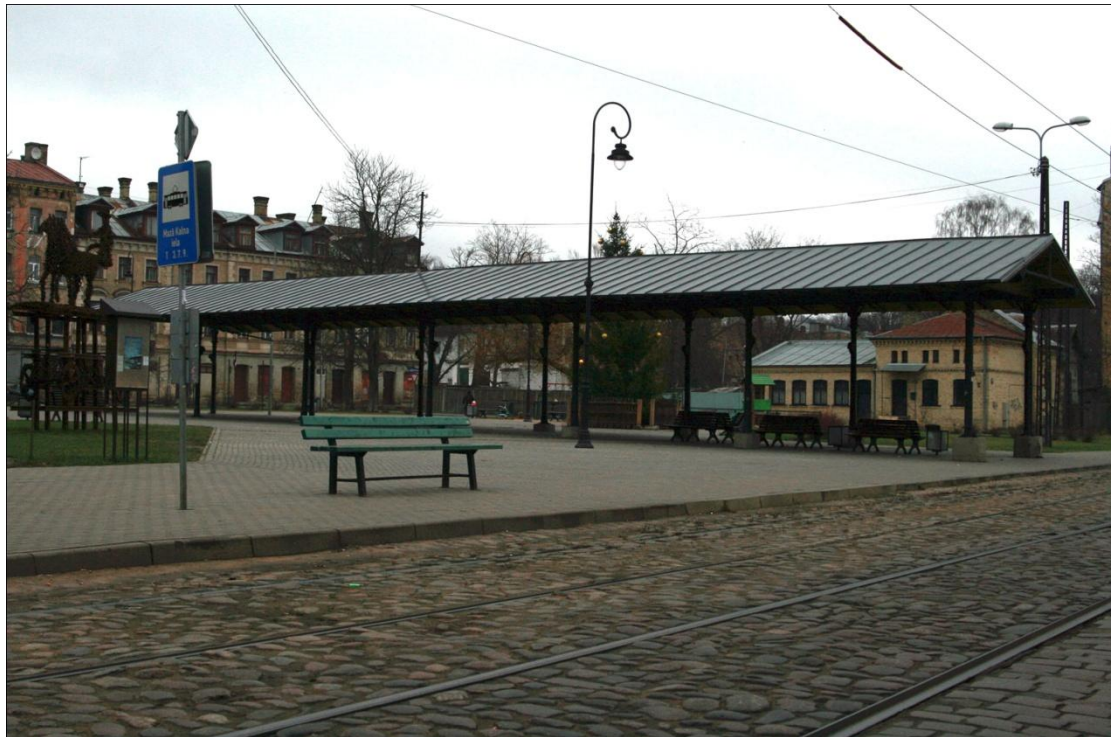
4.attēls. Degradēta teritorija starp Maskavas, Lāčplēša, Bārddziņu un M.Krasta ielu
(aerofoto - J.Urtāns, 2011)

5.attēls. Vēsturiskās apbūves zaudēšana Daugavpils un Maskavas ielas stūrī
(foto - I.Kukainis, 2010)

6.attēls. Kultūrvēsturiski vērtīga koka apbūve Jersikas ielā
(foto - I.Kukainis, 2011)

7.attēls. Siena tirgus
(foto - I.Kukainis, 2010)

8.attēls. Jersikas un M.Kalna ielas stūris
(foto - I.Kukainis, 2011)

9.attēls. Tirgus ēkas M.Kalna ielā no Maskavas ielas puses
(foto - I.Kukainis, 2011)

10.attēls. Tirgus ēkas M.Kalna ielā no Jersikas ielas puses
(foto - I.Kukainis, 2011)

11.attēls. Apbūves daudzveidība Maskavas ielā
(foto - I.Kukainis, 2010)

12.attēls. Izjaukts mērogs Maskavas ielā
(foto - I.Kukainis, 2010)

13.attēls. Arhitektūras piemineklis Maskavas ielā 151
(foto - I.Kukainis, 2010)

**14.attēls. 20.gs.20-to gadu daudzdzīvokļu blokmāja –
arhitektūras piemineklis Lomonosova ielā**
(foto - I.Kukainis, 2010)

15.attēls. Līksnas iela
(foto - I.Kukainis, 2010)

16.attēls. Mazā Kalna iela no Ivana kapu puses
(foto - I.Kukainis, 2010)

17.attēls. Latvijas Kultūras akadēmija Ludzas ielā
(foto - I.Kukainis, 2010)

18.attēls. Latvijas Kultūras akadēmija no putna lidojuma
(aerofoto - J.Urtāns, 2011)

19.attēls. Ludzas ielas koka apbūve
(foto - I.Kukainis, 2010)

20.attēls. Skata koridors Daugavpils ielā
(foto - I.Kukainis, 2010)

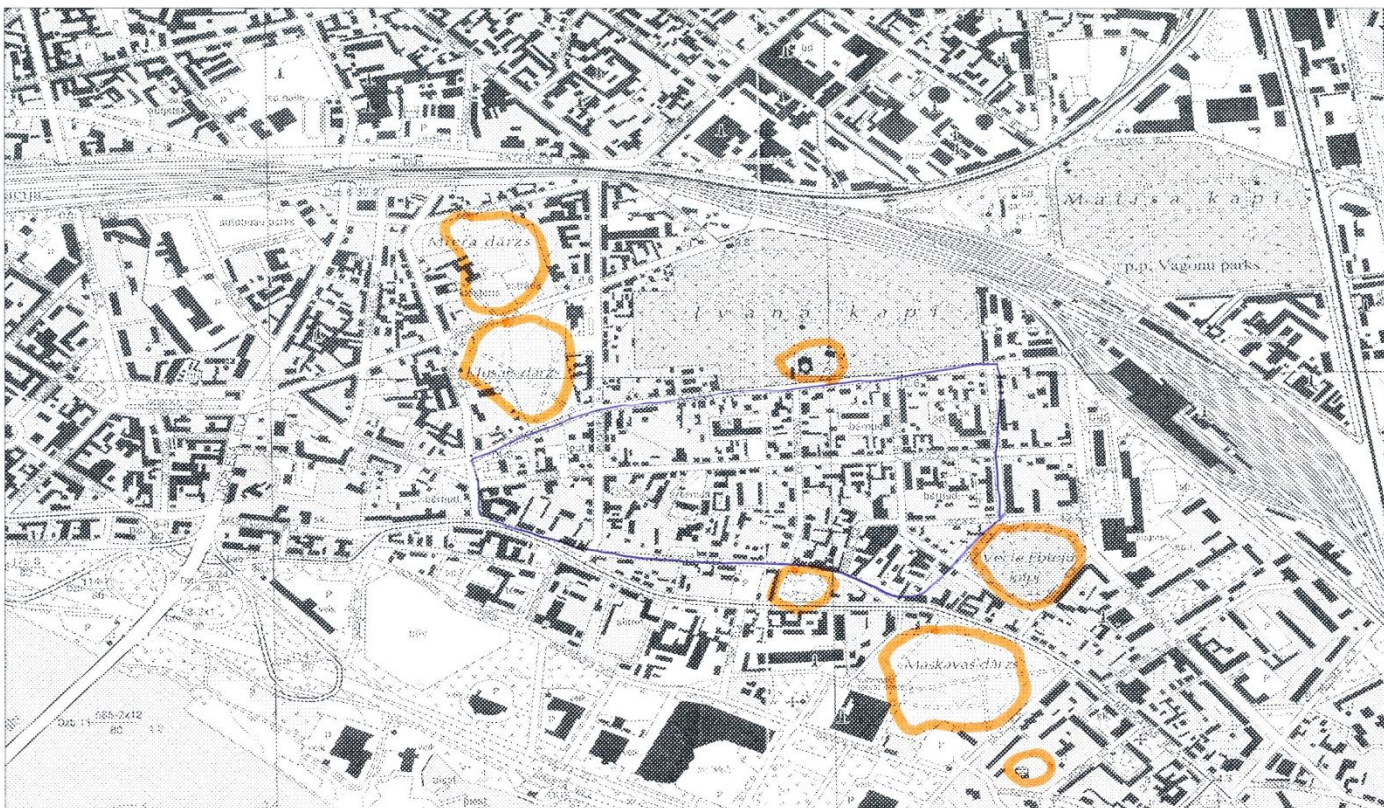

21.attēls. Degradēta teritorija starp Krāslavas un Katoļu ielu
(foto - I.Kukainis, 2010)

22.attēls. Apdzīvota vēsturiska koka ēka sliktā tehniskā stāvoklī Jēkabpils ielā 21
(foto - I.Kukainis, 2011)

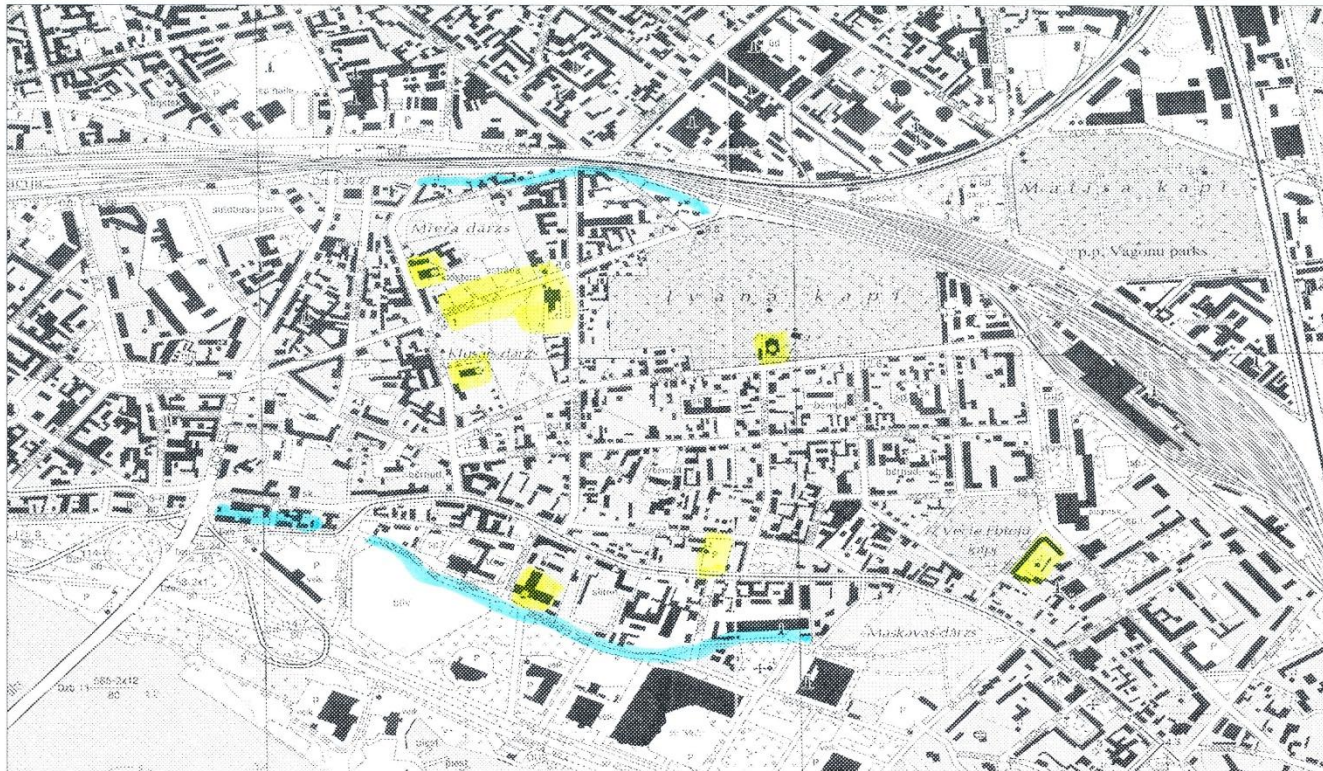
PIELIKUMS NR.6 Respondentu mentālās kartes

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prātā vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

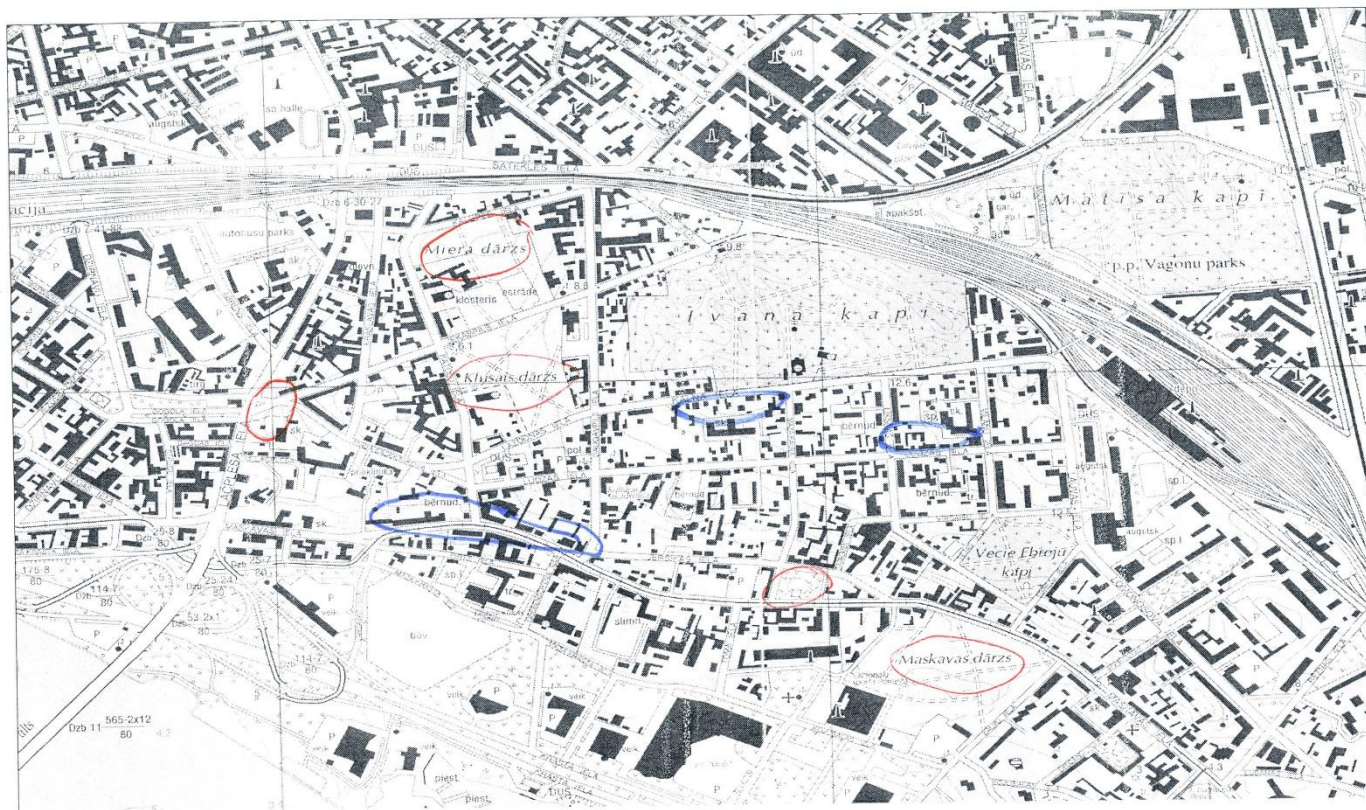
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prātā vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie - nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

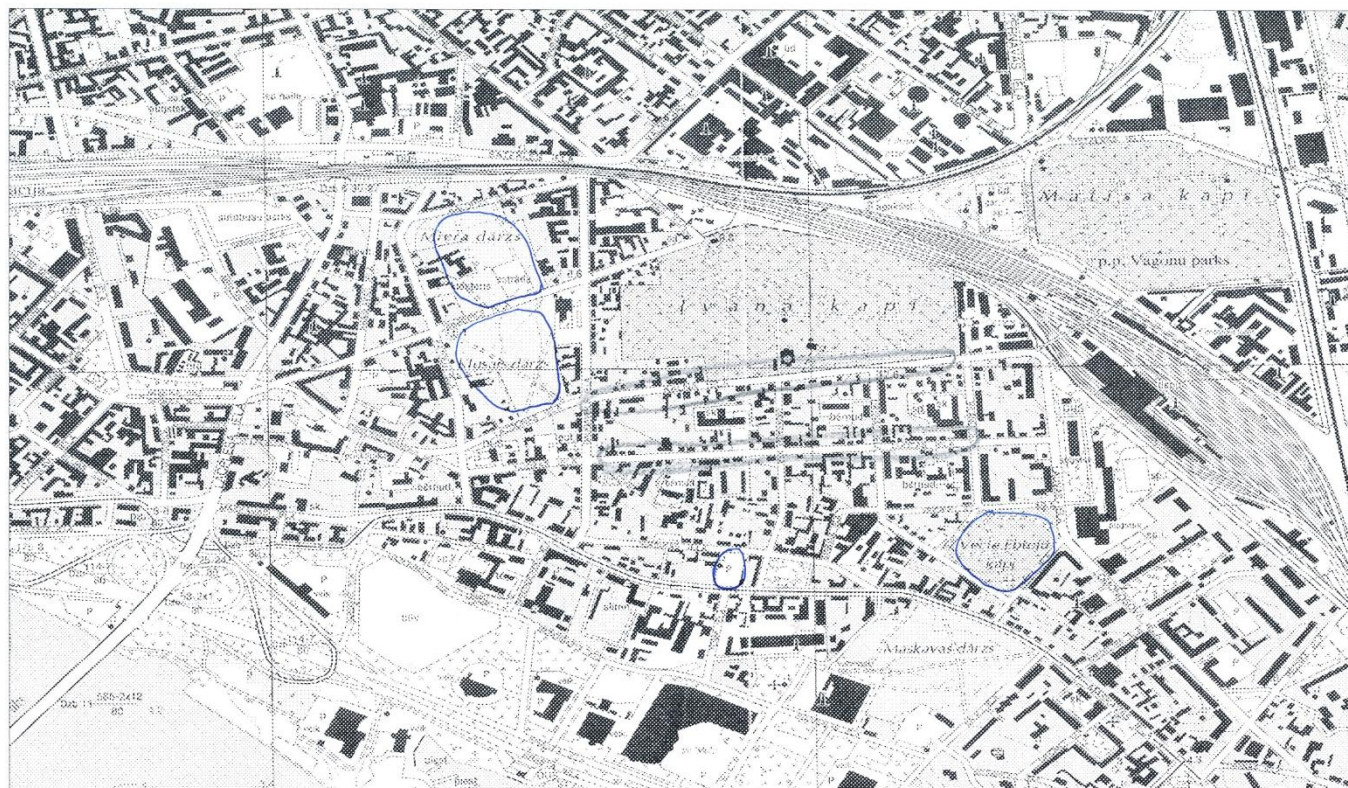
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību. lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

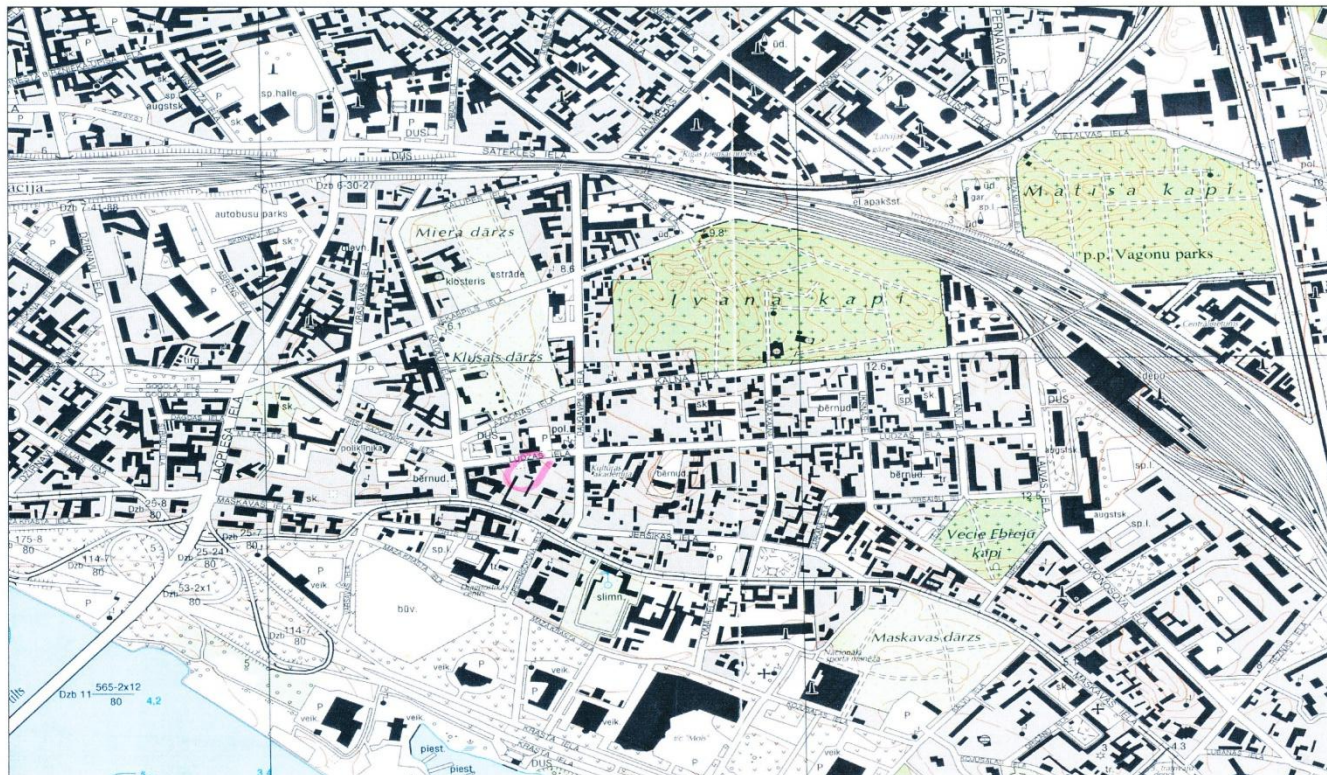
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondent! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsuprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

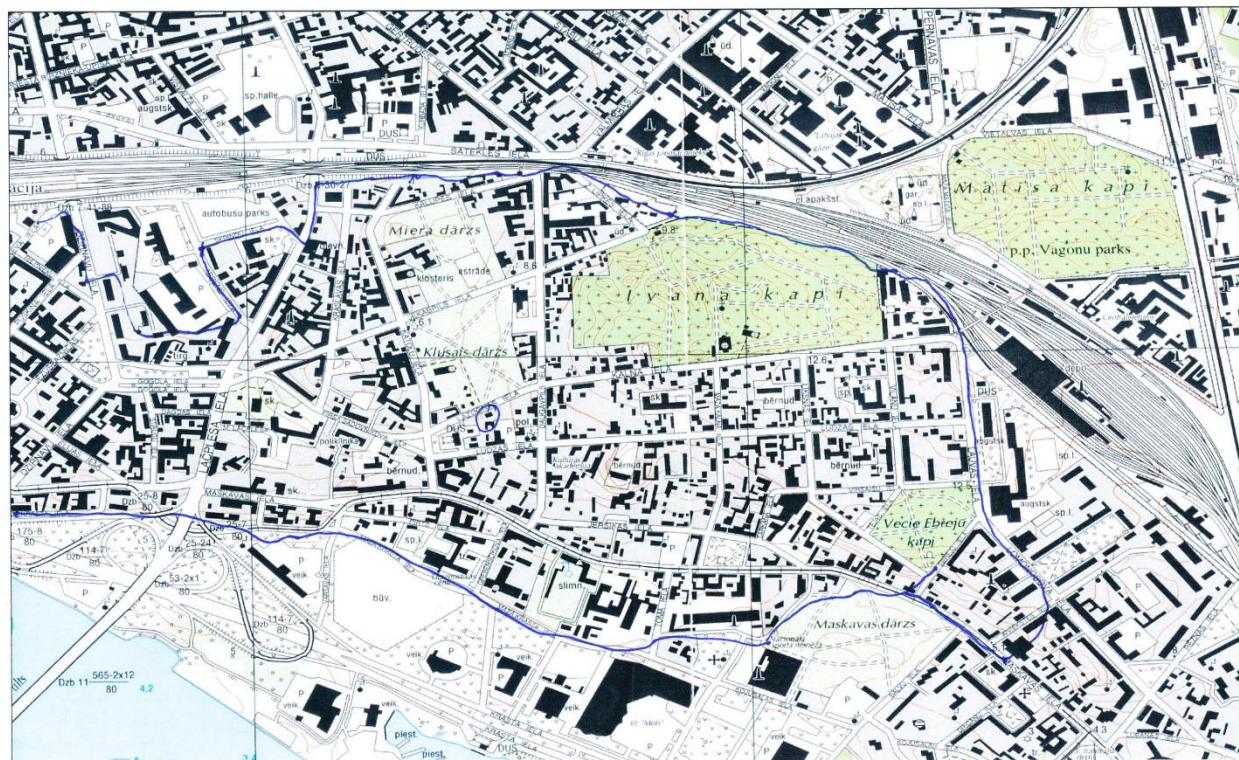
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

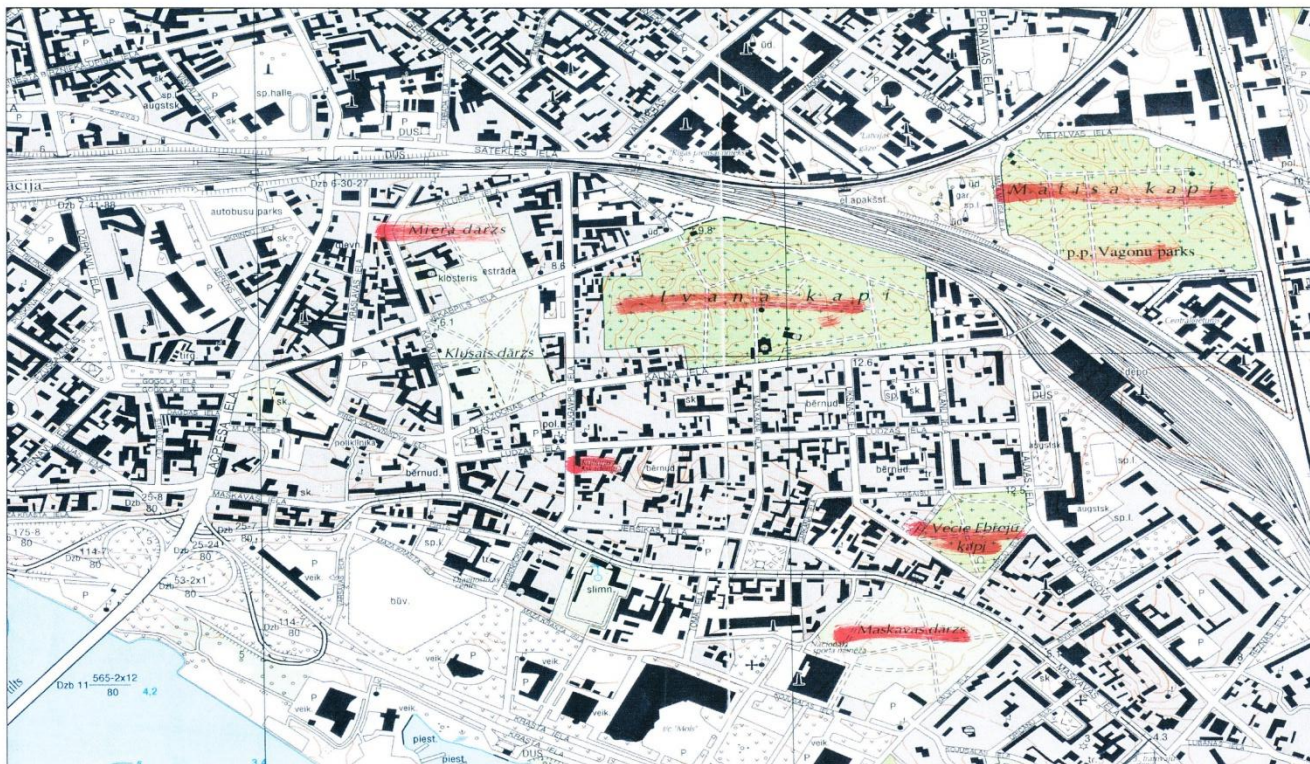
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondent! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsuprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimēi un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondent! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prātā vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apzīmēt kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apzīmēt tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie - nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apzīmēt tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

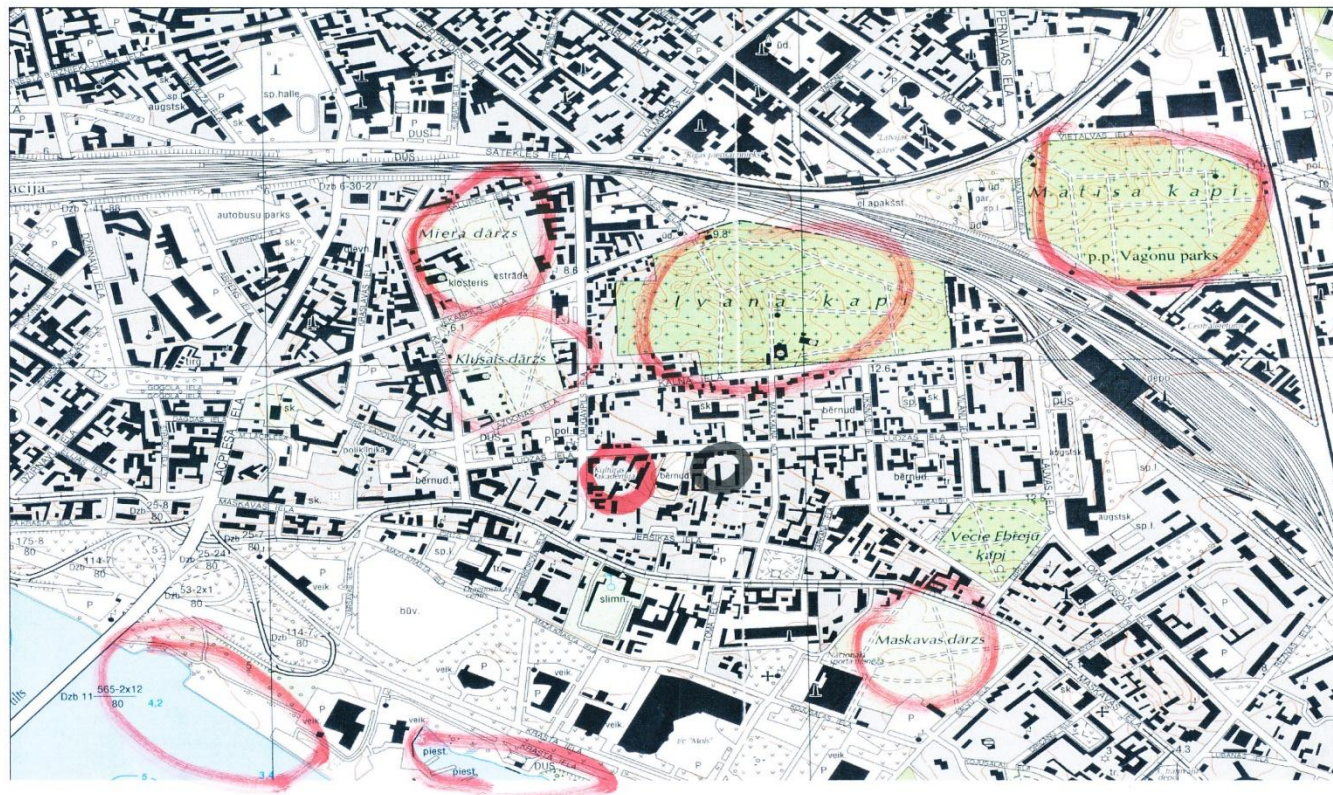
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondent! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

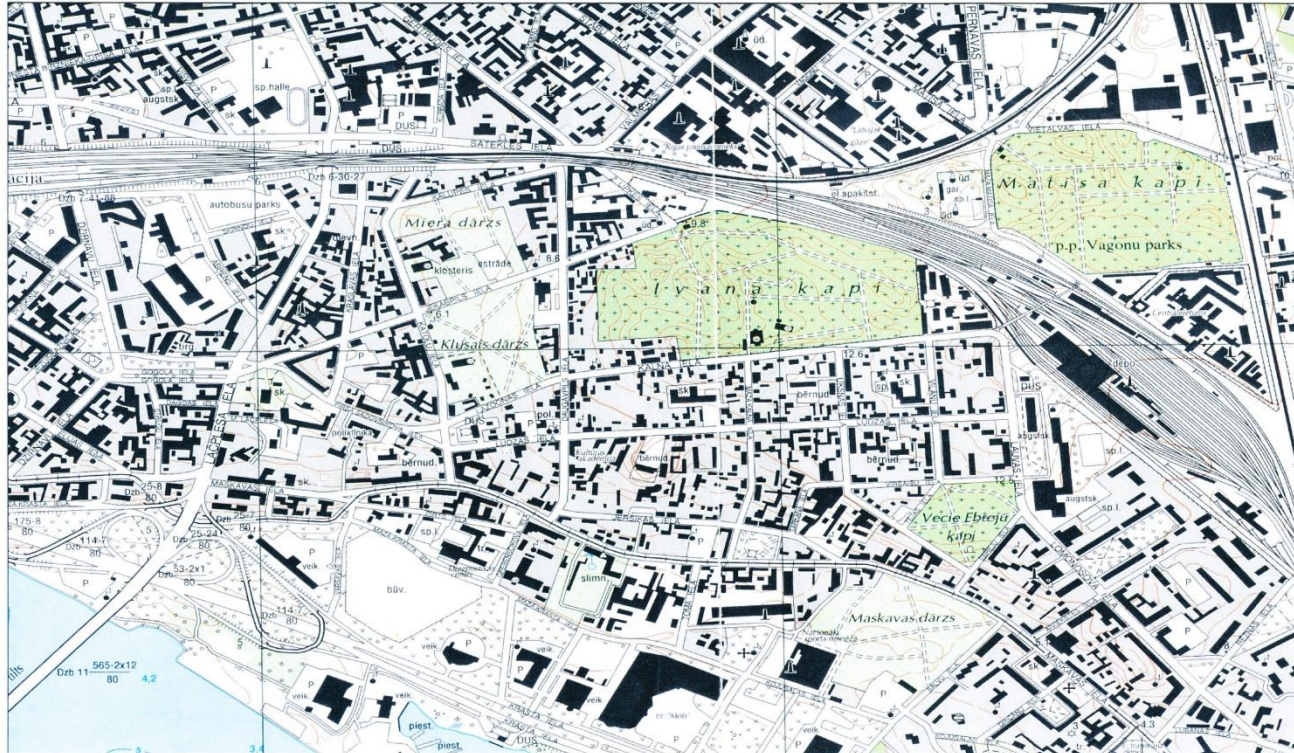
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsuprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

Paldies par jūsu atsaucību !

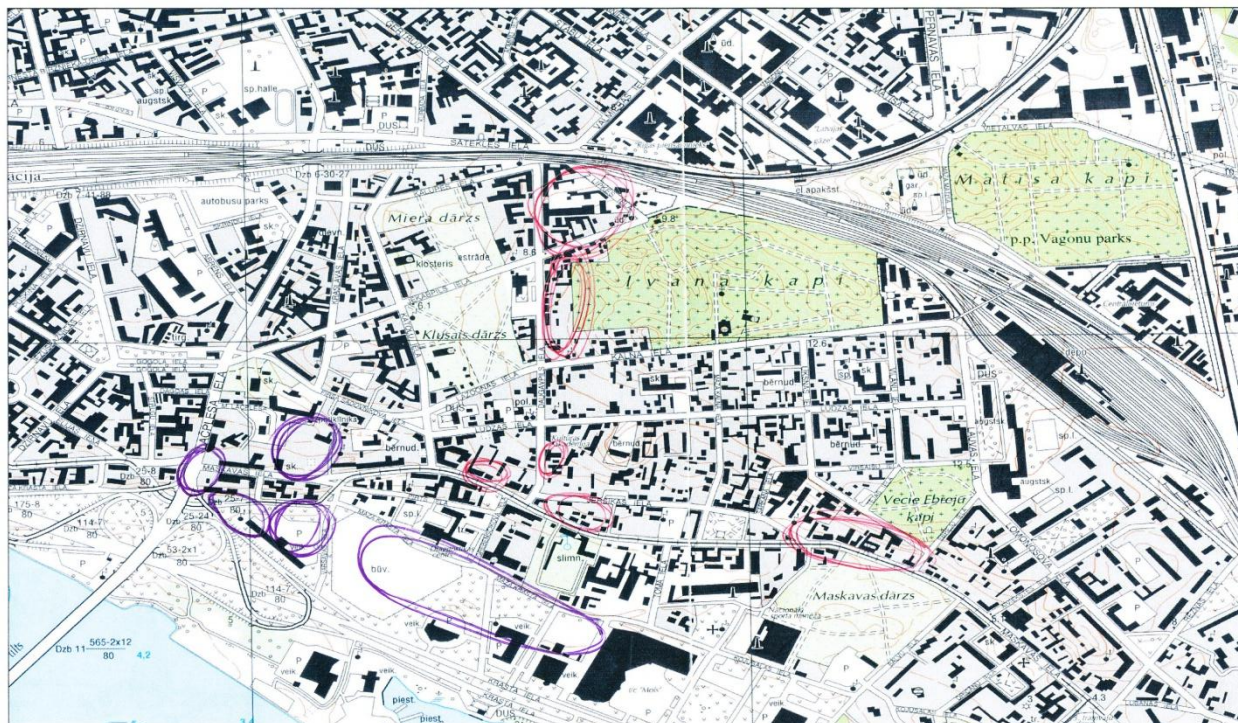

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsuprāt vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē. *Man patīk IKA dārzs, Mārtiņa kapi, Maskavas dārzs*
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami. *Jaunas parastā + Kubanas ceļš*

Paldies par jūsu atsaucību !

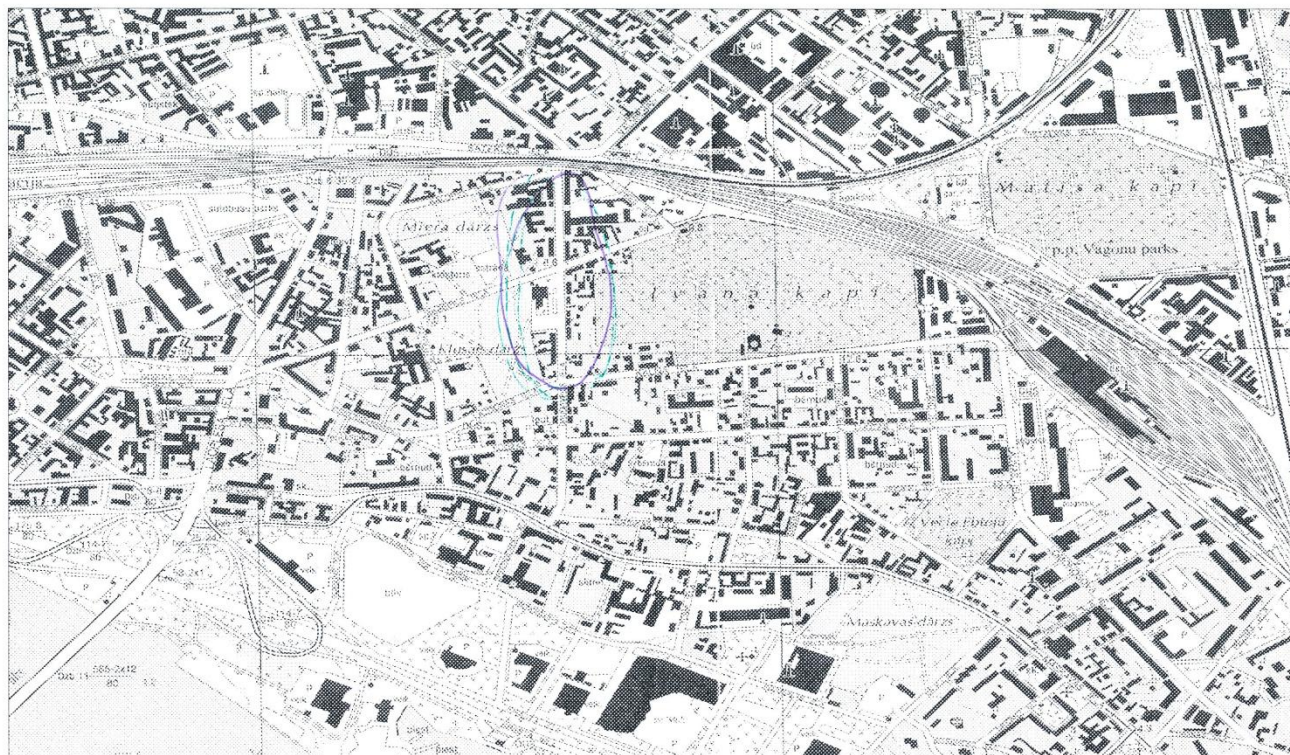
Man nesakarā ar krāsām, bet ...

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prātā vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

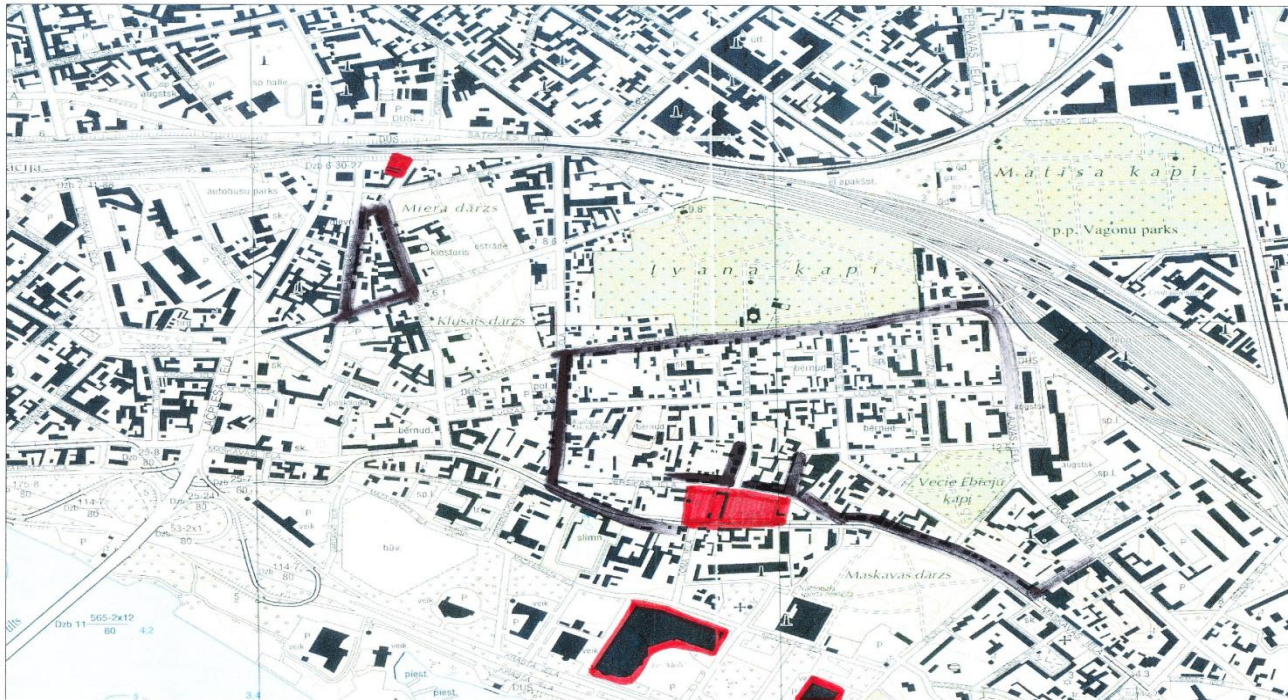
Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prātā vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie -nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

Paldies par jūsu atsaucību !

Godātais respondents! Lai izprastu jums svarīgāko un jūsu prātā vērtīgāko Maskavas priekšpilsētas apkaimē, kā arī lai kopīgi domātu par apkaimes attīstību, lūdzu sekojoši instrukcijai apvelciet kartē vietas vai objektus :

1. Lūdzu, ar **sarkanu krāsu** kartē apvelc tās vietas vai objektus, kas jums šķiet pievilcīgākie, interesantākie, vērtīgākie - nozīmīgākie apkaimē un jums personīgi gan simboliski, gan ikdienas dzīvē.
2. Lūdzu, ar **melnu krāsu** kartē apvelciet tās vietas vai objektus, kas jums šķiet nepievilcīgākie, degradēti un bez vērtības, ainavu bojājoši, nedroši, traucējoši jūsu ikdienas gaitām un noteikti pārveidojami.

Paldies par jūsu atsaucību !

Maģistra darbs

“Rīgas pilsētas apbūves aizsardzības zonas „Maskavas priekšpilsēta” revitalizācija un kultūras mantojuma nozīme”

izstrādāts LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegta darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Katrīna Kukaine

paraksts

datums

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Zinātniskais vadītājs Dr.arch. Jānis Lejnīeks

paraksts

datums

Recenzents: Dr.geogr. Inese Stūre

Darbs iesniegts Ģeogrāfijas nodaļas lietvedībā datums

Nodaļas lietvede

paraksts

datums

Noslēguma darba aizstāvēšanas rezultāti:

Maģistra darbs aizstāvēts Dabas zinātņu maģistra ģeogrāfijā akadēmisko studiju gala pārbaudījumu komisijas sēdē

..... protokola nr.
gads, datums, mēnesis

vērtējums

Sekretārs Vārds Uzvārds

paraksts

datums